

MINISTERUL MUNCII
ȘI PROTECȚIEI SOCIALE
AL REPUBLICII MOLDOVA

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

STUDIU

**de compatibilitate a cadrului juridic și instituțional
al Republicii Moldova cu prevederile Convenției
Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea
violenței împotriva femeilor și a violenței domestice
pe dimensiune digitală**

Chișinău, 2023

Această cercetare a fost elaborată în cadrul proiectului Consiliului Europei „Sprijinirea implementării Convenției de la Istanbul în Republica Moldova”. Opiniile exprimate în prezenta lucrare sunt responsabilitatea autorului și nu reflectă, în mod necesar, politica oficială a Consiliului Europei.

CUPRINS:

I. Introducere	3
II. Dimensiunea digitală a violenței împotriva femeilor, inclusiv violența în familie în acte internaționale și jurisprudența CtEDO.....	6
III. Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Convenția la Istanbul) radiografiată în Recomandarea Generală nr.1 GREVIO privind dimensiunea digitală a violenței împotriva femeilor.....	22
IV. Analiza cadrului juridic și instituțional ale Republicii Moldova în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței domestice în dimensiune digitală. Lacune și necesități.....	32
Concluzii și recomandări.....	91
Anexă	94

I. Introducere

Orice act de violență reprezintă un atentat la demnitatea umană și la drepturile fundamentale ale omului. Violența în orice formă este inacceptabilă în relațiile dintre oameni, deoarece nu generează nimic altceva decât suferință.

La originea dezideratului de promovare a unui mediu nonviolent, propice pentru dezvoltarea multilaterală a persoanei, stau două valori fundamentale: libertatea și egalitatea¹, de la care derivă: demnitatea umană, respectul reciproc între persoane, toleranța, responsabilitatea, nondiscriminarea.

Nucleul societății îl constituie familia. În sânul familiei viitorul cetățean evoluează ca personalitate, ca individuum. Familia stă la originea formării omului nou. Prin urmare, doar familia în care domină relațiile armonioase, va asigura condiții favorabile pentru dezvoltarea persoanei în spiritul valorilor social-umane.

Mai multe studii, desfășurate în ultima perioadă la nivel internațional și regional constată că, în mod constant și vădit disproporționat, rolul de victimă a violenței, inclusiv în mediul familial revine femeilor și fetelor. De rând cu alți factori, raporturile inegale de forță între femei și bărbați, generează discriminarea femeilor și fetelor, atât în familie, cât și în societate, majoritatea actelor de violență, fiind comise de bărbații din anturajul lor, inclusiv membri de familie și foști parteneri. Fie că este de natură fizică, sexuală, psihologică sau economică, violența aduce atingere gravă a integrității fizice și/sau psihice a persoanei-victime, ultima fiind împiedicată să beneficieze de drepturile fundamentale la siguranță și libertate individuală, dreptul de a fi tratată cu demnitate.

Fenomenul violenței ca problemă globală, spre regret, este răspândit și în Republica Moldova, constituind flagelul care perpetuă în timp.

Datele statistice din ultima perioadă constată o creștere a sesizărilor privind violența față de femei, chiar dacă numărul real a cazurilor de violență împotriva femeilor și în special a cazurilor de violență în familie este greu de estimat, acestea având loc preponderent după „uși închise”.

Astfel, în anul 2022 în Inspectoratele de Poliției au fost înregistrate 15.526 de sesizări privind violența în familie, în anul 2021 – 14.728 sesizări, iar în anul 2020 – 12.970 sesizări². De menționat că, *datele statistice administrative nu fac delimitare după tipul violenței, inclusiv câte cazuri de violență au fost comise prin intermediul dispozitivelor digitale, fie în mediul digital.*

¹ Potrivit art. 1 din Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată la 10.12.1948, toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi. <http://lex.justice.md/md/356364/>

² https://politia.md/sites/default/files/nota_informativa_privind_violenta_in_familie_12_luni_2022_0.pdf

Pentru asigurarea protecției urgente a victimelor violenței în familie angajații Poliției au eliberat în anul 2022 - 5907 ordine de restricții (5851 ordine de restricții eliberate în anul 2021 și 4939 ordine de restricții eliberate în anul 2020). Instanțele de judecată au emis în aceeași perioadă 754 ordonanțe de protecție (766 ordonanțe de protecție emise în anul 2021 și 635 ordonanțe de protecție emise în anul 2020).³

Potrivit datelor din Registrul informației criminalistice și criminologice, în anul 2020 au fost investigate: 346 cauze penale pornite în temeiul art.201¹ Cod penal (Violență în familie), 203 cauze penale pornite în temeiul art.171 Cod penal (Viol), 42 cauze – în temeiul art.172 Cod penal (Acțiuni cu caracter sexual neconsimțite), 9 cauze – în temeiul art.173 Cod penal (Hărțuire sexuală), 128 cauze - în temeiul art.174 Cod penal (Actul sexual cu o persoană care nu a împlinit vârsta de 16 ani), 39 cauze – în temeiul art.175 Cod penal (Acțiuni cu caracter sexual săvârșite cu o persoană care nu a împlinit vârsta de 16 ani), 3 cauze – în temeiul art.175¹ Cod penal (Ademenirea minorului în scopuri sexuale), 45 cauze – în temeiul art.208¹ (Pornografia infantilă). Pentru comparație, în anul 2021 au fost investigate: 442 cauze pornite în temeiul art.201¹ CP, 188 cauze – în temeiul art.171 CP, 69 cauze – în temeiul art.172 CP, 16 cauze – în temeiul art.173 CP, 150 cauze – în temeiul art.174 CP, 46 cauze – în temeiul art.175 CP, 10 cauze – în temeiul art. 175¹ CP, 40 cauze – în temeiul art.208¹.⁴

În anul 2022 agenții constatatori și procurorii au pornit 1619 cauze contravenționale în baza prevederilor art.78¹ CC (Violența în familie), în anul 2021 - 1662 cauze, iar în anul 2020 – 1587 cauze.⁵

Progresului tehnic, de rând cu beneficiile incontestabile, aduce și unele dezavantaje, constituind un factor important de răspândire și facilitare a violenței de gen. Analogic situației din mediul obișnuit de viață, femeile și fetele se confruntă mai frecvent cu violența și în mediul virtual sau pe dimensiune digitală (online). Limbajul sexist, hărțuirea, persecuția sunt printre mijloacele des folosite în privința femeilor și fetelor pe rețele publice de comunicare. Riscurile pentru cetățeni care însoțesc ritmul rapid de dezvoltare a tehnologiei în sfera digitală impun nevoia asigurării unui cadru juridic corespunzător în acest domeniu.

Recunoscând faptul că femeile sunt expuse unui risc mai mare de violență de gen decât bărbații, că violența domestică afectează femeile în mod disproporționat, Consiliul Europei a

³ https://politia.md/sites/default/files/nota_informativa_privind_violenta_in_familie_12_luni_2022_0.pdf

⁴ http://procuratura.md/file/2022-03-21_RAPORT%20de%20activitate%20FINAL.pdf

⁵ Raportul Republicii Moldova privind implementarea Convenției Consiliului Europei privind combaterea violenței față de femei și violenței în familie, <https://social.gov.md/wp-content/uploads/2022/10/Raport-Implementarea-Conventiei-CE-privind-combaterea-violentei-fata-de-femei-2022c-2.pdf>.

adoptat la 11 mai 2011 Convenția privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul).

În Republica Moldova, importanța acordată problematicii violenței față de femei și violenței în familie se reflectă fără echivoc în asumarea angajamentului ferm exprimat prin ratificarea Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul).

Prin Legea nr.144/2021,⁶ Guvernului Republicii Moldova i s-a pus în sarcină realizarea măsurilor necesare pentru implementarea prevederilor Convenției.

Aționând în corespundere cu art.7 din Convenția de la Istanbul, Guvernul Republicii Moldova și-a asumat angajamentul de implementare, în modul corespunzător, a prevederilor Convenției și a acceptat că măsurile cuprinzătoare necesare a fi luate, „[...]vor implica, acolo unde este cazul, toți actorii relevanți, precum agențiile guvernamentale, parlamentele și autoritățile naționale, regionale și locale, instituțiile naționale pentru drepturile omului și organizațiile societății civile.⁷ [...].

După intrarea în vigoare a Convenției de la Istanbul, începând cu data de 1 mai 2022 Republica Moldova a fost inclusă în procedura de evaluare.

Prezentul Studiu își propune să elucideze rezultatele analizei de compatibilitate a cadrului normativ al Republicii Moldova cu norme ale Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, propuse spre aplicare în conformitate cu Recomandarea Generală nr.1 GREVIO privind dimensiunea digitală a violenței împotriva femeilor.

⁶ Lege Nr. 144 din 14.10.2021 cu privire la ratificarea Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=128240&lang=ro

⁷ Art.7 alin.(3) din Convenția de la Istanbul

II. Dimensiunea digitală a violenței împotriva femeilor, inclusiv violența în familie în acte internaționale și jurisprudența CtEDO

Violența împotriva femeilor, inclusiv violența în familie, este una din formele cele mai grave de încălcare a drepturilor omului pe bază de gen. Potrivit Convenției Națiunilor Unite asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei (CEDAW),⁸ violența împotriva femeilor constituie o formă de discriminare bazată pe sex. CEDAW stabilește obligația primordială a statelor părți să asigure prin mijloace adecvate și fără întârziere, eliminarea discriminării față de femei.

Tehnologia informațională care asigură funcționalitatea rețelelor de socializare, a dispozitivelor de comunicare electronica au ușurat considerabil oamenilor procesul de a căuta, primi și distribui informații, constituind un remediu important de realizare a dreptului la libertatea exprimării, au deschis larg accesul la surse de îmbunătățire a nivelului de cunoștințe și cultură personală, contribuie substanțial la procesul de democratizare în lume.

Totodată, pe măsura dezvoltării tehnologiilor digitale sunt în creștere riscurile de încălcare a dreptului la viața intimă, familială și privată, inclusiv prin dezinformare, hărțuire, răspândirea informațiilor sau imaginilor care incită la ură și violență, în special pe criterii de gen.

Variatatea serviciilor de gestionare a domeniului virtual, inclusiv interacțiunea între utilizatorii rețelelor sau platformelor online, prelucrarea, stocarea, distribuirea informațiilor, este asigurată de operatorii profesioniști, definiți în acte internaționale „intermediari de internet”.

Puterea de influență a mediului online dictează necesitatea imperativă de a asigura un cadru de reglementare a rolului și impactului activității intermediarilor asupra drepturilor omului, a condițiilor de implicare a lor, obligațiile și responsabilitățile, inclusiv în ceea ce privește prevenirea riscului utilizării abuzive a infrastructurii digitale de către infractori.

În Recomandarea CM/Rec (2018)2 a Comitetului de Miniștri către statele membre privind rolurile și responsabilitățile intermediarilor de internet⁹ (în continuare Recomandarea CM/Rec(2018)2), se atenționează asupra obligației statelor membre ale Consiliului Europei, să se abțină de la încălcarea dreptului la libertatea de exprimare și a altor drepturi ale omului în mediul digital, totodată se menționează despre obligația pozitivă de a proteja drepturile omului și de a crea un mediu sigur și favorabil pentru ca toată lumea să poată să-și exprime opiniile și ideile fără teamă. Această obligație include protecția persoanelor de acțiunile altor persoane în mediul public

⁸ Adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite prin Rezoluția 34/180 din 18 decembrie 1979.

Ratificată de către Parlamentul Republicii Moldova conform Hotărârii nr.87-XII din 28 aprilie 1994. în vigoare pentru Republica Moldova din 31 iulie 1994.

⁹ Adoptată de Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei la 7 martie 2018,

și privat, asigurând conformitatea cadrului legislativ și de reglementare, iar accesul la căi de atac efective ar trebui să fie facilitat și față de intermediari, în ceea ce privește serviciile în cauză.

În această ordine de idei au fost formulate pentru state Linii directorii în vederea asigurării respectării drepturilor omului în spațiul digital.

Acestea implică organizarea activității de protecție și promovare a drepturilor omului în mediul digital în temeiul principiilor:

- *legalității* (actele normative, inclusiv abordările de autoreglementare trebuie să includă mecanisme eficiente de supraveghere pentru respectarea echilibrului adecvat între interesul public, interesele utilizatorilor și ale părților afectate, și interesele operatorilor/furnizorilor de servicii);

- *securității juridice și transparenței* (legile trebuie să asigure un mediu online sigur și favorabil pentru comunicații, conform standardelor internaționale, să fie date publicității informațiile despre restricțiile aplicate);

- *garanțiilor pentru libertatea de exprimare* (orice cerere de restricționare (blocare/eliminarea) a accesului la conținutul ilegal se întemeiază pe lege, urmărește un scop legitim, este necesară într-o societate democratică și proporțională scopului urmărit. Restricționarea accesului la conținut este bazat pe încheierea judecătorească sau ordinul autorității administrative independente, pasibil de control judiciar);

- *siguranței, confidențialității și protecției datelor* (măsurile de supraveghere realizate în cooperare cu furnizorii de servicii urmăresc garantarea dreptului la viața privată);

- *accesului la remediu eficient* (garantarea procedurilor judiciare și nejudiciare accesibile și eficiente de examinare imparțială a reclamațiilor de încălcare a drepturilor în mediul digital).

Furnizorii de servicii pe rețelele electronice de comunicații poartă responsabilitate pentru elaborarea și aplicarea termenilor și condițiilor care urmăresc să prevină răspândirea limbajului și a imaginilor abuzive, a urii și a instigării la violență.

În conformitate cu Recomandarea CM/Rec (2018)2, pentru a se asigura protecția și respectarea drepturilor omului în mediul digital, la elaborarea și implementarea normelor de reglementare a activității intermediarilor de Internet, se va ține cont de obligațiunile statelor prevăzute în Convenția Consiliului Europei privind criminalitatea informatică (Convenția de la Budapesta), Convenția Consiliului Europei privind protecția copiilor împotriva exploatării și abuzului sexual (Convenția de la Lanzarote) și Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul).

Convenția Consiliului Europei privind criminalitatea informatică (Convenția de la Budapesta), adoptată la 23 noiembrie 2001,¹⁰ oferă un set cuprinzător de standarde cu caracter obligatoriu din punct de vedere juridic, pentru a incrimina aspecte ale violenței în sfera cibernetică, a asigura probele corespunzătoare și pentru a se angaja în cooperare transfrontalieră și internațională în vederea investigării și a urmăririi penale a violenței online împotriva femeilor.

Adoptarea Convenției de la Budapesta a fost dictată de schimbări profunde determinate de digitalizarea, convergența și globalizarea continuă a rețelelor de calculatoare, preocuparea de risc că rețelele de calculatoare și informația electronică ar putea fi utilizate și pentru comiterea de infracțiuni, și de nevoia de a proteja interesele legitime în utilizarea și dezvoltarea tehnologiilor informației. Convenția este importantă ca și izvor de drept cu caracter aplicativ pentru completarea altor acte ale Consiliului Europei în vederea combaterii criminalității în spațiul informatic, în special referitoare la eficiența anchetelor și procedurilor penale pe infracțiuni în sfera informaticii, inclusiv la colectarea probelor electronice pe cauză etc.

Analizată din perspectiva prezentului Studiu, Convenția este importantă prin faptul că propune definiția „furnizorului de servicii” - ca fiind orice entitate publică sau privată care:

- (i) oferă utilizatorilor serviciilor sale posibilitatea de a comunica prin intermediul unui sistem informatic;
- (ii) prelucrează sau stochează date informatice pentru alți furnizori de servicii de comunicații sau pentru utilizatorii săi.

În aceeași ordine de idei (referitoare la obiectul Studiului) trebuie de menționat că, din perspectiva legii materiale, Convenția prezintă în Titlul III (*Infracțiuni referitoare la conținut*), articolul 9 (*Infracțiuni referitoare la pornografia infantilă*). În corespundere cu norma invocată, Statul parte are obligația să adopte măsurile legislative și de altă natură pentru a califica, după caz, drept infracțiune, următoarele acțiuni intenționate:

- a) producerea de materiale pornografice având ca subiect copii, în vederea difuzării acestora prin intermediul unui sistem informatic;
- b) oferirea sau punerea la dispoziție de materiale pornografice având ca subiect copii, prin intermediul unui sistem informatic;
- c) difuzarea sau transmiterea de materiale pornografice având ca subiect copii, prin intermediul unui sistem informatic;

¹⁰ A fost ratificată prin Legea RM nr.6 din 02-02-2009; Monitorul Oficial nr.37-40 din 20.02.2009, art. 104, <https://legeaz.net/text-integral/conventia-de-la-budapesta-privind-criminalitatea-informatica>

- d) fapta de a-și procura sau de a procura pentru alte persoane materiale pornografice având ca subiect copii, prin intermediul unui sistem informatic;
- e) posesia de materiale pornografice având ca subiect copii, într-un sistem informatic sau într-un mijloc de stocare de date informatice.

Tot aici se concretizează termenul „materiale pornografice” implicand orice material pornografic care reprezintă vizual:

- a) un minor care se dedă unui comportament sexual explicit;
- b) o persoană majoră, prezentată ca una minoră, care se dedă unui comportament sexual explicit;
- c) imagini realiste reprezentând un minor care se dedă unui comportament sexual explicit.

*Este important, de concretizat în context, în vederea excluderii unor eventuale neclarități că, deși Convenția de la Budapesta face referire doar la pornografia infantilă, prevederile de ordin material și procedural ale acestei Convenții sunt aplicabile și formelor de violență comise în sfera digitală împotriva femeilor adulte, inclusiv violența domestică, care sunt protejate de un alt tratat regional - Convenția de la Istanbul. Raționamentul invocat are ca suport juridic, nu doar (i) prevederile din Preambulul Convenției de la Budapesta care inserează de o manieră clară spiritul Convenției sau (ii) poziția Consiliului Europei elucidată în Recomandarea CM/Rec (2018)2, despre care s-a menționat *supra*, potrivit căreia, pentru asigurarea protecției și respectării eficiente a drepturilor omului în mediul digital este imperios necesară elaborarea unui mecanism la nivel national, care să rezulte din aplicarea coroborată a Convenției Consiliului Europei privind criminalitatea informatică (Convenția de la Budapesta), Convenției Consiliului Europei privind protecția copiilor împotriva exploatării și abuzului sexual (Convenția de la Lanzarote) și Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul).*

Aplicabilitatea Convenției de la Budapesta pentru cazurile de violență împotriva femeilor, inclusiv violența domestică comise în dimensiune digitală, rezultă din norma expresă a art.14 al Convenției de la Budapesta (*Aria de aplicare a măsurilor procedurale*), care prevede că, Statul-parte [...] adoptă măsurile legislative și alte măsuri care se dovedesc necesare pentru a stabili prerogativele și procedurile prevăzute în prezenta secțiune, în scopul desfășurării anchetelor sau procedurilor penale specifice. [...] Fiecare parte va aplica prerogativele și procedurile menționate în prezentul articol: b) tuturor infracțiunilor comise prin intermediul unui sistem informatic; c) strângerii dovezilor electronice referitoare la orice infracțiune. [...]

Din perspectiva aspectelor de ordin procesual, Convenția conține un șir de reglementări valoroase privind: competența materială și controlul ierarhic/judiciar (articolul 15 al Convenției);

stocarea și conservarea în calitate de probă a datelor informatice, păstrarea confidențialității acțiunilor procesuale (articolul 16 al Convenției); păstrarea și dezvăluirea rapidă a datelor, în cantitate suficientă pentru identificare furnizorului de servicii și canalului de transmitere a comunicației (articolul 17 al Convenției); comunicarea datelor informatice stocate sau datelor pertinente referitoare la abonați (articolul 18 al Convenției); accesarea datelor informatice stocate, percheziționarea sistemelor informatice, sechestrarea datelor informatice, realizarea și conservarea copiilor de pe aceste date informatice, menținerea integrității datelor informatice stocate, suprimarea accesării sau îndepărtarea acestor date informatice din sistemul informatic accesat (articolul 19 al Convenției); culegerea sau înregistrarea, inclusiv cu suportul furnizorului de servicii în limitele capacităților tehnice, în timp real a datelor referitoare la conținut, asociate comunicațiilor respective, transmise prin intermediul unui sistem informatic, asigurarea confidențialității comunicațiilor și a procedurilor (articolul 21 al Convenției); cooperarea internațională în cea mai largă măsură posibilă, în scopul investigărilor sau al aplicării procedurilor privind infracțiunile în legătură cu sisteme și date informatice sau pentru a culege dovezile unei infracțiuni în format electronic (articolul 23 al Convenției); instituirea unui punct de contact disponibil 24/24 ore și 7/7 zile, în scopul asigurării unei asistențe imediate pentru investigațiile referitoare la infracțiunile privind sisteme sau date informatice, sau pentru a strânge dovezile unei infracțiuni în format electronic, inclusiv prin măsuri de asistență tehnică, localizarea suspectilor, corespondența prin proceduri accelerate, personal specializat și echipat corespunzător (articolul 35 al Convenției).¹¹

Violenței pe dimensiune digitală pot fi expuse persoanele chiar de la vârstă fragedă.

Convenția Consiliului Europei pentru protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale,¹² stabilește statelor obligații să asigure că toți copiii primesc, în cadrul învățământului primar și secundar, informații cu privire la riscurile exploatării sexuale și abuzurilor sexuale, și mijloacele prin care se pot apăra. Aceste informații, vor acorda o atenție specială situațiilor de risc, inclusiv care implică folosirea noilor tehnologii ale informației și comunicațiilor.

¹¹ În Studiul „Relevanța Convenției de la Istanbul și Convenției de la Budapesta privind criminalitatea cibernetică asupra combaterii violenței împotriva femeilor prin intermediul tehnologiei informației și comunicațiilor electronice”, 2021, Adriane van der Wilk;, se constată de rând cu altele că [...] Domeniul criminalității cibernetică este, până în prezent, în mare măsură neutru la dimensiunea de gen, crimele împotriva femeilor comise online nu sunt conceptualizate corespunzător pericolului pe care-l emană. Această poziție de neutralitate din punct de vedere al perspectivei de gen în dispozițiile care definesc infracțiunile cibernetică este generată de politicile insuficiente în domeniu. Ca și una din măsurile de remediere a situației se sugerează a [...] lua în considerare elaborarea unei Recomandări generale la Convenția de la Budapesta despre dimensiunea digitală a violenței împotriva femeilor, cu scopul de a completa Recomandarea Generală GREVIO pe această temă [...],

¹² Convenția de la Lanzarote, adoptată la 25 octombrie 2007, <https://rm.coe.int/the-relevance-of-the-ic-and-the-budapest-convention-on-cybercrime-in-a/1680a5eba3>,
¹² Convenția de la Lanzarote, adoptată la 25 octombrie 2007, <https://rm.coe.int/168046e1d9>

În acest sens, statele sunt încurajate să implice activ sectorul tehnologiei informației și comunicațiilor, societatea civilă să participe la elaborarea și punerea în aplicare a politicilor de prevenire a exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale asupra copiilor și să aplice norme interne prin autoreglementare.

Convenția solicită să fie incriminate următoarele fapte comise cu intenție (sub rezervarea dreptului): producția, oferirea sau punerea la dispoziție, distribuirea sau transmiterea, procurarea deținerea de pornografie infantilă; obținerea accesului la pornografia infantilă prin intermediul tehnologiei informației și comunicațiilor.

Potrivit Convenției de la Lanzarote, *pornografie infantilă* – include orice material care înfățișează, în manieră vizuală, un copil care desfășoară un comportament sexual explicit, real ori simulat, sau orice reprezentare a organelor sexuale ale unui copil, în principal pentru scopuri sexuale.

Totodată se propune de a incrimina propunerea făcută cu intenție de către un adult, prin intermediul tehnologiilor de comunicare și informare, pentru a întâlni un copil care nu a împlinit vârsta necesară, în scopul comiterii asupra acestuia a oricărei infracțiuni cu caracter sexual, dacă propunerea a fost urmată de fapte materiale care conduc la o asemenea întâlnire.

Pe dimensiune procesuală, Convenția de la Lanzarote cere să fie asigurate cercetările și procedurile, inclusiv penale în corespundere cu interesul superior al copilului; să fie asigurată o abordare protectoare față de victime, pentru a nu agrava trauma trăită de copil, iar răspunsul justiției penale să fie însoțit de măsurile necesare de asistență, să fie exercitat cu prioritate și fără întârzieri nejustificate.

Recomandarea CM/Rec (2019)1 a Comitetului de Miniștri către statele membre privind prevenirea și combaterea sexismului,¹³ formulează Principiile directoare pentru prevenirea și combaterea sexismului, pe care îl definește drept:

- orice acțiune, gest, reprezentare vizuală, cuvânt vorbit sau scris, practică sau comportament bazat pe ideea că o persoană sau un grup de persoane este inferior pentru că este de un gen sau altul, desfășurată în sfera publică sau privată, pe Internet sau offline, al cărui scop sau efect este încălcarea demnității umane; cauzarea de vătămări sau suferințe fizice, sexuale, psihologice sau economice; crearea unui mediu intimidant, ostil, degradant, umilitor sau ofensator; sau împiedicarea independenței și exercițiului deplin al drepturilor oricărei persoane sau grup de persoane.

¹³Adoptată de Comitetul de Miniștri la 27 martie 2019,
<https://rm.coe.int/prevenirea-si-combaterea-sexismului/16809fab89>

Dezvoltarea sistemului informatic global oferă spațiu vast pentru exprimarea și transmiterea sexismului, în primul rând a urii sexiste, către un public larg, dar rădăcinile sexismului nu se află în tehnologie, ci în inegalitatea persistentă de gen. Respectiv, sexismul online afectează în mod disproporționat femeile – în special (dar nu numai) femeile și fetele care activează în spațiul public, inclusiv jurnaliste, politicieni, activiști sociali care promovează drepturile femeilor etc. Reacțiile sexiste le determină pe multe femei să se retragă din spațiul online.

Era digitală a răspândit abuzul sexist pe rețelele sociale, manifestat inclusiv în postări de materiale intime neconsimțite, comentarii negative în legătură cu activitățile lor profesionale, atacuri la demnitatea femeilor, diverse forme de violență care trebuie combătută.

Guvernele statelor membre a CE sunt invitate să ia în considerare încurajarea procedurilor de detectare și raportare timpurie a discursurilor instigatoare la ură sexistă în mass-media și în noile media, inclusiv pe rețelele de socializare prin Internet, să realizeze cercetări periodice și să asigure colectarea datelor dezagregate pe gen și pe vârstă despre sexism și violență în spațiul cybernetic.

Având în vedere aspirațiile Republicii Moldova pentru calitatea de membru al Uniunii Europene, care se manifestă, inclusiv prin demonstrarea adeziunii țării noastre la standardele Uniunii Europene și transpunerea în legislația națională a actelor (Directivelor) Parlamentului European și ale Consiliului Uniunii Europene, este relevantă, în context, referirea la Recomandarea (UE) 2018/334 a Comisiei din 1 martie 2018 privind măsuri de combatere eficace a conținutului ilegal online (în continuare Recomandarea (UE) 2018/334).¹⁴

Recomandarea (UE) 2018/334 sugerează că, Internetul și furnizorii de servicii care își desfășoară activitatea pe Internet contribuie în mod semnificativ la inovare, creștere economică și crearea de locuri de muncă. Mulți dintre acești furnizori de servicii joacă un rol esențial în economia digitală, creând legături între întreprinderi și cetățeni și facilitând dezbateră publică, precum și difuzarea și primirea de informații factuale, de idei și opinii.

În anumite cazuri însă, serviciile lor sunt utilizate în mod abuziv de către terți pentru a desfășura activități ilegale online, inclusiv pentru a publica discursuri ilegale de incitare la ură etc., activități care pot submina încrederea utilizatorilor. Ținând cont de rolul lor central și de mijloacele și capacitățile tehnologice asociate serviciilor pe care le furnizează, furnizorii de servicii online au responsabilități sociale specifice de a contribui la combaterea conținutului ilegal difuzat prin utilizarea serviciilor lor.

¹⁴ Jurnalul Oficial al UE L 63/50 din 06.03.2018

Având în vedere că eliminarea rapidă a conținutului ilegal sau blocarea rapidă a accesului la acesta este adesea esențială pentru a limita extinderea difuzării sale și a prejudiciilor cauzate, aceste responsabilități implică, printre altele, ca furnizorii de servicii în cauză să fie în măsură să ia decizii prompte cu privire la acțiunile posibile legate de conținutul ilegal online.

Recomandarea (UE) 2018/334 recunoaște că ar trebui să se țină cont de particularitățile combaterii diferitelor tipuri de conținut ilegal online, precum și de faptul că ar putea fi necesară adoptarea de măsuri legislative specifice, ca răspuns la aceste probleme.

Combaterea conținutului ilegal online ar trebui însoțită de aplicarea unor garanții adecvate și solide, care să asigure protecția diferitelor drepturi fundamentale vizate ale tuturor părților implicate. Printre aceste drepturi se numără, după caz, libertatea de exprimare, inclusiv libertatea de a primi și de a comunica informații, dreptul la respectarea vieții private a unei persoane și la protecția datelor cu caracter personal, precum și dreptul la protecția judiciară efectivă a utilizatorilor serviciilor și ale altor părți afectate. Deciziile luate de furnizorii de servicii de găzduire de a elimina sau a bloca accesul la conținutul pe care îl stochează ar trebui să țină seama în mod corespunzător de drepturile și interesele legitime ale utilizatorilor lor, precum și de rolul central pe care tind să îl aibă acești furnizori în ceea ce privește facilitarea dezbaterii publice și difuzarea și primirea de fapte, opinii și idei în conformitate cu legea. Totodată, promptitudinea eventualelor acțiuni întreprinse de furnizorii de servicii ar trebui să fie strâns corelată cu gravitatea conținutului ilegal și de orice tip de prejudiciu potențial cauzat de acesta. Astfel, furnizorii de servicii de găzduire joacă un rol deosebit de important în combaterea conținutului ilegal online, respectiv are relevanță reglementarea activității și responsabilităților acestor furnizori.

Un mijloc important de combatere a conținutului ilegal online îl constituie mecanismele prin care furnizorilor de servicii de găzduire li se transmit notificări privind conținutul care este considerat conținut ilegal. Aceste mecanisme ar trebui să faciliteze transmiterea de notificări de către toate persoanele sau entitățile care doresc să facă acest lucru, respectiv mecanismele ar trebui să fie ușor de accesat și de folosit de către toți utilizatorii. Notificările (care sunt prevăzute în Directiva 2000/31/CE) ar trebui să fie suficient de precise și argumentate, încât să permită furnizorului de servicii care le primește să ia o decizie avizată și cu toată diligența necesară în ceea ce privește acțiunile care trebuie întreprinse pentru a da curs notificărilor. Cu toate acestea, cunoașterea datelor de contact ale autorului notificării nu ar trebui să fie o condiție imperativă pentru ca furnizorul de servicii de găzduire să poată lua decizia pe marginea notificării primite, ori condiționarea transmiterii unei notificări de comunicare a datelor de contact ar constitui un

obstacol în calea notificării. Autorul notificării ar trebui, aşadar, să aibă posibilitatea, dar nu şi obligaţia de a-şi comunica datele de contact.

Pentru a se asigura transparenţa şi a se evita eliminarea neintenţionată a conţinutului care nu este conţinut ilegal, furnizorii de conţinut ar trebui, în principiu, să fie informaţi cu privire la decizia de a elimina sau a bloca accesul la conţinutul stocat la cererea lor şi ar trebui să li se ofere posibilitatea de a contesta decizia printr-o contranotificare, indiferent dacă decizia a fost luată pe baza unei notificări sau a unei semnalări, ori ca urmare a unor măsuri proactive luate de către furnizorul de servicii de găzduire. Totuşi, având în vedere natura conţinutului, scopul procedurii de contranotificare şi sarcina suplimentară pe care aceasta o implică pentru furnizorii de servicii de găzduire, atunci când conţinutul în cauză este în mod evident ilegal şi se referă la infracţiuni grave care implică o ameninţare la adresa vieţii sau a siguranţei persoanelor, nu se justifică comunicarea furnizorului de conţinut despre decizia de a elimina sau a bloca accesul la conţinutul ilegal şi posibilitatea de a contesta decizia. În plus, în anumite cazuri, din motive legate de prevenirea, depistarea, investigarea şi urmărirea penală a infracţiunilor, poate fi justificat ca informaţiile respective să nu fie comunicate direct furnizorilor de conţinut în cauză. Prin urmare, furnizorii de servicii de găzduire nu ar trebui să comunice aceste informaţii atunci când o autoritate competentă a formulat o cerere în acest sens bazată pe motive de ordine publică şi siguranţă publică, pentru întreaga perioadă solicitată de autoritatea respectivă.

Mecanismele de notificare şi acţiune nu ar trebui să aducă atingere în niciun fel drepturilor părţilor implicate de a iniţia proceduri judiciare cu privire la orice măsuri luate de către furnizorii de servicii, precum şi de soluţionare alternativă a litigiilor, în special în cazul în care acestea permit soluţionarea eficace, rapidă şi la un cost accesibil a litigiilor respective. Soluţionarea alternativă a litigiilor ar trebui, aşadar, să fie încurajată, cu condiţia ca accesul părţilor la justiţie să nu fie afectat şi ca abuzurile să fie evitate.

Pentru a se evalua mai bine eficacitatea mecanismelor de notificare şi activitatea furnizorilor de servicii de găzduire în ceea ce priveşte conţinutul considerat conţinut ilegal, furnizorii de servicii ar trebui, să publice periodic rapoarte referitoare la aceste mecanisme şi activităţi, să indice cu claritate care sunt politicile lor privind eliminarea oricărui conţinut pe care îl stochează, inclusiv conţinutul ilegal, sau privind blocarea accesului la acesta.

Pe lângă mecanismele de notificare, măsurile proactive specifice luate de către furnizorii de servicii de găzduire, inclusiv prin utilizarea de mijloace automatizate în anumite cazuri, ar putea fi un element important în combaterea conţinutului ilegal online. Măsurile proactive pot fi oportune în special atunci când a fost deja stabilit caracterul ilegal al conţinutului sau poate

depinde de tipul de conținut. În cazul materialelor privind abuzuri sexuale, inclusiv asupra copiilor, furnizorii de servicii de găzduire ar trebui să ia măsuri proactive pentru a depista și a împiedica difuzarea unor asemenea materiale.

Trebuie să se asigure o cooperare eficientă între autoritățile competente și furnizorii de servicii de găzduire în ceea ce privește combaterea conținutului ilegal online. Pentru facilitarea acestei cooperări, ar trebui stabilite proceduri pentru prelucrarea notificărilor transmise de aceste autorități cu prioritate, ținând seama de competențele și responsabilitățile autorităților respective. Cooperarea este esențială și în cazul migrării conținutului ilegal de la un furnizor de servicii de găzduire la altul.

Anterior, prin Directiva 2000/31/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 8 iunie 2000 privind anumite aspecte juridice ale serviciilor societății informaționale, în special ale comerțului electronic, pe piața internă (în continuare Directiva 2000/31/CE)¹⁵ au fost prevăzute derogări în materie de răspundere de care pot beneficia, în anumite condiții furnizorii de servicii online. Astfel, pentru a beneficia de derogare în materie de răspundere, furnizorii de servicii de găzduire trebuie să acționeze prompt pentru a elimina informațiile ilicite pe care le stochează sau pentru a bloca accesul la acestea, de îndată ce iau cunoștință de acestea și, în ceea ce privește acțiunile în daune, de îndată ce iau cunoștință de fapte sau circumstanțe din care să rezulte că activitatea sau informația este vădit ilicită. Furnizorii respectivi pot lua cunoștință de aceste informații, fapte sau circumstanțe, printre altele, prin notificările care le sunt transmise. Directiva 2000/31/CE constituie, așadar, baza elaborării unor proceduri prin care să se elimine informațiile ilicite și să se blocheze accesul la acestea. Directiva menționată prevede, de asemenea, posibilitatea ca statele membre să impună furnizorilor de servicii în cauză să respecte o obligație de diligență cu privire la conținutul ilegal pe care l-ar putea stoca. În acest context, pe lângă măsurile voluntare luate de anumiți furnizori de servicii online, unele state au adoptat norme privind mecanismele de „notificare”, cu respectarea deplină a drepturilor fundamentale protejate și garantate în Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene.

Este relevant de menționat că, în conformitate cu prevederile Regulamentului (UE) 2022/2065 al Parlamentului European și al Consiliului Uniunii Europene din 19 octombrie 2022 privind o piață unică pentru serviciile digitale și de modificare a Directivei 2000/31/CE (Regulamentul privind serviciile digitale),¹⁶ atunci când stabilesc importanța eventualelor efecte și impacturi negative, furnizorii ar trebui să ia în considerare gravitatea impactului potențial și

¹⁵ JO L 178/1 din 17.7.2000

¹⁶ Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 277/1 din 27.10.2022

probabilitatea tuturor riscurilor. Aceștia ar putea analiza dacă eventualul impact negativ poate afecta multe persoane, dacă poate fi ireversibil sau cât de dificil este să se rezolve problema și să se restabilească situația dinainte de impactul potențial.¹⁷ Furnizorii de platforme online ar trebui să își îndeplinească cu strictețe toate obligațiile care le revin în temeiul prezentului regulament în ceea ce privește conținutul ilegal care constituie violență cibernetică, de exemplu conținutul pornografic ilegal, pentru ca victimele să își poată exercita efectiv drepturile privind publicarea fără consimțământ de conținut intim sau manipulat, prin prelucrarea rapidă a notificărilor și eliminarea materialelor fără întârzieri nejustificate. Furnizorii respectivi pot, de asemenea, să inițieze sau să își intensifice cooperarea cu notificatori de încredere.¹⁸

Furnizorii identifică, analizează și evaluează cu diligență orice riscuri sistemice care sunt cauzate de proiectarea sau de funcționarea serviciilor lor, care includ, (b) orice efecte negative reale sau previzibile asupra exercitării drepturilor fundamentale, în special în ce privește drepturile fundamentale la demnitatea umană, consacrat la articolul 1 din Cartă, respectarea vieții private și de familie, consacrat la articolul 7 din Cartă, interzicerea discriminării, consacrată la articolul 21 din Cartă; (d) orice efecte negative reale sau previzibile în ceea ce privește violența bazată pe gen și consecințele negative grave asupra bunăstării fizice și mentale a persoanei.¹⁹

De menționat, în contextul subiectului abordat și normele Actului legislativ privind serviciile digitale (DSA) și Actului legislativ privind piața digitală (DMA),²⁰ care formează un set unic de norme pentru întreaga Uniune Europeană, care urmăresc crearea unui spațiu digital mai sigur, în care drepturile fundamentale ale tuturor utilizatorilor de servicii digitale să fie protejate. În această direcție Uniunea Europeană după 2021 a înaintat semnificativ. Astfel, Uniunea Europeană a adoptat un cadru juridic modern care asigură un nivel mai înalt de siguranță și protecție a drepturilor fundamentale ale utilizatorilor menține un mediu echitabil și deschis al rețelelor de socializare și platformelor online.

Actul legislativ privind serviciile digitale, care va contribui la îmbunătățirea mediului online, a fost adoptat de Consiliul Uniunii Europene la 19.10.2022 și a intrat în vigoare la 16.11.2022, fiind aplicabil în întreaga UE de la 1 ianuarie 2024. Potrivit DSA, hărțuirea și violența cibernetică reprezintă o problemă din ce în ce mai mare atât pentru copii, cât și pentru adulți. DSA prevede introducerea măsurilor de protecție mai puternice pentru persoanele vizate de hărțuirea și intimidarea online. Printre altele, acesta prevede ca imaginile private și alte conținuturi ilegale și

¹⁷ Ibidem, pct.79;

¹⁸ Ibidem pct.87;

¹⁹ Ibidem, art.34 al Regulamentului (UE) 2022/2065;

²⁰https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/digital-services-act-ensuring-safe-and-accountable-online-environment_en

abuzive care sunt partajate fără consimțământul persoanelor implicate să poată fi semnalate rapid de către utilizatori, permite contestarea deciziilor legate de moderarea conținutului cu ajutorul unui mecanism de depunere a plângerilor, gratuit și ușor de utilizat. DSA introduce interdicții privind anumite tipuri de publicitate pe platformele online, cum ar fi publicitatea bazată pe categorii de date sensibile, inclusiv sexualitatea etc.

Precum se vede, cadrul juridic internațional recunoaște natura specifică a violenței în bază de gen împotriva femeilor, inclusiv în cadrul familiei, justificând necesitatea unei abordări holistice a intervenției sistemului de drept în vederea prevenirii și pedepsirii acestui tip de violență. Standardele internaționale relevante recomandă cu fermitate adoptarea unor acțiuni speciale pentru a asigura protecția eficientă a victimelor la nivel național, iar Curtea europeană a Drepturilor Omului examinează îndeaproape eficiența legilor adoptate și a practicii de aplicare a lor.

Utilizarea de către Înalta Curte în jurisprudența sa a tratatelor și rapoartelor internaționale indică asupra faptului că, pe măsură ce, bunăoară, Convenția de la Istanbul, va fi ratificată de mai multe state membre ale Consiliului European, aceasta va deveni un element crucial pentru CtEDO în evaluarea obligațiilor pozitive în materie de protecție a victimelor infracțiunilor în bază de gen.²¹

Fidelă doctrinei „dreptului viu”, potrivit căreia circumstanțele cauzei aflate pe rol sunt analizate și apreciate „în lumina condițiilor zilei de astăzi”²², jurisprudența CtEDO nu lasă fără atenția cuvenită interferența tehnologiei informaționale și comunicațiilor electronice cu dreptul la libertatea de exprimare, dar și dreptul la viața intimă, familială și privată a individului, implicit dimensiunea digitală a violenței de gen și violenței în familie.

Curtea europeană în repetate rânduri s-a pronunțat în privința obligației statelor de a proteja eficient integritatea fizică și morală a persoanei de pe urma acțiunilor terților, inclusiv hărțuirea cibernetică din partea partenerului intim (Buturugă c. României; Volodina c. Rusiei), hărțuirea de către colegi (Șpadijer v. Muntenegru), hărțuirea sexuală la locul de muncă (C. v. România; Dolopoulos c. Greciei) etc. Curtea de fiecare data a atenționat asupra necesității cadrului juridic adecvat, dar și aplicării lui în practică în măsură să ofere protecție împotriva actelor de violență comise de persoane private.

²¹ Cătălina Aalbers, LLM în Drept Public Internațional și Drepturile Omului, Universitatea din Utrecht, Olanda
Natalia Vîlcu, Directoare executivă, Centrul de Drept al Femeilor, Republica Moldova
Obligațiile pozitive ale statului în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului în materie de violență în familie
https://cdf.md/wp-content/uploads/2021/11/Handbook_RO.pdf

²² Cauza Tyrer c. Marii Britanii, Cererea nr. 5856/72 (hotărârea CtEDO din 25 aprilie, 1978),

Bunăoară, în cauza *Buturugă c România*,²³ Curtea a subliniat necesitatea de a aborda în mod cuprinzător fenomenul violenței domestice în toate formele sale. Examinând acuzațiile reclamantei referitoare la hărțuirea cybernetică și cererea acesteia de a obține satisfacție în legătură cu accesul neautorizat la computerul familiei, Curtea a constatat că autoritățile naționale au fost excesiv de formaliste în a respinge orice legătură cu violența domestică pe care aceasta o raportase deja. Reclamanta a fost obligată să depună o nouă plângere în care a invocat o încălcare a confidențialității corespondenei sale. Tratând-o separat, autoritățile nu au luat în considerare varietatea formelor pe care le poate lua violența domestică.

În cauza *Volodina c. Rusiei*,²⁴ Înalta Curte a inclus discursul privind umilirea demnității ca fiind un prag suficient pentru a atinge nivelul de suferință în sensul Articolului 3 din Convenția CEDO. Curtea a conchis că „[...] și în lipsa vătămării corporale reale sau a suferinței fizice sau psihice intense, tratamentul care umilește o persoană, manifestând lipsa de respect față de demnitatea sa umană sau diminuarea acesteia, ori care trezește sentimente de teamă, de inferioritate, în stare să înfrângă rezistența morală și/sau fizică a unei persoane, poate fi considerat drept tratament degradant, ce se încadrează în interdicția prevăzută la Articolul 3. Trebuie de subliniat și faptul că, este suficient ca victima să fie umilită în ochii proprii, chiar dacă nu și în ochii altora (a se vedea cauza *Bouyid c. Belgiei*, 2015)”. În această speță, Curtea a atras atenția asupra lezării continue a demnității victimei de către făptuitor, care, după o serie de urmăriri, de maltratări a mai recurs și la acțiuni de răzbunare, prin publicarea unor fotografii private ale victimei. Curtea a apreciat acest fapt ca pe un act de umilință și lipsă de respect capabil „a submina în continuare demnitatea sa, transmițând un mesaj”. [...]

Astfel, în jurisprudența CtEDO pretinsele fapte de violență de gen, inclusiv violență domestică cu utilizarea tehnologiei informaționale și comunicațiilor electronice intră în domeniul de aplicare a articolului 8 din Convenție (Dreptul la respectarea vieții private și de familie), în special datele provenite de la telefon inteligent/laptop. (*Saber c. Norvegiei*; *Sărgava c. Estoniei*), mesajele pe e-mail (*Copland c Regatului Unit*; *Bărbulescu c României*; *M.P. c Portugaliei*) etc.

Din perspectiva asigurării protecției oferite de art.10 CEDO, Curtea a constatat că posibilitatea ca persoanele particulare să se exprime pe Internet este un instrument fără precedent al libertății de exprimare (*Delfi AS împotriva Estoniei*), considerând că, prin accesibilitatea lor și prin capacitatea lor de a păstra și de a difuza mari cantități de date, site-urile

²³ <https://www.juridice.ro/672689/cedo>

²⁴ Cauza *Volodina c. Rusiei*, Cererea nr. 41261/17 (hotărârea din 9 iulie 2019), <https://www.constscourt.md/libview.php?l=ro&idc=179&id=1536&t=/Rezumat-CEDO/2019/strongVolodina-v-Rusiastrong>

Internet contribuie în mod semnificativ la îmbunătățirea accesului publicului la știri și, în general, la facilitarea comunicării informațiilor.

Înalta Curte afirmă că exercitarea dreptului la libertatea de exprimare include:

- crearea arhivelor pe Internet în măsura în care aceasta reprezintă un aspect esențial al rolului jucat de site-urile Internet;
- publicarea de fotografii pe un site Internet care este dedicat modei și care oferă publicului imagini ale paradelor pentru consultare gratuită sau contra cost și pentru vânzare;
- punerea la dispoziție, de către un partid politic, a unei aplicații pentru telefoane mobile care să permită alegătorilor să afișeze fotografii anonime ale buletinelor de vot nule, precum și comentariile lor cu privire la motivele pentru care votau în acest mod;
- utilizarea anumitor site-uri pentru schimbul de informații și imagini video pe care utilizatorii pot trimite, viziona și partaja videoclipuri etc.

În jurisprudența sa Curtea a considerat în repetate rânduri că, o blocare a accesului la Internet poate intra în conflict cu art.10 din Convenție, potrivit căruia drepturile recunoscute în acest articol sunt valabile „fără a ține seama de frontiere” (Ahmet Yıldırım împotriva Turciei).

Deși recunoaște avantajele Internetului, Curtea a admis că acestea sunt însoțite de o serie de riscuri, în măsura în care afirmații vădit ilicite, mai ales afirmații calomnioase, care instigă la ură sau la violență, se pot difuza ca niciodată până acum în întreaga lume în câteva secunde și, uneori, rămân online pentru o lungă perioadă de timp ([Delfi AS împotriva Estoniei]).

Curtea a admis că Internetul este un instrument de informare și de comunicare care se deosebește într-un mod aparte de presa scrisă, în special în ceea ce privește capacitatea sa de a stoca și a difuza informații. Astfel, a concluzionat că rețeaua electronică, care deservește miliarde de utilizatori din întreaga lume, nu este și nu poate fi niciodată supusă acelorași norme și controale, iar reproducerea materialelor provenite din presa scrisă și cea a materialelor provenite din rețeaua Internet pot fi supuse unui regim diferit, iar normele care reglementează reproducerea acestora din urmă trebuie în mod clar adaptate în funcție de caracteristicile specifice ale tehnologiei, astfel încât să se poată asigura protecția și promovarea drepturilor și libertăților în cauză.²⁵

Particularitățile legate de exercitarea libertății de exprimare în contextul rețelelor de socializare determină necesitatea identificării echilibrului între libertatea de exprimare și alte drepturi și cerințe. În această privință, Curtea a considerat că comunicațiile online și conținutul

²⁵ https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_10_ROM.pdf

acestora sunt cu siguranță mult mai susceptibile decât presa să aducă atingere exercitării și respectării drepturilor și libertăților fundamentale, în special a dreptului la viață privată.

Astfel, deși sunt recunoscute avantajele importante ale Internetului pentru exercitarea libertății de exprimare, este necesar în principiu să li se lase persoanelor lezate de afirmații calomnioase sau de alte tipuri de conținut ilicit posibilitatea de a introduce o acțiune în răspundere care să constituie o cale de atac efectivă împotriva încălcării drepturilor personalității.

Curtea a identificat obligații pozitive pentru state în legătură cu dreptul la respectarea corespondenței, de exemplu:

- obligația de a împiedica divulgarea în domeniul public a conversațiilor private;
- obligația de a găsi un just echilibru între dreptul la respectarea corespondenței și dreptul la libertatea de exprimare;
- obligația de a investiga încălcarea confidențialității corespondenței în contextul violenței domestice (Buturugă c. României, fostul soț al reclamantei a consultat în mod abuziv conturile electronice ale acesteia, inclusiv contul ei de Facebook, și făcuse copii ale conversațiilor sale private, documente și fotografii) etc.

În cauza *Delfi AS c Estoniei*²⁶ Curtea Europeană a identificat patru criterii pentru a stabili un echilibru just între dreptul la libertatea de exprimare și dreptul la apărarea onoarei și reputației, în vederea evaluării existenței obligației pentru un operator de portal Internet de a retrage comentariile terților și anume:

- contextul și conținutul comentariilor;
- responsabilitatea autorilor comentariilor;
- măsurile luate de furnizorul de servicii și conduita persoanei vătămate;
- consecințele pentru persoana vătămată și pentru furnizorul de servicii.

Curtea a considerat că, atunci când pe Internet se publică date cu caracter privat sau personal, de exemplu numele sau descrierea unei persoane, protecția vieții private și a reputației prevalează și va trebui să fie asigurată. Afirmațiile care incită la discriminare și ură nu beneficiază, indiferent de suportul utilizat, de protecția conferită de art. 10 § 2. Îndemnul la discriminare intră sub incidența îndemnului la intoleranță, care, împreună cu îndemnul la violență și îndemnul la ură, reprezintă una dintre limitele care nu trebuie depășite în niciun caz în cadrul exercitării libertății de exprimare. Accesibilitatea discursului în rândul unui public cu o anumită vulnerabilitate, este de natură să justifice ingerința statului în cazul în care discursul este agresiv, explicit sexual sau militant pentru un anumit comportament sexual.

²⁶ <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-155627>

Referindu-se la compatibilitatea cu art.10 din Convenție a măsurilor luate de autoritățile naționale pentru blocarea accesului la anumite site-uri Internet, Curtea a considerat că la aprecierea caracterului justificat al măsurii de blocare sau a altor forme de restrângeri prealabile, se va ține cont de prezența unui cadru legal strict în ceea ce privește interdicțiile și de eficacitatea controlului judecătoresc în legătură cu eventualele abuzuri (Ahmet Yıldırım împotriva Turciei).

III. Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Convenția la Istanbul) radiografiată în Recomandarea Generală nr.1 GREVIO privind dimensiunea digitală a violenței împotriva femeilor.

Consiliul Europei a adoptat la 11 mai 2011 Convenția privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul).

Adoptarea Convenției de la Istanbul este o confirmare a înțelegerii și recunoașterii, de către statele membre ale Consiliului Europei, că la nivel național și regional femeile sunt expuse unui risc mai mare de violență de gen decât bărbații și că violența domestică afectează femeile în mod disproporționat.

În calitate de instrument comprehensiv și obligatoriu din punct de vedere juridic, Convenția de la Istanbul completează și extinde standardele internaționale și regionale în domeniul prevenirii și combaterii discriminării de gen la care sunt supuse cu preponderență femeile, inclusiv în cadrul familiei, urmărind să asigure un minimum de garanții pentru siguranța femeilor împotriva diverselor forme de violență – fizică, psihologică, sexuală, economică.

Din data de 1 mai 2022 Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice a intrat în vigoare pentru Republica Moldova, moment în care țara noastră a fost inclusă în procedura de monitorizare, din parte *Grupului de experți în intervenția contra violenței împotriva femeilor și a violenței domestice* (în continuare GREVIO), asupra modului de implementare a Convenției.

În temeiul art.68-69 ale Convenției de la Istanbul, GREVIO este abilitat să organizeze evaluări și să examineze rapoarte ale Părților asupra măsurilor de implementare a Convenției. În baza informațiilor acumulate, inclusiv de la organisme regionale și internaționale din domeniile care se încadrează în sfera de aplicare a Convenției, GREVIO poate adopta, când este cazul, Recomandări generale de implementare a normelor Convenției.

Conform Raportului Explicativ la Convenția de la Istanbul, Recomandările generale au menirea să ofere un înțeles comun, pentru toate Părțile, a prevederilor unor articole sau aspecte din Convenție. Aceste Recomandări generale servesc Părților drept referință importantă pentru dezvoltarea unei mai bune înțelegeri a diferitelor aspecte din Convenție și prin oferirea unor îndrumări clare, care pot contribui la o implementare efectivă a standardelor promovate de Convenție.²⁷

²⁷ Consiliul Europei (2011a), „Raport explicativ la Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie”, Seria Tratatelor Consiliului Europei nr.210, <https://rm.coe.int/16800d383a>.

Constatând că, violența împotriva femeilor comisă în sfera digitală este o problemă globală din ce în ce mai răspândită, cu consecințe mult prea grave, GREVIO a decis să consacre prima Recomandare Generală - dimensiunii digitale a violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, care aduce atingere siguranței femeilor aflate sub protecția Convenției de la Istanbul.

În procesul elaborării Recomandării Generale nr.1 GREVIO s-a inspirat din prevederile Convenției privind criminalitatea informatică a Consiliului Europei (Convenția de la Budapesta), pe aspecte materiale și procedurale, inclusiv în privința urmării penale a faptelor cu utilizarea sistemelor informaționale, despre care s-a menționat mai sus. La adoptarea Recomandării Generale nr.1 GREVIO s-a inspirat și din alte instrumente și practici internaționale,²⁸ care recunosc violența împotriva femeilor în sfera digitală ca o încălcare a dreptului la viață privată.

Potrivit estimărilor GREVIO, în ultima perioadă experiențele femeilor și fetelor, care au trecut prin violență în bază de gen, sunt amplificate sau facilitate de tehnologie, în special de tehnologia utilizată în mediile online și digitale. Tehnologia informației și comunicațiilor a permis perpetuarea violenței împotriva femeilor la o scară necunoscută anterior. Violența împotriva femeilor săvârșită în mediul online sau cu ajutorul tehnologiei, prin caracteristicile sale afectează victimele într-o măsură alarmantă. Experiențele de violență în mediul online sunt mult amplificate din cauza multitudinii de făptuitori, în unele cazuri, sau a razei largi de acțiune și a caracterului aproape permanent al răspândirii imaginilor dăunătoare și a conținutului de ură.

În consecință, violența împotriva femeilor, comisă în sfera digitală, are impact grav asupra vieții, sănătății psihologice și fizice, a siguranței și a reputației acestora, are implicații nefavorabile pentru drepturile de participare online al femeilor. Ori, anume femeile mai des sunt supuse abuzului și discursurilor de ură în mediul online, fapt care le determină pe multe din ele să se retragă de la dezbateri sau să se abțină să-și exprime opiniile pe platformele online. În acest fel, violența împotriva femeilor și fetelor în sfera digitală reduce la tăcere voci ale unor apărători ai drepturilor omului, jurnaliști, bloggeri, politicieni, lideri de opinie, promotori activi sau exponenți ai păturilor dezavantajate etc. Aceasta, potrivit GREVIO, nu doar că echivalează cu violența împotriva femeilor, ci, de asemenea, subminează o serie de alte drepturi ale femeilor.

Pentru acțiuni abuzive de urmărire, hărțuire, supraveghe și control a victimelor, agresorii folosesc instrumente tehnologice, smartphone-uri, camere și alte echipamente de înregistrare,

²⁸ Recomandarea CM/Rec(2019)1 a Comitetului de Miniștri către statele membre privind prevenirea și combaterea sexismului,

<https://rm.coe.int/oERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168093b26a>.

Recomandarea de Politică Generală nr. 15 (2015) a ECRI privind Combaterea Discursului Instigator la Ură,

<https://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-15-oncombating-hate-speech/16808b5b01>

sisteme de poziționare globală (GPS) sau navigatoare prin satelit, alte dispozitive conectate la internet.

Recomandarea Generală nr.1 operează cu termenul *„dimensiunea digitală a violenței împotriva femeilor”*, pe care îl utilizează pentru a sublinia că acțiunile violente în spațiul online își au aceleași rădăcini ca și violența psihologică, sexuală, economică sau fizică în lumea offline. GREVIO observă, că diferitele forme de violență împotriva femeilor, inclusiv în familie care apar în sfera digitală și cele care apar în lumea fizică nu se exclud reciproc și adesea se suprapun unele cu altele. Deci, este important să nu se treacă cu vederea dimensiunea digitală a violenței acolo unde este prezent abuzul fizic și sexual, mai ales atunci când este implicat partenerul intim. Experiențele digitale ale violenței în bază de gen pot fi o extensie sau un precedent al violenței fizice și sexuale, al urmăririi și hărțuirii. Acestea pot fi expresie a abuzului îndreptat spre a pedepsi, a reduce la tăcere, a devaloriza sau a traumatiza, o consecință a intensificării comportamentului coercitiv și a unor măsuri mai riguroase de control, de manipulare a victimei din rândul foștilor și actualilor parteneri, crescând astfel frica, anxietatea și izolarea treptată de prieteni și de familie.

GREVIO constată *lipsa unei definiții universale a comportamentelor sau acțiunilor comise online sau prin intermediul tehnologiei, care grupează toate formele de violență împotriva femeilor*. Acțiunile abuzive online și prejudiciile comise prin intermediul tehnologiei sunt marcate de termeni care nu acoperă de departe toate activitățile ce încalcă drepturile femeilor și fetelor, desfășurate în mediul online sau prin intermediul tehnologiei.

De aceea, GREVIO propune termenul *„violență împotriva femeilor în dimensiunea digitală”* sau *„dimensiunea digitală a violenței împotriva femeilor”*, pe care îl consideră suficient de vast pentru a cuprinde atât actele de violență online, cât și cele comise prin intermediul tehnologiei, inclusiv tehnologia care nu a fost încă dezvoltată.

Este important că în Recomandarea Generală nr.1 GREVIO privind dimensiunea digitală a violenței împotriva femeilor, violența comisă în sfera digitală este recunoscută ca o dimensiune distinctă, însă nu separată a violenței împotriva femeilor. GREVIO oferă o interpretare a Convenției de la Istanbul, ca fiind în concordanță cu abordarea centrată pe victimă a autorilor săi, care nu au intenționat să separe experiențele online și offline a violenței în bază de gen împotriva femeilor. Spre exemplu, în Raportul Explicativ la Convenția de la Istanbul, urmărirea din sfera digitală a fost prezentată a fi aceeași faptă de urmărire, doar ca variază metoda.

Conceptual termenul *„violenței împotriva femeilor în dimensiune digitală”* cuprinde varii *facilități de tehnologie* (folosirea tehnologiei și a echipamentelor de comunicații) și *aspecte online* (date și activități pe Internet). Interacțiunea pe Internet între consumatori este oferită de

intermediarii de Internet (furnizori de servicii pe rețelele sociale și de comunicații), care includ furnizorii de servicii de Internet, motoare de căutare și platforme accesibile publicului.

Dimensiunea digitală a violenței împotriva femeilor cuprinde o gamă de comportamente: *partajarea fără consimțământ a imaginilor sau videoclipurilor; constrângeri și amenințări, inclusiv cu viol; intimidare; hărțuire sexuală online; urmărirea online; uzurparea identității; abuzul psihologic și prejudiciul economic prin mijloace digitale*. Întreg acest amalgam de comportament ilegal în sfera virtuală se încadrează în definiția de la Articolul 3 din Convenția de la Istanbul.

Conform cerințelor Convenției, statele părți trebuie să întreprindă măsuri legislative și de altă natură necesare pentru a exercita diligența cuvenită în vederea prevenirii, investigării, pedepsirii și acordării de compensații echitabile pentru actele de violență care fac obiectul Convenției. Diligența cuvenită implică obligația de mijloace, nu de rezultate, și acoperă toate expresiile violenței împotriva femeilor, inclusiv violența comisă cu ajutorul sau prin intermediul tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice.

Printre formele de violență săvârșite cu utilizarea mijloacelor digitale care intră în sfera comportamentului intenționat și pe care, potrivit GREVIO, Convenția de la Istanbul, obligă statele părți să le recunoască drept crime, se numără în special:

- violența psihologică online (Articolul 33);
- urmărirea online sau urmărirea în scop de hărțuire, cu utilizarea tehnologiei (Articolul 34);
- hărțuirea sexuală online sau cu mijloace digitale (Articolul 40).

I. *Violența psihologică online*

Convenția de la Istanbul descrie în Articolul 33 violența psihologică drept „*comportamentul intenționat care afectează integritatea psihologică a unei persoane prin constrângere sau amenințări*”.

Raportul Explicativ al Convenției elucidează că, în mod obișnuit, pentru a fi considerată infracțiune fapta urmează să poarte caracter intenționat și să prejudicieze grav integritatea psihologică a persoanei. În acest caz este vorba mai degrabă de acțiuni repetate, de un model de comportament stabilit în timp, nu de un eveniment singular.

Recomandarea Generală nr.1 GREVIO constată, însă, că toate formele de violență împotriva femeilor săvârșite în sfera digitală au impact psihologic mai consistent și ar putea fi clasificate drept violență psihologică exercitată cu utilizarea tehnologiei. Caracteristicile specifice ale acestui procedeu de violență împotriva femeilor sporesc impactul prejudiciabil asupra victimelor. Violența psihologică exercitată în familie, dacă este cuplată cu noile tehnologii, poate

lua forme radicale. Bunăoară, lucrurile pot lua o nouă dimensiune, cu impact psihic și fizic de-a dreptul devastator, în cazul în care actualii sau foștii parteneri sunt în posesia imaginilor intime ale victimei sau abuzatorul utilizează tehnologia pentru a controla mișcările victimei.

Respectiv, chiar și acte individuale de violență, care nu sunt incriminate, pot atinge pragul violenței psihologice, dacă sunt combinate cu acte repetate de violență pe Internet. Un comentariu pe rețelele de socializare poate atrage discursuri sexiste de incitare la ură, alte elemente de hărțuire online care, în final, pot provoca forme grave de violență psihologică, ce pot conduce la autovătămare sau suicid.

Recomandarea Generală nr.1 GREVIO încadrează în această definiție:

- 1) *intimidări, amenințări a victimelor sau a familiei acestora, insulte, batjocuri și defăimării;*
- 2) *incitarea la suicid sau autovătămare, care adesea sunt amplificate de anonimat;*
- 3) *abuzul economic, care se poate manifesta prin a pune la îndoială capacitățile victimei (de regulă partenerul intim) de a dobândi, a utiliza și a menține resurse economice. Abuzul economic poate să se manifeste sub forma controlului conturilor bancare și a activităților financiare prin internet banking, utilizarea cardurilor de credit fără permisiune etc.*

II. *Urmărirea online sau urmărirea în scop de hărțuire, cu utilizarea tehnologiei*

Articolul 34 din Convenția de la Istanbul definește urmărirea în scop de hărțuire drept „*comportament intenționat de angajare repetată într-un comportament amenințător direcționat către o altă persoană, determinând-o pe aceasta să se teamă pentru siguranța sa*”.

Raportul Explicativ clarifică norma și recunoaște că comportamentul amenințător se poate manifesta prin: urmărirea, în mod repetat, a unei alte persoane; implicarea într-o comunicare nedorită cu o altă persoană; anunțarea altei persoane că este observată. Aceste acțiuni includ urmărirea fizică a victimei, apariția la locul de muncă, la activitățile sportive sau de învățământ ale acesteia, precum și urmărirea victimei în lumea virtuală (camere de chat, site-uri de socializare etc.). Angajarea într-o comunicare nedorită implică contactul activ cu victima prin orice mijloc de comunicare disponibil, inclusiv instrumente de tehnologie informațională și comunicație electronică.

Din această perspectivă, Recomandarea Generală nr.1 GREVIO încadrează în definiție comportamente cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice, inclusiv:

- 1) *amenințări* (de natură sexuală, economică, fizică sau psihologică) sau *afectarea reputației* (spionarea pe rețele sociale și platforme de mesagerie, furtul parolelor sau piratarea dispozitivelor);

- 2) *monitorizarea și culegerea de informații private referitoare la victimă, furtul de identitate, uzurparea identității victimei (instalarea „spyware”, iar în cazul violenței în familie „stalketware” sau monitorizarea, inclusiv prin conexiunea la internetul dispozitivelor inteligente ale victimei);*
- 3) *persecutări, inclusiv cu complici, a victimei.*

III. *Hărțuirea sexuală online*

Potrivit Articolului 40 din Convenția de la Istanbul, hărțuirea sexuală constituie „*orice formă de conduită verbală, nonverbală sau fizică de natură sexuală, cu scopul sau cu efectul încălcării demnității unei persoane, în special atunci când se creează un mediu intimidant, ostil, degradant, umilitor sau jignitor*”.

Recomandarea Generală nr.1 GREVIO încadrează în această definiție comportamente cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice, inclusiv:

- 1) *partajarea neconsensuală a imaginilor* nud sau cu conținut sexual (fotografii sau videoclipuri) ale unei persoane (pornografie de răzbunare);
- 2) *preluarea, producerea sau procurarea neconsensuală a imaginilor* nud sau cu conținut sexual (fotografii sau videoclipuri) ale unei persoane, care includ: fotografii făcute pe ascuns cu zonele intime, cum ar fi sânii, regiunea pubiană, fesele (creepshoturi); imagini modificate digital pentru a se crea impresia că victima face sau spune ceva ce nu a făcut sau a spus de fapt (pornografie falsă/deepfake-urile);
- 3) *constrângeri și amenințări*, care includ trimiterea de mesaje de natură sexuală pe dispozitivele electronice ale unei alte persoane (sextingul forțat); crearea și partajarea de imagini sugestive sau explicite sexual; amenințări cu violul; amenințarea cu dezvăluirea orientării sexuale a unei persoane (outing); amenințarea cu publicarea informațiilor obținute pe parcursul unor relații sau preluate/furate de pe dispozitivele electronice ale victimei (extorcarea sexuală);
- 4) *intimidarea sexuală*, care include răspândirea de informații false sau zvonuri despre presupusul comportament sexual al victimei, postarea de comentarii sexuale sub postările sau fotografiile victimei; dezvăluirea online de informații de identificare despre o persoană fără consimțământ (doxingul sexualizat), alte acțiuni similare.

În Recomandarea Generală nr.1, GREVIO reiterează în spiritul Convenției de la Istanbul recunoașterea violenței și abuzului comise împotriva femeilor în regim online și prin tehnologie, ca o continuitate a violenței împotriva femeilor în regim offline, și care, în aceeași măsură necesită un răspuns holistic. Statele trebuie să recunoască dimensiunea digitală a violenței împotriva

femeilor ca formă a violenței bazată pe gen, prin adoptarea măsurilor legislative și de altă natură necesare pentru promovarea și protejarea dreptului de a trăi fără violență.

În corespundere cu obiectivul evocat, GREVIO formulează recomandări de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței domestice pe dimensiune digitală, în formatul celor patru piloni (4P) ai Convenției: prevenire, protecție, urmărire penală și politici coordonate.

Prevenire. GREVIO recomandă:

- inițiative de eradicare a stereotipurilor de gen, a atitudinilor sexiste și a discriminării împotriva femeilor, în mediul online, cât și offline;
- sprijinirea împuternicirii și reprezentării femeilor în mediul online, prin alfabetizarea digitală;
- să încurajeze membrii societății să renunțe la stereotipuri și să adopte comportamente respectuoase în sfera digitală;
- campanii de conștientizare privind diferitele forme de violență comise în sfera digitală;
- consolidarea capacităților pentru toți profesioniștii relevanți, privind expresiile digitale ale violenței;
- includerea alfabetizării digitale și a siguranței online în programele de educație și la toate nivelurile de învățământ;
- să încurajeze sectorul TIC și intermediarii de Internet, inclusiv platformele sociale, să depună un efort activ pentru a crea mecanisme interne de monitorizare pentru asigurarea includerii perspectivelor centrate pe victimă. Intermediarii de Internet, precum și companiile de tehnologie, trebuie să fie stimulate să coopereze cu ONG-urile în domeniul;
- încurajarea organizațiilor media să ia măsuri concrete pentru eradicarea discriminării de gen.

Protecție. GREVIO recomandă:

- cadrul juridic referitor la violența împotriva femeilor să se aplice tuturor formelor de violență comise în sfera digitală, să respecte principiul diligenței necesare. Răspunsul să fie sensibil la gen și să integreze particularitățile dimensiunii digitale a violenței împotriva femeilor;
- să dezvolte și să disemineze informații accesibile cu privire la căile juridice și serviciile de sprijin disponibile victimelor violenței comise în sfera digitală și să creeze mecanisme online și offline pentru depunerea plângerilor;
- să asigure servicii de consilierea juridică și psihologică, accesibile tuturor victimelor violenței în sfera digitală, inclusiv consiliere tehnică privind eliminarea conținutului online dăunător;
- să asigure servicii generale și specializate de sprijin pentru femeile victime ale violenței digitale;

- să doteze liniile de asistență telefonică națională cu resursele și expertiza necesare pentru a răspunde dimensiunii digitale a violenței;
- să împuternicească organismele de egalitate și instituțiile Avocatului Poporului (Ombudsman) pentru a aborda dimensiunea digitală a violenței în vederea realizării drepturilor femeilor;
- să stimuleze intermediarii de Internet, inclusiv furnizorii de servicii de Internet, motoarele de căutare și platformele de rețele sociale, pentru a asigura o moderare solidă a conținutului care se înscrie în sfera de aplicare a Convenției de la Istanbul, prin eliminarea conținutului sau a conținutului și să ofere utilizatorilor îndrumări ușor accesibile pentru semnalarea conținutului abuziv și solicitarea eliminării acestuia.

Urmărire penală. GREVIO recomandă:

- a investiga și a urmări, în mod eficient, dimensiunea digitală a violenței împotriva femeilor. Aceasta poate include crearea de unități de specialitate/ expertiză și facilitarea coordonării și cooperării unor astfel de unități/experti cu unitățile/expertii în criminalitate informatică existenți;
- consolidarea capacităților pentru profesioniștii din domeniul justiției penale și aplicării legii, în vederea abordării dimensiunii digitale a violenței, să își dezvolte capacitățile criminalistice în ceea ce privește colectarea și asigurarea probelor electronice, fără a provoca victimizarea secundară și retraumatizarea victimei;
- cooperarea internațională de asistență juridică reciprocă în aspectele ce abordează dimensiunea digitală a violenței trebuie consolidate, în vederea asigurării unui acces simplificat la probele deținute de furnizorii de servicii, inclusiv informațiile referitoare la abonați, în vederea identificării proprietarului unui cont sau a unei adrese IP utilizate la săvârșirea unei infracțiuni;
- să asigure publicarea rapoartelor privind violența în sfera digitală și informațiile suplimentare referitoare la arestări, urmăriri, condamnări și sentințe, inclusiv informații privind sexul, vârsta, tipul de violență, relația făptuitorului cu victima, locația geografică, cu condiția ca publicarea informațiilor să nu compromită prezumția de nevinovăție;
- să asigure victimelor violenței în sfera digitală acces efectiv la justiție penală și că autoritățile răspund adecvat, inclusiv prin aplicarea urmăririi penale din oficiu;
- ordinele de restricție de urgență și ordonanțele de protecție răspund formelor de violență domestică săvârșite online sau prin intermediul TIC și altor manifestări digitale ale violenței împotriva femeilor;
- a pune capăt impunității pentru actele de violență digitală împotriva femeilor, prin încurajarea responsabilizării companiilor TIC și a intermediarilor de Internet, în special printr-o moderare și

eliminare robustă a conținutului și prin încurajarea companiilor media să lucreze în colaborare cu organele de aplicare a legii.

Politici integrate. GREVIO recomandă:

- aplicare orientărilor din Recomandarea CM/Rec (2018) 2 a Comitetului de Miniștri privind rolurile și responsabilitățile intermediarilor de Internet la elaborarea și implementarea legislației referitoare la intermediarii de Internet;
- recunoașterea dimensiunii digitale a violenței în strategiile, programele și planurile de acțiuni naționale privind violența împotriva femeilor;
- alocarea resurselor umane și financiare adecvate autorităților naționale și locale, instituțiilor de asistență juridică, asistență medicală și protecție socială, organizațiilor de femei, pentru a preveni, a proteja și a urmări penal violența în mediul online și prin intermediul tehnologiei. Resursele trebuie să fie suficiente pentru a permite să se apeleze la experți IT, să obțină echipament tehnic și să construiască infrastructura digitală, după caz;
- un sistem de colectare și analiză sistematică a datelor dezagregate privind violența împotriva femeilor cu o componentă digitală, inclusiv ratele de plângeri, incidență și condamnări, datele privind măsurile de protecție și ordinele de restricție de urgență. Datele trebuie adunate și analizate printr-o lentilă intersecțională și dezagregate după tipul de violență, vârsta și relația dintre făptuitor și victimă(e), impactul asupra copiilor și alți factori relevanți;
- datele privind sinuciderile sau tentativele de sinucidere și uciderile pe criterii de gen ale femeilor și copiilor includ informații referitoare la istoricul hărțuirii, inclusiv la locul de muncă, urmărirea în scopul hărțuirii sau violenței psihologice comise în sfera digitală;
- să întreprindă sau să sprijine sondaje, programe de cercetare și studii privind dimensiunea digitală a violenței pentru a măsura impactul financiar, personal și social, inclusiv autocenzura și excluziunea digitală;
- să încurajeze sectorul privat și TIC să participe la elaborarea și implementarea politicilor și stabilirea de autoreglementare în corespundere cu drepturile omului în vederea prevenirii și combaterii violenței în sfera digitală;
- să implice sectorul TIC și intermediarii de Internet în eforturile de a trage la răspundere făptuitorii actelor de violență în sfera digitală, pe baza reglementărilor lor interne și respectării legislației penale, în special prin:
 - (i) mecanisme efective pentru plângeri, ușor accesibile utilizatorilor pentru a raporta conținuturile dăunătoare, care sunt capabile să răspundă unor astfel de solicitări în timp util și ținând cont de factorii care expun disproporționat, femeile și fetele la abuzul online (sex, gen, rasă,

culoare, limbă, religie, opinie politică sau de altă natură, origine națională sau socială, asociere cu o minoritate națională, proprietate, naștere, orientare sexuală, identitate de gen, vârstă, stare de sănătate, dizabilitate, stare civilă, statut de migrant sau de refugiat sau alt statut);

(ii) stimularea activităților comerciale online care încorporează o perspectivă a drepturilor omului, inclusiv proiectarea produselor, în vederea reducerii riscurilor care urmăresc și spionează;

(iii) încurajarea furnizorilor de servicii să pună la dispoziție pe platformele lor informații juridice și informații referitoare la solicitarea eliminării imaginilor sau videoclipurilor neconsensuale, în limba accesibilă pentru utilizatori;

- să împiedice entitățile comerciale să obțină profit pe faptul abuzului sexual împotriva femeilor și fetelor care constituie violență sexuală, cum ar fi violul filmat;
- mediu favorabil pentru parteneriate public-private eficiente, care să implice sectorul privat și TIC, ONG-uri și actori ai societății civile, instituții de egalitate, ombudsman, alte autorități, în vederea asigurării răspunsului multidisciplinar la violența împotriva femeilor în dimensiunea digitală, prin gruparea într-un loc a expertizei și altor părți interesate.

IV. Analiza cadrului juridic și instituțional ale Republicii Moldova în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței domestice în dimensiune digitală. Lacune și necesități.

Importanța care este atribuită în Republica Moldova procesului de eradicare a violenței față de femei și violenței în familie, este confirmată, inclusiv prin ratificarea Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul).

Conform cerințelor Convenției, statele părți trebuie să întreprindă măsuri legislative și de altă natură necesare pentru a exercita diligența cuvenită în vederea prevenirii, investigării, pedepsirii și acordării de compensații echitabile pentru actele de violență care fac obiectul Convenției.

În Recomandarea Generală nr.1, GREVIO vine cu propuneri de soluții pe marginea unor norme de drept material din Convenție, implementarea eficientă a cărora implică consolidarea spectrului de garanții și pe dimensiunea digitală. Se face referire, în special la Articolul 33 (Violența psihologică), Articolul 34 (Urmărirea) și Articolul 40 (Hărțuirea sexuală).

GREVIO sprijină ideea că, manifestările de constrângere (coerciție), amenințare, intimidare îndreptate asupra persoanei, care se propun a fi remediate prin aceste norme, aduc atingere *integrității și echilibrului psihologic* al persoanei, *libertății și/sau inviolabilității sexuale* a victimei și, în consecință, deteriorarea stării de sănătate. Totodată, starea de disconfort psihologic a victimei în atare situații, poate fi amplificată de folosirea abuzivă, de către agresor, a tehnologiei informaționale și a dispozitivelor de comunicare electronică de orice fel. Deci, fără asigurarea unor garanții de protecție a victimelor violenței de gen, inclusiv a violenței în familie și pe dimensiunea digitală, eforturile depuse la nivel național în promovarea cerințelor elucidate în aceste norme, vor purta amprenta unor abordări fragmentare, respectiv vor fi incomplete.

Prin urmare, obiectivul principal al studiului este în a constata dacă, și în ce măsură, cadrul juridic și instituțional național este coroborat cu litera și spiritul normelor menționate, după necesitate, cu formularea unor propuneri *de lege-ferenda*.

Convenția de la Istanbul, oferă în art.3 definiția violenței împotriva femeilor și definiția violenței domestice, după cum urmează:

„*violența împotriva femeilor*” - este înțeleasă drept o încălcare a drepturilor omului și o formă de discriminare împotriva femeilor și va însemna toate acțiunile de violență de gen care rezultă în, sau care sunt probabile a rezulta în, vătămarea sau suferința fizică, sexuală, psihologică

sau economică cauzată femeilor, inclusiv amenințările cu asemenea acțiuni, coerciția sau deprivarea arbitrară de libertate, indiferent dacă survine în public sau în viața privată;

„*violența domestică*” - înseamnă toate acțiunile de violență fizică, sexuală, psihologică sau economică, care survin în familie sau în unitatea domestică, între foștii sau actualii soți sau parteneri, indiferent dacă agresorul împarte sau a împărțit același domiciliu cu victima;

Conform Raportului Explicativ la Convenția de la Istanbul, Legiuitorii au dorit să sublinieze faptul că violența împotriva femeilor, inclusiv violența în familie, este o formă de discriminare împotriva femeilor, încalcă grav și compromite sau anulează posesia de către femei a drepturilor omului, în special a drepturilor fundamentale la viață, securitate, libertate, demnitate, integritate fizică și emoțională, și că acest fenomen nu poate fi ignorat de către state. S-a subliniat că obligațiile care decurg din Convenție nu impun Părților să ia măsuri în contradicție cu normele constituționale sau principiile fundamentale privind libertatea de exprimare.

Totodată, nici jurisprudența CtEDO nu lasă fără atenția cuvenită interferența tehnologiei informaționale și comunicațiilor electronice cu dreptul la libertatea de exprimare, dar și dreptul la viața intimă, familială și privată a persoanei, implicit dimensiunea digitală a violenței de gen și violenței în familie. Înalta Curtea de fiecare dată a atenționat asupra necesității de asigurare a cadrului juridic adecvat, dar și a aplicării lui în practică în măsură să ofere protecție.

Particularitățile legate de exercitarea libertății de exprimare în contextul rețelelor sociale de comunicație determină necesitatea identificării echilibrului între libertatea de exprimare și alte drepturi, în special a dreptului la viață intimă, familială și privată.

Constituția Republicii Moldova²⁹ proclamă în art.32 libertatea opiniei și a exprimării. Potrivit normei din Legea Supremă [...] (1) Oricărui cetățean îi este garantată libertatea gândirii, a opiniei, precum și libertatea exprimării în public *prin cuvânt, imagine sau prin alt mijloc* posibil. (2) Libertatea exprimării nu poate prejudicia onoarea, demnitatea sau dreptul altei persoane la viziune proprie. (3) Sunt interzise și pedepsite prin lege contestarea și defăimarea statului și a poporului, îndemnul la război de agresiune, la ură națională, rasială sau religioasă, *incitarea la discriminare*, la separatism teritorial, la violență publică, precum și alte manifestări ce atentează la regimul constituțional [...]. Într-o redacție mai detaliată este expusă norma art.10 din Convenția Europeană pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale (CEDO)³⁰, aplicată în coroborare cu art.4 din Constituția Republicii Moldova. În corespundere cu art.10 CEDO, [...] 1.Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare. Acest drept cuprinde libertatea de opinie

²⁹ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=128016&lang=ro

³⁰ Adoptată la Roma la 4 noiembrie 1950, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115582&lang=ro

și libertatea de a primi sau de a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere. [...] 2. Executarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri și responsabilități poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru [...] apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății sau a moralei, protecția reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale [...].

Norma CEDO este în corespundere deplină cu spiritul și litera art.28 al Constituției Republicii Moldova, în care se menționează că, Statul respectă și ocrotește viața intimă, familială și privată, precum și a art.54 alin. (2) din Constituție, care stabilește [...] (2) Exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decât celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sunt necesare în [...] scopul prevenirii [...] infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției[...].

Astfel, normele constituționale evocate asigură echilibrul juridic între libertatea de exprimare și dreptul la viață intimă, familială și privată a persoanei aflate sub jurisdicția Republicii Moldova.

Pentru dezvoltarea cadrului constituțional, la 23.04.2010 a fost adoptată Legea nr.64 cu privire la libertatea de exprimare (Legea nr.64/2010).³¹ În conformitate cu art.1, legea are scopul de a garanta exercitarea dreptului la libera exprimare, precum și un echilibru între asigurarea dreptului la libera exprimare și apărarea onoarei, demnității, reputației profesionale și vieții private și de familie ale persoanei.

Libertatea de exprimare, potrivit art.3 al Legii nr.64/2010, protejează atât conținutul, cât și forma informației exprimate, inclusiv a informației care ofensează, șochează sau deranjează. [...] (3) Exercițarea libertății de exprimare poate fi supusă unor restrângeri prevăzute de lege, necesare într-o societate democratică pentru [...] a preveni infracțiunile, pentru a proteja sănătatea și morala, reputația sau drepturile altora, pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale [...]. (4) Restrângerea libertății de exprimare se admite doar pentru protejarea unui interes legitim menționat în alineatul (3) și doar în cazul în care restrângerea este proporțională cu situația care a determinat-o, respectându-se echilibrul just dintre interesul protejat și libertatea de exprimare, precum și libertatea publicului de a fi informat. (5) *Garanțiile privind libertatea de exprimare nu se extind asupra discursurilor care incită la ură sau la violență (!).*

³¹ Publicată în Monitorul Oficial nr. 117-118 din 09.07.2020, art. 355,

Textul Legii nr.64/2010 încadrează în capitolul Dispoziții generale, norme distincte care proclamă un șir de drepturi și libertăți, care rezultă din libertatea de exprimare. Capitolul următor reglementează modul de soluționare a cazurilor de defăimare, în condițiile legislației de procedură civilă, inclusiv de solicitare a dezmințirii, a dreptului la replică și/sau compensarea prejudiciului moral.

De fapt, Legea nr.64/2010 reprezintă un important instrument de soluționare a revendicărilor unor persoane care au suferit urmare a răspândirii informațiilor cu conținut de defăimare, adică informații false, care lezează onoarea, demnitatea și/sau reputația profesională a persoanei. Este importantă, de asemenea, prevederea legală evocată *supra*, potrivit căreia libertatea de exprimare nu se extinde asupra discursurilor care incită la ură sau la violență.

Totuși, este necesar de menționat că, în pofida redacției articolului 1 al Legii, care crează aparență de aplicabilitate a Legii pentru exercitarea dreptului la libera exprimare, indiferent de modalități și circumstanțe, textul legii, inclusiv definițiile și reglementările ulterioare, dezvăluie esența de instrument regulatoriu pentru un spectru mai restrâns de raporturi juridice, în special fiind vorba de activitatea editorială a mass-media (cu personalitate juridică) și (doar) a materialelor jurnalistice în privința răspândirii (doar) a informațiilor defăimătoare.

Astfel, prevederile Legii nr.64/2010 nu stabilesc reglementări (cu domeniu de aplicare mai extins) în vederea protecției (și) a potențialelor victime care au suferit în rezultatul răspândirii neconsimțite a informațiilor, mesajelor cu utilizarea tehnologiei sau dispozitivelor de comunicații electronice (rețele de socializare, alte sisteme inteligente, în redacția Recomandării Generale nr.1 GREVIO). De asemenea, în calitatea sa de act normativ cu caracter material, Legea nr.64/2010 nu conține prevederi din care să rezulte de o manieră clară interdicții exprese³² de răspândire neconsensuală pe rețele de socializare a imaginilor (fotografii sau videoclipuri) și a informațiilor despre viața privată și de familie a altei persoane, sau interzicerea utilizării tehnologiei informaționale și comunicațiilor electronice pentru hărțuire și/sau acte de persecutare, pentru crearea și partajarea imaginilor, materialelor amenințătoare, discriminatorii, pornografice, alte mesaje antisociale sau cu conținut abuziv, precum și de folosire a platformelor online pentru mesaje de denigrare și/sau intimidare a altei/altor persoane.

³² Similar restricțiilor introduse, ca exemplu, prin Legea nr.78 din 23.04.2021 pentru modificarea unor acte normative / MO nr.146 din 14.06.2021, art. 174/, de completare a art.3 din Legea nr.64/2010 cu un nou alineat - (4²), în următoarea redacție: „(4²) În condițiile alin.(3), se interzic răspândirea și/sau utilizarea în public a simbolurilor fasciste, rasiste ori xenofobe, propagarea și/sau utilizarea în scopuri politice a simbolurilor fasciste, precum și promovarea ideologiilor fasciste, rasiste ori xenofobe și/sau negarea Holocaustului, acțiuni care se sancționează în conformitate cu legislația în vigoare.”

Consacrarea în Legea materială a interdicțiilor, formulate expres și concis, este dictată de necesitate respectării principiilor de oportunitate, coerență, consecutivitate, dar și de predictibilitatea consecințelor nefavorabile în cazul unor devieri. Or, clauzele restrictive servesc, de regulă, ca și punct de pornire pentru elaborarea normelor cu caracter coercitiv, a normelor de consolidare a cadrului instituțional, precum și a unor reglementări operaționale.

Considerentele menționate implică concluzia despre *necesitatea modificării și completării Legii nr.64/2010 (sau elaborarea unei legi în redacție nouă), pentru a asigura, într-o Lege-cadru, instrumente eficiente de protecție contra mesajelor sau informațiilor cu conținut abuziv*,³³ create și răspândite, inclusiv prin intermediul tehnologiei și dispozitivelor digitale.

În coroborare cu drepturile protejate prin Legea nr.64/2010, normele Codului serviciilor media audiovizuale nr.174 din 08.11.2018 (în continuare CSMA),³⁴ stabilesc obligația statului de a garanta libertatea de exprimare furnizorilor de servicii media și distribuitorilor de servicii media. La rândul lor, furnizorii de servicii media și distribuitorii de servicii media sunt obligați să respecte dreptul persoanelor la libertatea de exprimare, precum și dreptul de a primi informații. Furnizorii de servicii media și distribuitorii de servicii media pun la dispoziția publicului servicii media audiovizuale în conformitate cu prevederile codului și ale Legii nr.64/2010 cu privire la libertatea de exprimare.³⁵

De reținut că, CSMA are ca obiect de reglementare furnizarea și distribuirea serviciilor media audiovizuale de către furnizorii de servicii media și distribuitorii de servicii media aflați în jurisdicția Republicii Moldova. CSMA nu se aplică: serviciilor web care nu intră în concurență cu serviciile media audiovizuale; serviciilor web care furnizează conținuturi audiovizuale ce nu sunt mijloace de informare în masă în sensul obiectivului de a informa, educa și distra publicul larg; paginilor web care furnizează conținut audiovizual generat de către utilizatori privați în scopul utilizării în comun și al schimbului în cadrul unei comunități de interese; ziarelor și revistelor în format electronic; motoarelor de căutare pe Internet; corespondenței private sub orice formă.³⁶ Prin *serviciu media audiovizual* se înțelege – serviciul aflat sub responsabilitatea editorială a unui furnizor de servicii media, al cărui scop principal sau al unei secțiuni dissociabile a acestuia este furnizarea de programe audiovizuale în scop informativ, educativ sau de divertisment pentru publicul larg, prin rețele de comunicații electronice.

³³ informație cu conținut abuziv - materiale cu caracter sexist, discriminatoriu sau care incită la ură, imagini (fotografii sau videoclipuri) cu conținut sexual sau pornografic, mesaje ofensatoare, amenințătoare, obscene, calomnioase, defăimătoare, rasiste, alte mesaje antisociale;

³⁴ Publicat în MO nr.462-466 din 12.12.2018, art. 766,

³⁵ Art.7 al Codului serviciilor media audiovizuale;

³⁶ Ibidem, art.2;

CSMA garantează respectarea, de către furnizorii de servicii media și distribuitorii de servicii media, a drepturilor și libertăților fundamentale în cadrul serviciilor media audiovizuale. Sunt interzise programele audiovizuale: susceptibile de a propaga, incita, promova sau justifica ura rasială, xenofobia, antisemitismul sau alte forme de ură fondate pe intoleranță sau pe discriminarea pe criterii de sex, de rasă, de naționalitate, de religie, de dizabilitate sau de orientare sexuală; programe audiovizuale ce diseminează pornografia infantilă. Furnizorii de servicii media sunt obligați să respecte legislația cu privire la apărarea onoarei, demnității și reputației profesionale, precum și dreptul la respectarea și ocrotirea vieții intime, familiale și private.³⁷

Raționamentele descrise mai sus, constituie produsul unei abateri neînsemnate spre o abordare a subiectului în sens mai larg, iar instrumentul de protecție contra informațiilor sau mesajelor cu conținut abuziv și/sau discriminatoriu, create și răspândite, inclusiv prin intermediul tehnologiei și dispozitivelor digitale, rezultă din prevederile art.16 al Constituției Republicii Moldova și art.1 al Legii nr.121 din 25.05.2012 cu privire la asigurarea egalității,³⁸ aplicabile în vederea prevenirii și combaterii discriminării, și de asigurare a egalității în sferile politică, economică, socială, culturală și alte sfere ale vieții, nu doar după *criteriul de sex*, ci și după alte criterii, inclusiv de rasă, culoare, naționalitate, origine etnică, limbă, religie sau convingeri, vârstă, dizabilitate, opinie, apartenență politică sau orice alt criteriu similar.

Or, Recomandarea Generală nr.1 GREVIO se concentrează pe o dimensiune mai îngustă, pe identificarea remediilor contra violenței în sfera virtuală asupra femeilor și violenței în familie, ca forme de discriminare după criteriul de sex.

Analizate lucrurile din această perspectivă dezvăluie faptul că, activitatea de prevenire și combatere a violenței de gen, inclusiv în mediul familial, ca și flagel social, a demarat în țara noastră până la adoptarea Convenției de la Istanbul. Astfel, la 31 iulie 1994 a intrat în vigoare, pentru Republica Moldova, Convenția ONU nr.115 din 18.12.1979 asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei (CEDAW).³⁹ În scopul implementării la nivel național a standardelor CEDAW, de asigurare a egalității bărbaților și femeilor, precum și a altor tratate internaționale în domeniul drepturilor omului, Republica Moldova a adoptat la 9 februarie 2006

³⁷ Art.11 al Codului serviciilor media audiovizuale. Totodată, art.18 al CSMA stabilește că furnizorii de servicii media promovează în activitate și principiul egalității între femei și bărbați. La difuzarea programelor audiovizuale, furnizorii de servicii media respectă principiul egalității între femei și bărbați. Este interzisă utilizarea limbajului sexist și a scenelor de violență și comportament degradant față de femei și bărbați în serviciile media audiovizuale;

³⁸ Publicată în MO nr.103 din 29.05.2012, art.355,

³⁹ Publicată la 30.12.1998 în Tratatul Internațional nr. 1 art. 115,

Legea nr.5-XIV cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați (în continuare Legea nr.5/2006).⁴⁰

Potrivit art.1 al Legii nr.5/2006, scopul legii „[...] constă în asigurarea exercitării drepturilor lor egale de către femei și bărbați în sfera politică, economică, socială, culturală, *în alte sfere* ale vieții, drepturi garantate de Constituția Republicii Moldova, în vederea prevenirii și eliminării tuturor formelor de discriminare după criteriul de sex [...]”.

Actul normativ menționat prevede în art.2 un șir de noțiuni principale, printre care „hărțuirea sexuală”, „limbaj sexist” sau „unitate gender” și „grup coordonator în domeniul gender”, ca și componente ale cadrului instituțional, cu atribuții de consultare și coordonare la elaborarea, promovarea și monitorizarea politicilor, de examinare a petițiilor în cadrul autorităților administrației publice și instituțiilor în care activează. Legea nr.5/2006 prevede, de asemenea, norme materiale privind asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați:

- în domeniul public - accesul egal la ocuparea funcțiilor publice (art.6), egalitatea șanselor în domeniul electoral, în activitatea partidelor și altor organizații social-politice (art.7), egalitatea de șanse în mass-media (art.8);
- în domeniul social-economic - art.9-12¹, inclusiv referitoare la relațiile în câmpul muncii dintre angajator și angajat, accesul egal la activitatea de întreprinzător, precum și accesul egal la bunuri și servicii;
- în domeniul educației și sănătății – accesul egal la educație (art.13) și accesul egal la sănătate (art.14).

Legea nr.5/2006 definește următoarele autorități cu atribuții în domeniul egalității între femei și bărbați:

- Parlamentul;
- Guvernul;
- Comisia guvernamentală pentru egalitate între femei și bărbați;
- Ministerul Muncii și Protecției Sociale (organ specializat și de coordonare);
- Inspectoratul de Stat al Muncii;
- ministerele și alte autorități administrative centrale (Grupurile coordonatoare în domeniul gender);
- autoritățile administrației publice locale (Unitățile gender);
- Biroul Național de Statistică;
- Consiliul pentru egalitate.

⁴⁰ Monitorul Oficial 47-50/200, 24.03.2006,

Concomitent, Legea nr.5/2006 stabilește în art.21 atribuții și pentru Avocatul Poporului de a asigura garantarea și respectarea egalității între femei și bărbați, desi Ombudsmanul nu se regăsește în lista, prevăzută la art.15, care definește cadrul instituțional.

Mecanismul stabilit prin Legea nr.5/2006 de asigurare a egalității între femei și bărbați implică competența Parlamentului de adoptare a cadrului legislativ necesar și de monitorizare a procesului de implementare. Guvernul este responsabil de promovarea egalității între femei și bărbați în politici, strategii, programe, acte normative, precum și de asigurarea componentei financiare pentru implementarea lor. În activitatea pe această dimensiune, Guvernul este consultat de Comisia guvernamentală pentru egalitate între femei și bărbați, compusă din exponenți ai autorităților administrației publice centrale și locale, ai societății civile și sectorul privat de afaceri.

Autoritatea publică centrală abilitată cu elaborarea și promovarea politicilor în domeniul egalității între femei și bărbați este Ministerul Muncii și Protecției Sociale, care de rând cu alte competențe, asigură coordonarea metodologică a activității Grupurilor coordonatoare în domeniul gender și a Unităților gender din cadrul administrației publice centrale de specialitate și al administrației publice locale, exercitând concomitent și atribuțiile de secretariat a Comisiei guvernamentale pentru egalitate între femei și bărbați. Celelalte autorități ale administrației publice centrale asigură promovarea egalității între femei și bărbați în politica de cadre și crearea condițiilor de prevenire a oricăror forme de discriminare după criteriul de sex și a hărțuirii sexuale la locul de muncă, și prezintă periodic Ministerului Muncii și Protecției Sociale rapoarte despre activitate în această privință. În fapt, autoritățile administrației publice centrale de specialitate (ministerele) realizează atribuțiile stabilite prin Legea nr.5/2006 prin intermediul Grupului coordonator în domeniul gender. Membrii grupului sunt unitățile gender din subdiviziunile cu competențe de elaborare, promovare și monitorizare a politicilor în domeniul de activitate a ministerului. De rând cu altele, Grupul coordonator este abilitat: să monitorizeze respectarea legislației în domeniu în cadrul ministerului; să examineze cazurile de discriminare după criteriul de sex și semnalele de hărțuire sexuală la nivel de ramură, precum și în structurile descentralizate și desconcentrate, cu formularea propunerilor de înlăturare a condițiilor de discriminare; să coopereze cu Consiliul pentru egalitate; să remită organelor de drept materialele acumulate în cazurile de examinare a plângerilor privind hărțuirea sexuală la locul de muncă etc. Veriga inferioară în cadrul autorităților administrației publice centrale de specialitate este unitatea gender, care contribuie la eficientizarea activității Grupului coordonator. Responsabilitatea pentru

activitatea în domeniul a autorității publice și coordonarea activității grupului coordonator în domeniul gender revine conducătorului autorității.

Mecanismul instituit în cadrul autorităților centrale este prevăzut și la nivel local. Astfel, autoritățile administrației publice locale (APL) sunt responsabile de asigurarea integrării și monitorizarea implementării principiului de egalitate între femei și bărbați în politici, programe, acte normative, precum și de componenta financiară pentru realizarea sarcinilor. Periodic APL prezintă Ministerului Muncii și Protecției Sociale, în modul stabilit, a rapoartelor despre situația în teritoriu. În cadrul autorităților administrației publice locale funcționează unități gender, care fac propuneri pentru documentele de politici, acte normative ale administrației publice locale, în bugetele unităților administrativ-teritoriale; participă la examinarea petițiilor persoanelor juridice și ale persoanelor fizice asupra cazurilor de discriminare după criteriul de sex. În cadrul administrației locale de nivelul întâi, funcția unității gender este exercitată de către secretarul consiliului local. Responsabilitatea pentru activitatea în domeniul a autorităților publice locale și pentru asigurarea activității unităților gender din subordine revine, respectiv, președintelui raionului și primarului.

Legea nr.5/2006 mai conține norme despre procedura de depunere a plângerilor, statistica gender, sursele de finanțare și răspunderea pentru discriminarea după criteriul de sex.

De menționat că, adoptarea Legii nr.5/2006 a constituit un pas important în procesul de promovare a egalității între femei și bărbați.

Totuși, pentru a spori eficiența actului normativ menționat, în calitate de instrument de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor, ca formă a discriminării după criteriu de sex, inclusiv din perspectiva implementării Recomandării Generale nr.1 GREVIO, este necesară operarea unor modificări și completări care, considerăm, vor contribui la îmbunătățirea calității legii.

Trebuie să reținem că, sintagma din art.1 al Legii nr.5/2006 „[...] asigurarea exercitării drepturilor lor egale de către femei și bărbați în sfera politică, economică, socială, culturală, în alte sfere ale vieții [...]”, oferă segment vast de aplicare, pentru cele mai diverse raporturi, pe verticală și pe orizontală, în care sunt implicate persoanele de sex diferit. Acestea implică, acte discriminatorii după criteriul de sex, manifestate prin crearea și răspândirea informațiilor, a mesajelor (fotografii, videoclipuri), inclusiv prin intermediul tehnologiei informaționale și/sau comunicațiilor electronice, acțiuni abuzive, manifestate prin supraveghere, urmărire, intimidare, amenințare, altele de acest gen, cu pericol social neînsemnat sau mai sporit, între persoane, cunoscute sau necunoscute, în domeniul public sau privat, între persoane aflate în relații de

subordonare sau de dependență de orice fel, ori în lipsa lor, între membri de familie sau în relații dinafara familiei etc.

Din această perspectivă redacția actuală a Legii nr.5/2006 se prezintă a fi mai limitată în aplicare. Aceasta afirmație rezultă, inclusiv dintr-un șir de norme. Astfel, în partea ce se referă la domeniul public, legea se limitează la reglementarea condițiilor de asigurare a egalității pentru ocuparea unor funcții publice sau activitatea politică, desi sfera publică acoperă domeniu mult mai vast. De asemenea, în partea ce se referă la domeniul social-economic, normele legii abordează cu preponderență relațiile dintre angajator și angajat. Ori, manifestări discriminatorii pe criterii de sex, în sfera muncii, au loc și în relațiile dintre colegii de lucru, nu neapărat aflați în raporturi de subordonare administrativă.

Prin urmare, considerăm că pentru îmbunătățirea și extinderea aplicabilității Legii nr.5/2006, în calitate de instrument de prevenire și combatere a discriminării după criteriu de sex, care poate prelua diverse forme de violență protejate de Convenția de la Istanbul, acționând din perspectiva implementării Recomandării Generale nr.1 GREVIO, este necesară operarea unor modificări și completări în textul Legii.

Astfel, se propune de completat art.2 cu noțiunea „hărțuire”. Această măsură este dictată de următorul raționament. Legea în varianta actuală oferă doar definiția de „hărțuire sexuală” și „limbaj sexist”. În atare condiții, textul legii lasă înafara ariei de acoperire mai multe acțiuni care implică diverse forme de violență asupra femeilor și care nu se încadrează în niciuna din aceste definiții. Manifestările de „hărțuire sexuală”, în condițiile legislației naționale, fac obiectul investigațiilor atribuite cu precădere în competența organelor de drept. Totodată, legea trebuie să ofere claritate în privința mecanismului de contracarare a formelor de violență asupra femeilor, în partea ce se referă la delimitarea actelor comise, inclusiv la locul de muncă, care pot fi atribuite în sfera de implicare nemijlocită a structurilor, în persoana Grupului coordonator în domeniul gender sau unității gender, precum și înafara locului sau timpului de muncă, care deschide posibilitatea pretinsei victime de a acționa pe cont propriu, după caz, de a solicita unităților gender doar asistența necesară pentru referirea cazului pentru soluționare în alte structuri abilitate.

În legătură cu cele menționate se propune de inclus în Legea nr.5/2006 noțiunea „hărțuire”, în următoare redacție:

„hărțuire - orice comportament nedorit, manifestat în sfera publică sau privată, indiferent de relațiile de subordonare și stările de dependență, în cadrul familiei sau înafara ei, în mediul fizic de viață sau prin intermediul tehnologiei informaționale sau dispozitivelor de comunicare electronica, între persoane cunoscute sau necunoscute, precum și în orice alte circumstanțe, care conduce la crearea unui mediu intimidant, ostil, degradant, umilitor sau ofensator, având drept scop sau efect lezarea demnității altei persoane.”.

Considerăm că încărcătura semantică a acestei noțiuni este destul de vastă și include varii situații, cu grad diferit de pericol social, care implică atât măsuri coercitive de diferit grad, de la sancțiuni disciplinare, până la răspundere penală, cât și posibilitatea de reacționare a victimei de sinestătător (prin proceduri civile) pentru a revendica pretinsul prejudiciu cauzat.

De asemenea, pentru dezvoltarea spectrului de remedii contra acțiunilor care se pliază pe diverse forme a violenței de gen, se consideră binevenită includerea unor reglementări de prevenire și contracarare a actelor de persecuție (urmărire) a persoanelor, inclusiv pe platforme online sau cu utilizarea dispozitivelor electronice.

Din această perspectivă, având în vedere Recomandarea Generală nr.1 GREVIO, este relevantă modificarea și completarea art.2 din Legea nr.5/2006, pe calea revizuirii redacției actuale a noțiunii „hărțuirea sexuală” (inclusiv pentru a ajusta redacția din Legea nr.5/2006 cu dispoziția art.173 Cod penal în redacția Legii nr.316/2022)⁴¹, precum și a includerii unor noțiuni noi, inclusiv „hărțuirea sexuală cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice” și „persecutarea”, după cum urmează:

„hărțuire sexuală - pretinderea unui act sexual sau a unei alte acțiuni cu caracter sexual prin comportamentul fizic, verbal sau nonverbal, inclusiv cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice, profitând de starea de dependență a victimei sau prin amenințare, în acest fel creând o atmosferă neplăcută, umilitoare, de teamă, ostilă sau insultătoare pentru victimă;”

după noțiunea „hărțuire sexuală” se propune de completat norma art.2 cu noțiunile „hărțuirea sexuală cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice” și „persecutarea”, în următoarea redacție:

„hărțuirea sexuală cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice se manifestă prin:

a) trimiterea mesajelor cu conținut sexual pe dispozitivele electronice ale altei persoane; crearea și/sau partajarea de imagini sugestive sau explicite sexual; amenințare cu violul; amenințarea cu dezvăluirea orientării sexuale a victimei sau/și a altei persoane; amenințarea cu publicarea imaginilor obținute pe parcursul relațiilor cu victima sau sustrate de pe dispozitivele electronice ale victimei sau a altei persoane;

b) intimidarea sexuală, prin răspândirea de informații false sau zvonuri despre presupusul comportament sexual al altei persoane, postarea comentariilor de natură sexuală sub postările sau fotografiile altei persoane; dezvăluirea online a informațiilor de identificare a altei persoane fără consimțământ;

c) producerea, răspândirea neconsensuală a imaginilor cu conținut sexual (fotografii sau videoclipuri) ale altei persoane, care includ porțiuni intime ale corpului; a imaginilor modificate

⁴¹Legea nr.316 din 17.11.2022 pentru modificarea unor acte normative (asigurarea drepturilor victimelor în cazul infracțiunilor privind viața sexuală și violența în familie), Publicată în MO nr.394-400 din 09.12.2022, art.7377,

digital pentru a se crea impresia că victima face sau spune ceva, ce de fapt nu a făcut sau nu a spus.”.

„persecutarea – acțiuni repetate, inclusiv prin intermediul tehnologiilor informației și comunicațiilor electronice, de supraveghere sau însoțire neconsimțite de victimă; apeluri telefonice sau încercări de comunicare în orice alt mod cu o persoană, nedorite de ultima; amenințări (de natură sexuală, economică, fizică sau psihologică) adresate altei persoane, inclusiv în legătură cu depunerea plângerilor, făcând-o pe aceasta să se teamă pentru siguranța sa, a rudelor apropiate sau pentru siguranța persoanelor aflate la întreținerea ei; răspândirea informațiilor despre viața privată și de familie a altei persoane, incluzând imagini și înregistrări, fără consimțământul ei, toate acțiunile menționate având scop de intimidare a victimei și determinarea ei la abandonarea unor activități și/sau la autoizolare, ori să-și modifice în alt mod conduita de viață;”.

De menționat că, redacția actuală a Legii nr.5/2006 nu elucidează de o manieră clară că măsurile și garanțiile în domeniul de prevenire și combatere a potențialelor manifestări discriminatorii după criteriul de sex, cuprind și sfera digitală. Mai mult, din perspectiva norme art.8 (Egalitatea de șanse în mass-media), precum și a definiției „*mass-media*” din Legea nr.64/2010, potrivit căreia „*mass-media – mijloc de informare în masa, tipărit sau electronic, precum și jurnalistul*”, devine extrem de dificil la modul practic de a extinde aplicarea art.8 din Legea nr.5/2006 asupra cazurilor de discriminare pe criterii de sex, în sfera digitală, în modul cum este prezentată în Recomandarea Generală nr.1 GREVIO.

Considerăm necesar de înlăturat această omisiune, pe calea completării Legii nr.5/2006 cu norma art.8¹, în vederea instituirii garanțiilor de egalitate a șanselor și prevenire a discriminării după criterii de sex și pe rețelele electronice cu accesibilitate publică, pe care o propunem în următoarea redacție:

” Articolul 8¹. Șanse egale de utilizare în siguranță a rețelelor publice de comunicații

(1) Statul asigură femeilor și bărbaților șanse egale de acces și utilizare în siguranță a rețelelor de socializare.

(2) Se interzice și se sancționează conform legii utilizarea pe rețelele publice de comunicare a limbajului sexist, plasarea mesajelor ofensatoare, amenințătoare, obscene, calomnioase, defăimătoare după criteriul de sex, folosirea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice pentru acte de hărțuire și/sau persecutare a altei persoane.”.

Concomitent, cu includerea unor noțiuni noi și în vederea dezvoltării mecanismului de soluționare a cazurilor de comitere a violenței de gen, se propune operarea modificărilor și completărilor într-un șir de alte norme ale Legii nr.5/2006, inclusiv pentru eficientizarea măsurilor de prevenire și contracarare a cazurilor de hărțuire sau urmărire/persecutare a persoanelor după criterii de gen, pasibil a fi realizate și cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice, care să finalizeze cu aplicarea măsurilor care se impun, după caz, sesizarea organelor de drept.

În acest sens se fac următoarele propuneri:

Articolul 5:

se propune completarea alin.(4) cu o nouă propoziție, având următoarea redacție:

“Orice acte intenționate de hărțuire și/sau persecutare a altei persoane, inclusiv prin intermediul tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice, sunt interzise și se sancționează conform legii.”.

Propunerea de completare a normei alin.(4), art.5 (Interzicerea discriminării după criteriul de sex) din Legea nr.5/2006 cu o propoziție din care rezultă interdicții de comitere a actelor de hărțuire și/sau persecutare a persoanei este dictată de necesitatea asigurării principiilor de oportunitate, coerență, consecutivitate, dar și predictibilitatea măsurilor coercitive pentru comiterea lor. Adoptarea normelor de sancționare a unor fapte care nu sunt interzise de normele legii materiale, constituie, de fapt, o deviere inexplicabilă de la principiile care guvernează procesul legislativ.

Totodată, sub imperiul principiilor menționate au fost formulate propuneri de modificare și completare a Codului Penal al Republicii Moldova⁴² cu dispoziții care stabilesc răspundere pentru comiterea hărțuirii sexuale și actelor de persecuție prin intermediul tehnologiei informaționale și comunicațiilor electronice, precum și includerea unor noi circumstanțe agravante.

Ori, potrivit estimărilor GREVIO, experiențele femeilor și fetelor, care au trecut prin violență în bază de gen, sunt amplificate sau facilitate de tehnologie, în special de tehnologia utilizată în mediile online și digitale. Violența împotriva femeilor săvârșită în mediul online sau cu ajutorul tehnologiei, prin caracteristicile sale afectează victimele într-o măsură alarmantă. Experiențele de violență în mediul online sunt mult amplificate din cauza multitudinii de făptuitori, în unele cazuri, a razei largi de acțiune și a caracterului aproape permanent al răspândirii imaginilor dăunătoare și a conținutului abuziv de ură. În consecință, violența împotriva femeilor, comisă în sfera digitală, are impact grav asupra vieții, sănătății psihologice și fizice, a siguranței și a reputației acestora.

Constatările GREVIO confirmă că actele de violență comise cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice, au un grad sporit de pericol social, iar aceasta îndreptățește stabilirea unor măsuri punitive cu caracter penal.

Totodată, pentru mai multă claritate la aplicarea normelor din legea penală se propune completarea Codului penal, Capitolul XIII, Partea generală cu termeni noi, după cum urmează:

⁴² https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134446&lang=ro#

după „Articolul 132². Acte sexuale sau acțiuni cu caracter sexual neconsimțite” se includ două articole noi,

„Articolul 132³. Hărțuire sexuală cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice” și

„Articolul 132⁴. Tehnologie informațională și comunicații electronice”, având următoarea redacție:

„Articolul 132³. Hărțuire sexuală cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice

Hărțuirea sexuală cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice include comportamentul definit prin Legea nr. 5-XVI din 09 februarie 2006 cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați.

Articolul 132⁴. Tehnologie informațională și comunicații electronice

Tehnologie informațională și comunicații electronice” - toate instrumentele și resursele tehnologice utilizate pentru stocarea, crearea, partajarea sau schimbul digital de informații, inclusiv telefoane inteligente (smartfon), calculatoare, aplicații și servicii de socializare în rețeaua Internet, oricare alte aplicații și servicii în sfera digitală accesibile publicului.”;

după „Articolul 133¹. Membru de familie” se includ două articole noi, „Articolul 133². Izolarea victimei violenței în familie” și „Articolul 133³. Intimidarea victimei violenței în familie”, având următoarea redacție:

„Articolul 133². Izolarea victimei violenței în familie

Izolarea, în sensul art.201¹ din prezentul cod include elementele de comportament al agresorului familial care se manifestă prin: deposedare de acte de identitate; izolare de familie, de prieteni, de comunitate; interzicerea/împiedicarea accesului la rețele de socializare; interzicere și/sau crearea impedimentelor în realizarea profesională; interzicere și/sau crearea impedimentelor în realizarea programului educațional în instituția de învățământ, alte acțiuni similare.

Articolul 133³. Intimidarea victimei violenței în familie

Intimidarea, în sensul art. 201¹ din prezentul cod include elemente de comportament al agresorului familial care se manifestă prin: insultare în public; distrugere demonstrativă a obiectelor; acces de gelozie; amenințare cu moartea ori cu vătămarea integrității corporale, dacă a existat (a fost perceput de victimă) pericolul de realizare a amenințării; amenințarea cu răspândirea neconsimțită a informațiilor despre viața intimă, privată și de familie a victimei; incitare la suicid sau la autovătămare; afișare ostentativă a armei, alte acțiuni similare.”;

La art.77:

se propune completarea dispoziției alin.(1) lit.k), după sintagma „a mijloacelor tehnice special pregătite” cu sintagma “inclusiv a tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice”;

La Articolul 173:

se propune completarea dispoziției alin.(1), după sintagma „sau nonverbal,” cu sintagma “inclusiv cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice”;

După articolul 177 se introduce articolul 177¹, având următorul cuprins:

„ Articolul 177¹. Acte de persecutare

Urmărirea repetată, inclusiv cu utilizarea tehnologiei informației și comunicațiilor electronice, în scopul intimidării victimei și determinării ei la abandonarea unor activități și/sau la

autoizolare, ori să-și modifice în alt mod conduita de viață, care se manifestă cel puțin prin una dintre următoarele:

a) acțiuni neconsimțite de supraveghere (locuință, loc de muncă etc., site-uri, platforme online) sau de însoțire a altei persoane;

b) amenințări (de natură fizică, sexuală, psihologică sau economică,) adresate altei persoane, care prin frecvență sau conținut îi provoacă victimei teamă pentru siguranța sa, a persoanelor aflate la întreținere sau a rudelor apropiate;

c) răspândirea informațiilor despre viața intimă a altei persoane, incluzând imagini și înregistrări, fără consimțământul ei,

se pedepsește cu amendă în mărime de la 300 la 800 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 150 la 200 de ore sau cu închisoare de până la 4 ani.”.

De asemenea, a fost luat în considerație faptul că unele acțiuni de persecuție/urmărire a persoanei au un grad de pericol social mai redus, fapt care îndreptățește stabilirea unor măsuri punitive mai ușoare. Prin urmare, este necesitatea de a prevedea completarea Codului contravențional al Republicii Moldova⁴³ cu dispoziții care stabilesc răspundere pentru asemenea acte de persecuție.

Articolul 78². Acte de persecutare

Efectuarea repetată de apeluri telefonice sau încercări de a contacta prin orice mijloc o altă persoană, acțiuni nedorite de ultima și care o constrâng să-și modifice deprinderile sau conduita, se sancționează cu amendă de la 30 la 100 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 20 la 40 de ore, sau cu arest contravențional de până la 7 zile.”.

Propunerile de modificare și completare a art.10 și art.19 din Legea nr.5/2006, concomitent cu obiectivul de implementare a Recomandării Generale nr.1 GREVIO, urmăresc eficientizarea mecanismului de intervenție a angajatorului pe cazurile de comitere la locul de muncă a actelor de violență și/sau discriminare pe criterii de sex.

Articolul 10:

alin.(2¹) se propune în redacție nouă, având următorul cuprins:

“(2¹) Angajatorul asigură informarea tuturor angajaților, inclusiv prin afișarea în locuri vizibile a prevederilor regulamentelor interne, cu privire la interzicerea acțiunilor de discriminare, a altor încălcări a demnității în muncă după criteriul de sex, precum hărțuirea sexuală sau persecutarea la locul de muncă, despre procedura de soluționarea a cazurilor sesizate și drepturile de care dispun angajații în acest sens, despre răspunderea prevăzută de legislație pentru încălcările comise.”;

alin.(3) lit.d) se propune în redacție nouă, având următorul cuprins:

„d) să întreprindă măsuri de prevenire a discriminării, a altor încălcări a demnității în muncă după criteriul de sex, precum hărțuirea sexuală sau persecutarea la locul de muncă, inclusiv determinate de depunerea plângerilor pentru asemenea acțiuni;”;

în alin.(3) lit.f), sintagma “ după criteriul de sex și de hărțuire sexuală” se substituie cu sintagma “și a altor încălcări a demnității în muncă după criteriul de sex, precum hărțuirea sexuală

⁴³ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=133257&lang=ro#

sau persecutarea la locul de muncă, precum și intezicerea utilizării dispozitivelor de comunicare și rețelelor electronice de serviciu pentru a produce sau a distribui date cu conținut abuziv;”;

se propune completarea alineatului (3) cu lit.f¹), având următoarea redacție:
„f¹) să examineze plângerile angajaților în privința faptelor interzise în temeiul lit.f) din prezentul alineat, cu aplicarea, la necesitate, a măsurilor disciplinare, după caz, sesizarea organelor abilitate;”;

Articolul 19:

în alin.(3) lit.b), sintagma *“după criteriul de sex și de hărțuire sexuală ”* se substituie cu sintagma *“ , a altor încălcări a demnității în muncă după criteriul de sex, precum hărțuirea sexuală sau persecutarea”;*

alin.(3²) lit.c) se propune a fi expus în următoarea redacție:
„c) examinează petiții despre pretinse încălcări a demnității în muncă după criteriul de sex, inclusiv hărțuirea sexuală sau persecutarea la locul de muncă, la nivel de ramură, precum și în structurile descentralizate și desconcentrate;”;

în alin.(3²) lit.f), sintagma *“hărțuirea sexuală”* se substituie cu sintagma *“actele de persecuție și/sau de hărțuire sexuală, inclusiv prin intermediul tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice”;*

în alin.(4) lit.c), sintagma *“după criteriul de sex și de hărțuire sexuală”* se substituie cu sintagma *“și a altor încălcări a demnității în muncă după criteriul de sex, precum hărțuirea sexuală sau persecutarea”;*

Articolul 20:

în alin.(3) lit.c) sintagma *“după criteriul de sex”* se substituie cu sintagma *“și a altor încălcări a demnității în muncă după criteriul de sex, precum hărțuirea sexuală sau persecutarea”;*

se propune completarea alin.(3) cu lit.c¹), având următoarea redacție:
„c¹) sesizează organele de drept abilitate în privința faptelor constatate de persecuție și/sau de hărțuire sexuală, inclusiv prin intermediul tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice;”;

Reiterăm că, modificările și completările evocate *supra*, formulate la Legea nr.5/2006, includ norme care prescriu angajatorului să asigure reglementarea procedurilor pe interior, inclusiv stabilirea în actele interne a interdicțiilor de comitere a faptelor de violență și discriminare pe criterii de sex, precum și acțiunile ulterioare care se impun în vederea prevenirii și contracarării faptelor ilegale, inclusiv competența de a examina în cadrul instituției anumite ilegalități, cu excepția cauzelor care țin de competența organelor de drept, instanțelor de judecată sau a Consiliului pentru egalitate. Deci, completarea normei art.10 alin. (3) cu lit. f¹) urmărește scopul de a delimita competența la examinarea petițiilor.

Același scop îl urmăresc și propunerile de revizuire a normei art.19 alin. (3²) lit.c) din Legea nr.5/2006.

Totodată, se propun modificări în Codul muncii al Republicii Moldova⁴⁴ pentru asigurarea respectării principiilor de coerență, consecutivitate și predictibilitatea consecințelor nefavorabile în cazul unor devieri.

1. Articolul 1:

se propune completarea noțiunii „*hărțuire sexuală*”, după sintagma „*de natură sexuală*,” cu sintagma “*inclusiv cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice*,”;

se propune completarea noțiunii „*demnitate în muncă*”, după sintagma „*sau nonverbal*” cu sintagma “*, cu sau fără utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice*,”;

2. Articolul 211¹:

se propune completarea dispoziției cu lit.f¹), având următoarea redacție:

„*f¹) acțiuni intenționate de încălcare a demnității în muncă, hărțuire sexuală sau persecutare pentru depunere plângerii privind discriminarea, care au afectat integritatea morală și/sau psihică a victimei, fapt constatat prin raport de evaluare psihologică;*”;

În altă ordine de idei menționăm că, redacția actuală a Legii nr.5/2006 nu prevede delimitarea clară a competențelor la examinarea petițiilor pe cazuri de discriminare pe criterii de sex la locul de muncă, de către structurile gender în cadrul instituției și de către Consiliul pentru egalitate (Consiliul). Pentru a depăși această situație Consiliul a propus retragerea de la unitățile gender a competenței legale de participare la examinarea a petițiilor pe cazuri de discriminare după criterii de sex la locul de muncă. Între timp, art. 21¹ din Legea nr.5/2006 stabilește că, Consiliul pentru egalitate asigură protecția împotriva discriminării și egalitatea tuturor persoanelor în conformitate cu legislația.

Atribuțiile Consiliului sunt stabilite în Legea nr.121 din 25.05.2012 cu privire la asigurarea egalității.⁴⁵ Potrivit art.12 al Legii nr.121/2012, Consiliul examinează plângerile persoanelor care se consideră a fi victime ale discriminării; intervine pe lângă organele corespunzătoare cu demersuri de intentare a proceselor disciplinare în privința persoanelor care au comis în activitatea lor fapte discriminatorii; constată contravențiile cu elemente discriminatorii în conformitate cu prevederile Codului contravențional (dispozițiile contravenționale în mare parte se referă la persoane cu funcții de răspundere); sesizează organele de urmărire penală în cazul săvârșirii unor fapte discriminatorii ce întrunesc elemente ale infracțiunii etc. Constatarea

⁴⁴ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=135052&lang=ro

⁴⁵ Publicată în MO nr.103 din 29.05.2012, art.355.

existenței sau inexistenței faptei de discriminare, potrivit art.13 al legii, se inițiază de Consiliu din oficiu sau la cererea persoanelor interesate, inclusiv la cererea sindicatelor și a asociațiilor obștești care activează în domeniul promovării și protecției drepturilor omului. Plângerea cu privire la fapta de discriminare se prezintă Consiliului. Plângerea trebuie să conțină o descriere a încălcării dreptului persoanei, momentul în care a avut loc această încălcare, faptele și eventualele dovezi care susțin plângerea, numele și adresa persoanei care o depune. Plângerea poate fi depusă la Consiliu *în termen de un an* de la data săvârșirii faptei sau de la data la care se putea lua cunoștință de săvârșirea ei. Consiliul va respinge plângerea dacă aceasta nu întrunește condițiile legale.

Astfel, Legea nr.121/2012 stabilește un șir de condiții și formalități la examinarea plângerilor în Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității. Nerespectarea acestor formalități atrage neadmiterea plângerii spre examinare. Totodată, termenul prevăzut de lege de examinare a plângerii în Consiliu, crează pericolul imposibilității obținerii sancționării disciplinare, la demersul Consiliului după caz, în legătură cu prescripția răspunderii disciplinare stabilite de legislație (de cel mult 6 luni de la comiterea faptei).

Rezumând cele constatate, conchidem că este în interesul victimelor să fie menținută competența de examinare a petițiilor și la locul de lucru, cu participarea structurilor/unităților gender.

Articolul 21²:

În dispoziția articolului, sintagma “după criteriul de sex și/sau de hărțuire sexuală la unitatea gender din cadrul autorităților” se substituie cu sintagma “*și a altor încălcări a demnității în muncă după criteriul de sex, precum hărțuirea sexuală sau persecutarea la autoritățile*”, iar după sintagma „sau direct” dispoziția articolului se completează cu textul „*organelor de drept ori*”.

Modificările propuse la art. 21² sunt dictate de obiectivul implementării Recomandării Generale nr.1 GREVIO, precum și de necesitatea de a asigura condiții optimale victimelor să apeleze nemijlocit la organul competent pentru soluționarea cu celeritate a cazului sesizat. Cu atât mai mult, cu cât, majoritatea cazurilor din categoriile menționate sunt de competența organelor de drept.

Potrivit art.22 din Legea nr.5/2006, Biroul Național de Statistică va colecta, prelucra și generaliza informațiile statistice dezagregate pe sexe. Autoritățile administrației publice centrale și locale, partidele, alte organizații social-politice, persoanele juridice și persoanele fizice care desfășoară activitate de întreprinzător vor prezenta Biroului Național de Statistică informațiile necesare dezagregate pe sexe.

Este salutar faptul, că Legea nr.5/2006 conține o normă despre statistica de gen. Important este ca redacția normei să răspundă cerințelor Convenției de la Istanbul.

Articolul 11 din Convenția de la Istanbul impune statelor să colecteze date statistice dezagregate la intervale regulate privind cazurile despre toate formele de violență acoperite de sfera de aplicare a Convenției.

În Raportul Explicativ al Convenției se evidențiază că, pentru a vedea dacă eficiența măsurilor și politicilor de prevenire, protecție și pedepsire a înregistrat un progres sau un regres, trebuie colectate, la intervale regulate, date statistice administrative și judiciare relevante. Utilitatea și relevanța acestor date depinde, mai presus de toate, de calitatea înregistrării lor. Datele înregistrate privind victima și agresorul trebuie dezagregate în funcție de sex, vârstă, tipul de violență, relația agresorului cu victima, localizare geografică și alți factori importanți, cum ar fi dizabilitatea. De asemenea, datele înregistrate trebuie să conțină informații despre condamnările autorilor tuturor formelor de violență prevăzute de Convenție, inclusiv numărul de ordonanțe de protecție emise.

În contextul ratificării Convenției de la Istanbul, importanța producerii unor statistici naționale comparabile cu cele europene este crucială. Biroului Național de Statistică (BNS), în calitate de autoritate centrală în domeniul statisticii, îi revine un rol primordial în asigurarea societății cu informație statistică de calitate și comparabilă.

De reținut că, în conformitate cu art.2 din Legea nr.93 din 26.05.2017 cu privire la statistica oficială⁴⁶, legislația cu privire la statistica oficială include prezenta lege, alte acte normative, precum și tratatele internaționale în domeniu la care Republica Moldova este parte.

În conformitate cu art.7 din Legea nr.93 și Hotărârea Guvernului 935 din 24.09.2018 cu privire la organizarea și funcționarea Biroului Național de Statistică, BNS în calitatea de principal producător de statistici oficiale ale statului, este responsabilă pentru coordonarea sistemului statistic național, inclusiv coordonarea activităților de dezvoltare și producere a statisticii oficiale, armonizarea și alinierea indicatorilor statistici, metodologiilor, metodelor și tehnicilor aplicate pe plan național cu reglementările și standardele internaționale etc.

În Recomandarea Generală nr.1 privind dimensiunea digitală a violenței împotriva femeilor, GREVIO reiterează în spiritul Convenției de la Istanbul recunoașterea violenței și abuzului comise împotriva femeilor în regim online și prin tehnologie, ca o continuitate a violenței împotriva femeilor în regim offline, și care, în aceeași măsură necesită un răspuns holistic. În corespundere cu obiectivul evocat, GREVIO recomandă asigurarea unui sistem de colectare și analiză sistematică a datelor dezagregate privind violența împotriva femeilor cu o componentă digitală, inclusiv ratele

⁴⁶ Publicată în Monitorul Oficial nr.216-228 din 30.06.2017, art.349

de plângeri, incidență și condamnări, datele privind măsurile de protecție și ordinele de restricție de urgență. Datele trebuie dezagregate după tipul de violență, vârsta și relația dintre făptuitor și victimă(e), impactul asupra copiilor și alți factori relevanți.

Cele menționate indică asupra necesității de ajustare a redacției actuale a normei art.22 din Legea nr.5/2006 cu cerințele Convenției de la Istanbul și prevederile Legii nr.93/2017, în privința sistemului de colectare a datelor necesar a fi asigurat la nivel național.

Din perspectiva asigurării unui mecanism de colectare a datelor dezagregate privind violența împotriva femeilor, în corespundere cu Legea Republicii Moldova cu privire la statistica oficială și cu cerințele Convenției de la Istanbul, se propune revizuirea normei art.22 al Legii nr.5/2006, după cum urmează:

„Articolul 22. Statistica gender

(1) Biroul Național de Statistică în calitate de autoritate centrală în domeniul statisticii va asigura asistența metodologică și coordonarea activității producătorilor de statistici oficiale, în vederea producerii statisticilor dezagregate după forma de violență, sex, vârstă, tipul de violență, relația dintre victimă și agresor, localizare geografică, numărul de sesizări a actelor de violență, numărul de cauze pornite, numărul de condamnări, numărul de ordonanțe de protecție, date privind copiii victime/martori, compensațiile acordate victimelor, statutul de refugiat acordat victimelor violenței.

(2) Producătorii de statistici oficiale vor coordona cu autoritatea centrală în domeniul statisticii metodologia de producere a statisticii oficiale pe domeniul vizat, conform criteriilor stabilite în prezentul articol.

(3) Diseminarea informației statistice oficiale, de către producătorii de statistici oficiale, în adresa organizațiilor internaționale va fi coordonată cu autoritate centrală în domeniul statisticii.”.

Norma art.22 din Legea nr.5/2006 în redacția propusă va contribui, consider, la dezvoltarea mecanismului armonizat de producere a statisticii oficiale în domeniul de referință, în baza metodologiei coordonate cu BNS.

Legea nr.5/2006 stabilește în art.24 că, persoanele supuse formelor discriminării după criteriul de sex, au dreptul la repararea prejudiciului în condițiile stabilite de legislație.

În conformitate cu prevederile Legii nr.121 din 25.05.2012 cu privire la asigurarea egalității, orice persoană care se consideră victimă a discriminării are dreptul să înainteze o acțiune în instanța de judecată și să solicite:

- stabilirea faptului încălcării drepturilor sale;
- interzicerea încălcării în continuare a drepturilor sale;
- restabilirea situației anterioare încălcării drepturilor sale;
- repararea prejudiciului material și moral ce i-a fost cauzat, precum și recuperarea cheltuielilor de judecată;
- declararea nulității actului care a condus la discriminarea sa.

Acțiuni în instanța de judecată pentru protecția persoanelor care se consideră a fi victime ale discriminării pot înainta și sindicatele sau asociațiile obștești din domeniul promovării și protecției drepturilor omului. La solicitarea victimei discriminării, se poate interzice răspândirea informației despre viața privată și identitatea acesteia. Înregistrarea, păstrarea și utilizarea informațiilor cu caracter personal privind victimele discriminării se fac cu respectarea regulilor speciale de confidențialitate, stabilite prin lege.

Sarcina de a proba că faptele nu constituie discriminare revine pârâtului. Victima care înaintează o acțiune în instanța de judecată trebuie să prezinte fapte care permit prezumția existenței unui fapt de discriminare. Termenul de prescripție pentru intentarea unei acțiuni în instanță în baza prezentei legi este de 1 an de la data comiterii faptei sau de la data la care persoana putea să ia cunoștință de săvârșirea ei. Persoanele care înaintează o acțiune în instanța de judecată privind fapte de discriminare se scutesc de plata taxei de stat.

Garanțiile din legea materială sunt susținute și prin legislația procesuală. Astfel, potrivit art.2 al Codului de procedură civilă (CPC),⁴⁷ nr.225 din 30.05.2003, procedura de judecare a cauzelor civile în instanțele judecătorești de drept comun este stabilită de Constituția Republicii Moldova, de hotărârile și deciziile Curții Europene a Drepturilor Omului, de hotărârile Curții Constituționale, de prezentul cod și de alte legi organice. În caz de coliziune între normele Codului și prevederile Constituției Republicii Moldova, se aplică prevederile Constituției, iar în caz de discordanță între normele Codului și cele ale unei alte legi organice, se aplică reglementările legii adoptate ulterior.

De asemenea, art.85 CPC prevede scutirea de taxa de stat a reclamanților în acțiunile privind faptele de discriminare, iar conform art.118 CPC, fiecare parte trebuie să dovedească circumstanțele pe care le invocă drept temei al pretențiilor și obiecțiilor sale *dacă legea nu dispune altfel*. Ori, pentru categoria respectivă de cauze, normele Legii nr.121/2012 dispun altfel.

Deci, cadrul legislativ al Republicii Moldova oferă mecanism functional de protecție contra actelor violente sau discriminatorii, pe cale judiciară în procedură civilă.

Schimbările profunde determinate de digitalizarea, convergența și globalizarea continuă a rețelelor de comunicație, preocuparea de riscul că rețelele de comunicație și informația electronică ar putea fi utilizate și pentru comiterea de infracțiuni și de nevoia de a proteja interesele legitime în utilizarea și dezvoltarea tehnologiei informației, pentru a nu fi utilizate și la comiterea de infracțiuni, de nevoia de a proteja interesele legitime în utilizarea și dezvoltarea tehnologiilor informației, au determinat adoptarea la 23 noiembrie 2001 a Convenției Consiliului

⁴⁷ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134478&lang=ro

Europei privind criminalitatea informatică (Convenția de la Budapesta). Convenția este importantă ca și izvor de drept cu caracter aplicativ pentru completarea altor acte ale Consiliului Europei în vederea combaterii criminalității în spațiul informatic, în special referitoare la eficiența anchetelor și procedurilor penale pe infracțiuni în sfera informaticii, inclusiv la colectarea probelor electronice pe cauză etc.

Precum s-a menționat mai sus, Convenția de la Budapesta a servit drept sursă de inspirație și suport juridic în procesul elaborării Recomandării Generale nr.1 GREVIO, în special pe aspecte de procedură, inclusiv în privința urmăririi penale a faptelor cu utilizarea sistemelor informaționale.

Reiterăm că, în plan procesual Convenția conține un șir de reglementări valoroase privind: stocarea și conservarea în calitate de probă a datelor informatice, păstrarea confidențialității acțiunilor procesuale (articolul 16 al Convenției); păstrarea și dezvăluirea rapidă a datelor, în cantitate suficientă pentru identificare furnizorului de servicii și canalului de transmitere a comunicației (articolul 17 al Convenției); comunicarea datelor informatice stocate sau datelor pertinente referitoare la abonați (articolul 18 al Convenției); accesarea datelor informatice stocate, percheziționarea sistemelor informatice, sechestrarea datelor informatice, realizarea și conservarea copiilor de pe aceste date informatice, menținerea integrității datelor informatice stocate, suprimarea accesării sau îndepărtarea acestor date informatice din sistemul informatic accesat (articolul 19 al Convenției); culegerea sau înregistrarea, inclusiv cu suportul furnizorului de servicii în limitele capacităților tehnice, a datelor referitoare la conținut, transmise prin intermediul unui sistem informatic (articolul 21 al Convenției); cooperarea internațională în cea mai largă măsură posibilă, în scopul investigărilor sau al aplicării procedurilor privind infracțiunile în legătură cu sisteme și date informatice sau pentru a culege dovezile unei infracțiuni în format electronic (articolul 23 al Convenției) etc.

Prin Legea nr. 6/2009 din 02.02.2009⁴⁸ Republica Moldova a ratificat Convenția de la Budapesta. De rând cu alte beneficii, acest procedeu a impulsionat consolidarea mecanismului national de combatere a infracțiunilor informatice și din domeniul telecomunicațiilor pe dimensiunea instituțional-operatională.

Potrivit legii de ratificare, responsabile să primească și să transmită cererile de asistență juridică internațională, de extrădare sau de arestare provizorie au fost desemnate următoarele autorități:

⁴⁸ Publicată în Monitorul Oficial nr.37-40 din 20.02.2009, art. 104 Data intrării în vigoare.

- Procuratura Generală – pentru cererile de asistență juridică internațională, de extrădare sau de arestare provizorie formulate în faza de urmărire penală;
- Ministerul Justiției – pentru cererile de asistență juridică internațională, de extrădare sau de arestare provizorie formulate în faza de judecată sau de executare a pedepsei.

Totodată, Ministerul Afacerilor Interne a fost desemnat ca și punct de contact responsabil să asigure cooperarea internațională imediată și permanentă în domeniul combaterii criminalității informatice.

De menționat că, la nivel național procesul de combatere a criminalității în sfera digitală își găsește reglementare, într-un șir de acte legislative care, completându-se între ele, asigură implementarea standardelor internaționale în domeniu, inclusiv cerințele Convenției de la Budapesta.

Legea nr.1069 din 22.06.2000 cu privire la informatică (Legea nr.1069/2000),⁴⁹ stabilește [...] principalele reguli și condiții de activitate în domeniul informaticii în Republica Moldova, drepturile și obligațiile statului, ale persoanelor juridice și fizice în procesul creării, administrării, utilizării și întreținerii sistemelor informatice, principiile și măsurile de asigurare a libertății și protecției datelor în sistemele informatice, dreptului de acces la serviciile informatice. [...]

Legea proclamă accesul oricărei persoane juridice și fizice la serviciile informatice publice și la informațiile ce se conțin în sistemele informatice (art.3). Protecția datelor în cadrul sistemelor și rețelelor informatice, potrivit art.4 al Legii, este asigurată în conformitate cu prevederile respective ale Constituției, prezentei legi, altor acte normative. Persoanele care activează în cadrul sistemelor și rețelelor informatice sunt obligate să asigure protecția datelor. Este interzis accesul și conectarea neautorizate la sistemele și rețelele informatice. Utilizarea mijloacelor informatice în condiții nediscriminatorii este garantată pe întreg teritoriul țării.

Fluxurile transfrontaliere ale datelor supuse unei prelucrări automatizate sau ale celor colectate în vederea unei asemenea prelucrări sunt permise în măsura în care nu lezează drepturile personale, libertățile și îndatoririle cetățenești (art.13). Conform art.14, persoanele care creează și furnizează produse informatice sau care prestează servicii informatice sunt obligate să asigure și să garanteze utilizatorilor de produse și servicii că acestea nu sunt de natură să afecteze drepturile omului; să prevadă, în produsul sau în serviciul prestat, modalitățile de apărare a drepturilor utilizatorului, a libertăților individuale; să repare prejudiciul adus persoanelor prin nerespectarea cerințelor prevăzute *supra*, fiind concomitent pasibile de alte forme de răspundere conform legislației.

⁴⁹ Publicat în Monitorul Oficial nr. 73-74 din 05.07.2001, art. 547,

Legea nr.1069/2000 atribuie datele cu caracter personal privind originea rasială sau etnică, opiniile politice, convingerile religioase sau alte convingeri, datele referitoare la sănătate sau viața sexuală a persoanei, la informații de categorie specială, care nu pot face obiectul deținerii și prelucrării, de către oricare alți subiecți decât organe special constituite și autorizate pentru aceasta (art.15). Orice persoană este în drept, în corespundere cu art.16, să dețină date, programe și echipamente, precum și să prelucreze date și programe, cu obținerea unor produse informatice pentru uz propriu, dacă aceasta nu contravine prevederilor prezentei legi. Datele aflate în trafic prin orice mijloace tehnice și/sau suporturi materiale se bucură, din punct de vedere juridic, de protecție similară celei asigurate conform legislației cu privire la secretul corespondenței și convorbirilor telefonice. Persoanele lezate prin includerea datelor care se referă la ele le pot contesta și, în măsura în care această contestare este întemeiată, titularul de date este obligat să le șteargă, modifice, completeze sau corecteze. Persoanele fizice au dreptul să fie informate asupra motivelor pentru care demersurile lor au fost respinse, precum și dreptul de a contesta motivele respingerii (art.21). Persoanele juridice și fizice care încalcă prevederile prezentei legi poartă răspundere administrativă, materială sau penală, după caz, conform legislației.

În conformitate cu art.5 al Legii nr.1069/2000, Ministerul Economiei este organul central de specialitate care elaborează documentele de politici și actele normative în domeniul *informaticii și al tehnologiilor informației*.

Potrivit Regulamentului cu privire la organizarea și funcționarea Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării al Republicii Moldova (MDED), aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 143 din 25 august 2021, în redacția aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.116 din 07.03.2023⁵⁰ ministerul are misiunea de a analiza situația și problemele din domeniile de activitate gestionate, de a elabora politici publice eficiente în domeniile de digitalizare a serviciilor publice; tehnologia informației și economia digitală; politici în domeniul comunicațiilor electronice și poștale; cooperare economică internațională și politici comerciale etc.⁵¹

Printre funcțiile de bază ale Ministerului figurează, inclusiv implementarea tratatelor internaționale ale Republicii Moldova în domeniile de competență; alinierea politicilor sectoriale conform capitolelor de aderare la Uniunea Europeană în vederea elaborării Contribuției Republicii Moldova la Pachetul anual de extindere al Uniunii Europene și a pregătirii graduale pentru deschiderea negocierilor de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană; elaborarea și

⁵⁰ Publicat în *MO nr.85-86 din 14.03.23 art.169; în vigoare 14.03.23*,

⁵¹ Prin Hotărârea Parlamentului nr.29 din 16.02.2023 pentru aprobarea listei ministerelor, a fost instituit Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării ca succesor al Ministerului Economiei; Publicată în *MO nr.49-52 din 17.02.2023, art.87*;

aprobarea instrucțiunilor și indicațiilor metodice în chestiunile ce țin de competența sa etc. Pentru realizarea atribuțiilor funcționale în domeniul acoperit de prezentul studiu, în structura MDED activează Direcția politici în domeniul tehnologiei informației și digitalizării; Direcția politici în domeniul comunicațiilor electronice și poștale; Secția politici în domeniul economiei digitale și digitalizării serviciilor publice; Secția politici în domeniul securității cibernetice.

Legea nr.1069/2000, în art.5 desemnează Agenția Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației (ANRCETI) în calitate de autoritate administrativă centrală care reglementează piața serviciilor în domeniul comunicațiilor electronice și al tehnologiei informației. ANRCETI are statut de persoană juridică cu buget autonom, fiind independentă de furnizorii de rețele și/sau servicii, de producătorii de echipamente de comunicații electronice, precum și de Guvern. Funcțiile și atribuțiile de bază ale Agenției, potrivit Regulamentului cu privire la organizarea și funcționarea Agenției Naționale pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației⁵², aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.643 din 17.12.2019, constau în reglementarea activității în domeniile comunicațiilor electronice și tehnologiei informației, supravegherea respectării legislației în domeniile gestionate de către furnizorii de pe piețele de comunicații electronice și protejarea intereselor legitime și drepturilor utilizatorilor finali de comunicații electronice.

În vederea executării funcțiilor ce îi revin, Agenția exercită atribuții, inclusiv de asigurare în sarcina furnizorilor de rețele și/sau servicii de comunicații electronice cu putere semnificativă pe piața relevantă a unor cerințe obligatorii ce țin de protecția utilizatorilor; implementarea regimului de autorizare generală stabilit prin Legea comunicațiilor electronice; efectuează monitorizarea și controlul calității serviciilor de comunicații electronice; efectuează controlul îndeplinirii obligațiilor ex ante impuse furnizorilor de rețele de comunicații electronice și/sau servicii de comunicații electronice cu putere semnificativă pe piața relevantă; examinează și soluționează litigiile dintre furnizorii de servicii de comunicații electronice și utilizatorii finali; elaborează și aprobă reglementări în condițiile legii și exercită monitorizarea și controlul respectării obligațiilor impuse furnizorilor de rețele publice de comunicații electronice și/sau servicii de comunicații electronice accesibile publicului prin condițiile de autorizare generală. În scopul protecției utilizatorilor, Agenția elaborează acte regulatorii privind asigurarea protecției utilizatorilor; examinează și soluționează petițiile utilizatorilor; colaborează cu organizațiile ce reprezintă interesele utilizatorilor; furnizează organizațiilor ce apără interesele utilizatorilor, precum și nemijlocit utilizatorilor informația necesară referitoare la activitatea furnizorilor de rețele publice de

⁵² Publicat în Monitorul Oficial nr.388-392 din 27.12.2019, art.1008,

comunicații electronice și/sau servicii de comunicații electronice accesibile publicului, exceptând cazurile în care această informație este confidențială.

Astfel, documentele de politici pe dimensiunea tehnologiei informației și comunicațiilor electronice, ale Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării sunt utilizate drept instrumente aplicative în activitatea ANRCETI. Trebuie însă de reținut că, competența funcțională a ANRCETI în mare parte se limitează la asigurarea accesului, din punct de vedere tehnic, al utilizatorilor la rețelele de comunicații electronice și infrastructura asociată de transmitere a informațiilor prin rețelele de comunicații electronice publice, inclusiv de asigurare a interconectării rețelelor folosite de utilizatori.

Redacția Legii nr.1069/2000 include un spectru însemnat de garanții în vederea asigurării dreptului de acces la serviciile informatice, precum și a protecției datelor în sistemele informatice. În același timp, lipsește o normă mai clară despre interdicția în privința informațiilor, pe care GREVIO le numește generic „*informații cu conținut abuziv*”.

În scop de ajustare la spiritul și litera din Recomandarea Generală nr.1 GREVIO, considerăm binevenită, operarea modificărilor și completărilor la Legea nr.1069/2000, după cum urmează:

Articolul 4:

se propune completarea normei cu un alineat nou - alin.(3¹), având următoarea redacție:
“(3¹) *Este inadmisibilă și se sancționează conform legislației, producerea și/sau răspândirea în rețele informatice a materialului cu conținut abuziv.*”.

Pentru claritate în aplicarea normei se propune completarea art.2 din Lege, după noțiunea „*flux al datelor*”, cu noțiunea „*material cu conținut abuziv*”, cu următorul text:

„*material cu conținut abuziv – informații cu caracter sexist, discriminatoriu sau care incită la ură, imagini (fotografii sau videoclipuri) cu conținut sexual sau pornografic, mesaje ofensatoare, amenințătoare, obscene, calomnioase, defăimătoare, rasiste, alte mesaje antisociale;*”.

Potrivit art.6 din Legea nr.1069/2000, relațiile din domeniul informaticii, nespecificate în prezenta lege, se reglementează de alte acte normative.

În acest context este de menționat Legea nr.467 din 21.11.2003 cu privire la informatizare și la resursele informaționale de stat (Legea nr.467/2003),⁵³ care [...] stabilește regulile de bază și condițiile de activitate în domeniul creării și dezvoltării infrastructurii informaționale naționale ca mediu de funcționare al societății informaționale din Republica Moldova, reglementează raporturile juridice care apar în procesul de creare, formare și utilizare a resurselor informaționale automatizate de stat, a tehnologiilor, sistemelor și rețelelor informaționale. [...]

⁵³ Publicată în Monitorul Oficial nr. 6-12 din 01.01.2004, art. 44,

Importanța Legii nr.467/2003, din perspectiva obiectului prezentului Studiu este că, completează mecanismul universal de protecție contra unui eventual abuz în sistemul informational. Astfel, potrivit art.30 al legii, persoana fizică sau persoana juridică ale cărei resurse informaționale conțin informații documentate despre alte persoane este obligată să le acorde accesul la informațiile respective. Persoanele fizice și persoanele juridice au dreptul de acces la informația documentată despre sine, orice limitări fiind admise doar prin lege; de a preciza informația documentată despre sine pentru asigurarea plenitudinii și exactității ei; de a contesta informația documentată despre sine în modul stabilit de legislație; de a cunoaște cine și în ce scop acumulează sau utilizează informația documentată despre sine. Refuzul de a permite accesul persoanei la informația documentată despre sine și tănuirea acestei informații pot fi atacate în justiție. Încălcarea legii se pedepsește pe cale civilă, administrativă sau penală, în condițiile legii. Organele de urmărire penală au dreptul, în limitele competenței și în conformitate cu legislația în vigoare, chiar și la informație documentată cu acces limitat.

În vederea transpunerii în cadrul legislativ național a Directivei 2000/31/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 8 iunie 2000 privind anumite aspecte juridice ale serviciilor societății informaționale, în special ale comerțului electronic, pe piața internă, a fost adoptată Legea nr.284 din 22.07.2004 privind serviciile societății informaționale (Legea nr.284/2004),⁵⁴ în redacția actuală adoptată prin Legea privind modificarea și completarea unor acte legislative nr.60 din 17.03.2023, în vigoare din 05.04.2023.

Legea nr.284/2004 stabilește principiile de reglementare și condițiile de furnizare a serviciilor societății informaționale, răspunderea furnizorilor de servicii și a intermediarilor. În conformitate cu art.4, prin furnizor de servicii se înțelege persoană fizică sau juridică care desfășoară activitate de întreprinzător și care pune la dispoziția unui număr determinat sau nedeterminat de persoane servicii ale societății informaționale. Prin serviciu al societății informaționale se subînțelege orice serviciu prestat în scopul obținerii unei remunerații, la distanță, prin mijloace electronice și la cererea individuală a destinatarului serviciului, inclusiv vânzări de bunuri on-line (art.4). Totodată, potrivit art.2 al legii, folosirea poștei electronice sau a altor mijloace de comunicare individuale echivalente de către persoane fizice care acționează în scopuri ce nu intră în cadrul activităților lor comerciale sau profesionale, nu intră sub incidența prezentei legi.

Activitatea furnizorilor de servicii și a destinatarilor serviciilor nu este supusă nici unei autorizări prealabile și se desfășoară în concordanță cu principiile concurenței libere și loiale.

⁵⁴ Publicată în Monitorul Oficial nr. 40-47 din 09.02.2018, art. 104,

Furnizarea serviciilor societății informaționale de către un furnizor de servicii stabilit într-un alt stat nu poate fi restricționată în Republica Moldova dacă furnizorul respectă prevederile legislației naționale. Autoritățile publice abilitate pot lua măsuri derogatorii de la prevederile alin. (5) în cazurile în care acestea sunt necesare pentru menținerea ordinii publice, pentru prevenirea, investigarea și descoperirea infracțiunilor, pentru desfășurarea urmăririi penale, protecția minorilor, lupta împotriva oricărei forme de incitare la ură din rațiuni de rasă, sex, religie sau naționalitate, împotriva oricăror atingeri aduse demnității umane (art.5).

În corespundere cu art.11 al Legii nr.284/2004, destinatarii serviciilor (persoana fizică sau juridică care utilizează servicii ale societății informaționale în scopuri comerciale, profesionale, personale sau de altă natură) poartă răspundere în conformitate cu legea pentru conținutul informațiilor transmise și stocate prin intermediul rețelelor de comunicații electronice, la solicitarea lor, de către furnizorii de servicii. Furnizorul de servicii este obligat să asigure destinatarilor serviciilor și organelor de control ale statului accesul ușor, direct și permanent la informația autentică despre sine în format electronic, în limba română (art.12).

În scopul asigurării schimbului de comunicări electronice (informație în formă electronică, ce nu constituie document electronic, expedită, recepționată și stocată cu ajutorul mijloacelor electronice), furnizorii de servicii și destinatarii serviciilor se pot folosi de serviciile intermediarului legate de organizarea și administrarea sistemelor informaționale și rețelelor de comunicații electronice respective. Intermediarul nu are dreptul să divulge informația ce se conține în comunicările electronice, să transmită unor terțe persoane comunicările sau copiile acestora, inclusiv informația ce se conține în ele, să modifice conținutul comunicărilor electronice sau modul lor de utilizare. Intermediarul nu este obligat să controleze sau să verifice autenticitatea comunicărilor, informațiilor și documentelor transmise, recepționate și stocate, precum și corespunderea lor legislației, dacă contractul încheiat cu furnizorul de servicii sau cu destinatarul serviciilor nu prevede altfel (art.13).

În conformitate cu art.14 al Legii nr.284/2004 încălcarea de către furnizorii de servicii a prevederilor legii atrage răspunderea civilă, penală sau contravențională, după caz. Furnizorii de servicii răspund pentru informația furnizată din propria inițiativă sau în numele lor. Furnizorii de servicii nu au obligația de a supraveghea informațiile pe care le transmit sau le stochează atunci când furnizează serviciile prevăzute la art.15–17 din lege și nici obligația de a căuta în mod activ fapte sau circumstanțe din care rezultă că activitățile sunt ilicite.

De menționat că, potrivit art.15, în cazul în care un serviciu al societății informaționale constă în transmiterea într-o rețea de comunicații electronice a informațiilor furnizate de un

destinatar al serviciului sau în asigurarea accesului la rețeaua de comunicații electronice, furnizorul de servicii nu răspunde pentru informațiile transmise cu condiția ca acesta să nu inițieze transmiterea; să nu selecteze destinatarul transmiterii; să nu selecteze sau să nu modifice conținutul informațiilor care fac obiectul transmiterii. Activitățile menționate *supra* de transmitere a informației și de asigurare a accesului la rețelele de comunicații electronice, includ stocarea automată, intermediară și tranzitorie a informațiilor transmise, atâta timp cât stocarea servește exclusiv pentru executarea transmiterii în rețeaua de comunicații electronice și cu condiția ca durata stocării să nu depășească timpul necesar transmiterii în mod rezonabil. Totuși, prevederile evocate nu afectează posibilitatea ca o instanță de judecată sau o autoritate publică abilitată să ia măsuri de prevenire sau sistare a unei încălcări, în conformitate cu prevederile legale.

De asemenea, în conformitate cu art.16 al Legii nr.284/2004, în cazul în care un serviciu al societății informaționale constă în transmiterea printr-o rețea de comunicații electronice a informațiilor furnizate de un destinatar al serviciului, furnizorul de servicii nu răspunde pentru stocarea automată, intermediară și temporară a informațiilor transmise, realizată exclusiv pentru a face mai eficientă transmiterea în continuare a informațiilor către alți destinatari ai serviciului, la cererea acestora, cu condiția ca furnizorul de servicii să nu modifice informația, să acționeze prompt pentru eliminarea informațiilor pe care le-a stocat sau pentru a bloca accesul la acestea imediat ce ia cunoștință că informațiile transmise inițial au fost eliminate din rețea ori că accesul la acestea a fost blocat, ori că o instanță de judecată sau autoritate publică abilitată a dispus ca informațiile respective să fie eliminate sau ca accesul la acestea să fie blocat.

În cazul în care un serviciu al societății informaționale constă în stocarea informațiilor furnizate de un destinatar al serviciului, furnizorul de servicii nu răspunde pentru informațiile stocate la cererea destinatarului respectiv cu condiția că furnizorului de servicii nu îi este cunoscut faptul că activitatea sau informația stocată este ilicită. Din momentul în care furnizorului de servicii îi devine cunoscut faptul că activitatea sau informația stocată este ilicită, acesta este obligat să acționeze prompt pentru a elimina informația sau pentru a bloca accesul la aceasta.

Se consideră că furnizorul de servicii are cunoștință despre faptul că activitatea sau informația stocată este ilicită în cazul în care acesta primește o *dispoziție scrisă* din partea unei instanțe de judecată sau a unei autorități publice abilitate prin care se constată caracterul ilicit al activității sau al informației specifice stocate pe serverele furnizorului de servicii și se solicită eliminarea paginii web respective sau blocarea accesului la aceasta; în cazul în care primește o *notificare scrisă* (în original) din partea unei persoane interesate, prin care se declară, pe propria răspundere, că o activitate sau o informație specifică stocată pe serverele furnizorului de servicii

este ilicită și se solicită eliminarea paginii web respective sau blocarea accesului la aceasta. Notificarea se consideră valabilă dacă conține, inclusiv date personale ale notificatorului. După primirea notificării, furnizorul de servicii, fără amânări nejustificate, remite notificarea către destinatarul serviciilor căruia îi furnizează serviciile de stocare a paginii web respective. Destinatarul serviciilor, fără amânări nejustificate, comunică în scris furnizorului de servicii despre acordul sau dezacordul său cu solicitarea respectivă. Dacă furnizorul de servicii a primit dezacordul destinatarului serviciului respectiv în termen de 10 zile lucrătoare de la expedierea notificării, el este exonerat de obligația de a elimina pagina web respectivă sau de a bloca accesul la aceasta. La solicitarea persoanei interesate, instanța de judecată poate obliga furnizorul de servicii să elimine pagina web respectivă sau să blocheze accesul la aceasta. Dacă furnizorul de servicii a primit acordul scris al destinatarului serviciului respectiv sau nu a primit răspuns în termen de 10 zile lucrătoare de la expedierea notificării, furnizorul de servicii este obligat să elimine sau să blocheze fără întârziere pagina web respectivă. (art.17).

În condițiile art.19 al Legii nr.284/2004, subiecții comunicărilor electronice sunt alcătuitorul, destinatarul și intermediarul. Alcătuitor al comunicării electronice este persoana care a alcătuit și a expeditat sau în numele căreia a fost alcătuită sau expeditată comunicarea. Destinatar al comunicării electronice este persoana pe numele căreia a fost expeditată comunicarea electronică. Intermediar între expeditorul și destinatarul comunicării electronice este persoana care asigură în numele acestora expedierea, recepționarea și stocarea comunicării electronice sau acordă alte servicii în legătură cu acțiunile menționate.

Responsabilitatea pentru conținutul comunicării electronice o poartă persoana care a întocmit comunicarea electronică (art.18).

Destinatarul comunicării electronice are dreptul să solicite confirmarea faptului apartenenței comunicării electronice alcătuitorului. Furnizorul de servicii, în condiții obișnuite, este obligat să pună la dispoziția destinatarului serviciilor, inclusiv codurile de conduită relevante la care furnizorul de servicii subscrie, precum și informații despre modul în care aceste coduri pot fi consultate prin mijloace electronice și orice alte condiții impuse prin prevederile legale în vigoare (art.21).

În conformitate cu art.25 al legii, furnizorii care oferă servicii de acces la Internet sau servicii de stocare permanentă a informației au obligația de a pune la dispoziția publicului un instrument (mijloc) ușor accesibil și vizibil care să permită oricărei persoane să aducă la cunoștința furnizorilor de servicii respectivi informații privind desfășurarea de către destinatarii serviciilor, prin intermediul acestor servicii, a activităților ce constituie infracțiuni prevăzute la art. 140, 175¹,

208¹, 279² și 346 din Codul penal. Furnizorii de servicii sunt obligați să comunice prompt Ministerului Afacerilor Interne despre activitățile ilicite care sunt desfășurate de către destinatarii serviciilor, prin intermediul acestor servicii, după ce asemenea informații le sunt semnalate. Furnizorii de servicii sunt obligați să comunice prompt Ministerului Afacerilor Interne, Serviciului de Informații și Securitate și Procuraturii Generale, la cererea acestora, informații care să permită identificarea destinatarii serviciilor cu care acești furnizori au încheiat contracte privind stocarea permanentă a informației. Informațiile pot fi solicitate de către autoritățile publice abilitate, conform competențelor, numai dacă dețin probe care conduc la concluzia că serviciile oferite de furnizor sunt utilizate de către destinatarii serviciilor pentru desfășurarea unor activități ilicite, inclusiv pentru furnizarea informației ilicite.

În scop de ajustare la spiritul și litera din Recomandarea Generală nr.1 GREVIO, considerăm binevenită, operarea modificărilor și completărilor la Legea nr.284/2004, după cum urmează:

Articolul 25:

se propune completarea dispoziției alin.(1), prin substituirea sintagmei „art. 140, 175¹” cu sintagma „*art.140, 173, 175¹, 176 alin. (1) lit.c), 176 alin.(2), 176¹, 177 alin. (3), 177¹, 201¹ alin. (1) lit.b)*”;

Din textul art.26 al Legii nr.284/2004 se poate reține că, supravegherea și controlul respectării normelor în domeniul serviciilor societății informaționale, care nu se referă la aspecte de protecție a consumatorilor în procesul de comercializare a bunurilor și serviciilor prin intermediul mijloacelor electronice, precum și a legalității prelucrării datelor cu caracter personal în domeniul serviciilor societății informaționale, este exercitat și de alte autorități în limitele și în conformitate cu competențele stabilite de lege.

În pofida faptului că Legea nr.284/2004 reprezintă un important instrument de transpunere în cadrul legislativ național a Directivei 2000/31/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 8 iunie 2000 privind anumite aspecte juridice ale serviciilor societății informaționale, actul legislativ menționat nu asigură claritatea deplină în privința raporturilor juridice acoperite de Recomandarea Generală nr.1 GREVIO. Prevederile Legii nr.284/2004 crează anumite confuzii privind domeniul de aplicare, având în vedere, că unele noțiuni relevante ale legii admit o sferă relativ largă de aplicare, în timp ce anumite reglementări, ca, bunăoară, cele din art.2 al legii, indică, că folosirea poștei electronice sau a altor mijloace de comunicare individuale echivalente de către persoane fizice care acționează în scopuri ce nu intră în cadrul activităților lor comerciale sau profesionale, nu intră sub incidența acestei legi.

De asemenea, de reținut că în Directiva 2000/31/CE se menționează că unele componente a notificărilor (care ar trebui să fie suficient de precise și argumentate, încât să permită furnizorului

de servicii care le primește să ia o decizie avizată și cu toată diligența necesară în ceea ce privește acțiunile care trebuie întreprinse pentru a da curs notificărilor), în special ce se referă la datele de contact ale autorului notificării nu ar trebui să fie o condiție imperativă pentru ca furnizorul de servicii de găzduire să poată lua decizia pe marginea notificării primite. Pentru că, condiționarea executării unei notificări, de comunicarea datelor de contact ale expeditorului, ar constitui un obstacol în calea notificării. Autorul notificării ar trebui, așadar, să aibă posibilitatea, dar nu și obligația de a-și comunica datele de contact. În pofida acestor prevederi ale Directivei 2000/31/CE, art.17 din Legea nr.284/2004 stabilește într-o formă imperativă că,notificarea se consideră valabilă dacă conține, inclusiv date personale ale notificatorului.

Totodată, este important de menționat că, Legea nr.284/2004 nu oferă claritate deplină și în privința cadrului instituțional abilitat cu sarcini de control și supraveghere pe această dimensiune. Acest fapt rezultă fără echivoc și din prevederile art.26, potrivit căruia, supravegherea și controlul respectării normelor în domeniul serviciilor societății informaționale, care nu se referă la aspecte de protecție a consumatorilor în procesul de comercializare a bunurilor și serviciilor prin intermediul mijloacelor electronice și legalității prelucrării datelor cu caracter personal în domeniul serviciilor societății informaționale, este exercitat de alte autorități în limitele și în conformitate cu competențele stabilite de lege. Or, interacțiunea dintre potențiali agresori și victime în raporturile acoperite de Convenția de la Istanbul, analizată din perspectiva Recomandării Generale nr.1 GREVIO privind dimensiunea digitală a violenței împotriva femeilor, anume ține de alte domenii decât protecția consumatorului și exced și domeniul prelucrării datelor cu caracter personal. Faptul că în lege se menționează despre organele de investigații nu este îndeajuns, fiind necesare reglementări despre instituții cu atribuții pe dimensiunea care implică cunoștințe speciale.

Considerentele menționate implică concluzia despre *necesitatea unor revizuri în Legea nr.284/2004 pentru a asigura instrumente eficiente de protecție contra mesajelor sau informațiilor cu conținut abuziv*, create și răspândite, inclusiv prin intermediul tehnologiei și dispozitivelor digitale.

Prin Legea comunicațiilor electronice nr.241 din 15.11.2007 (Legea nr.241/2007),⁵⁵ au fost stabilite [...] principalele reguli și condiții de activitate în domeniul comunicațiilor electronice [...], cadrul general de reglementare a activităților privind rețelele și serviciile de comunicații electronice, [...] definirea atribuțiilor și obiectivelor autorității de reglementare, drepturile și obligațiile statului, ale persoanelor fizice și juridice în procesul creării, gestionării și utilizării

⁵⁵ Publicată în Monitorul Oficial nr.51-54 din 14.03.2008, art. 155

rețelelor de comunicații electronice, [...] asigurării utilizatorilor cu servicii de comunicații electronice de calitate, moderne și utile [...] asigurării accesului liber la servicii de comunicații electronice accesibile publicului.[...]. Este important de reținut că, Legea nu reglementează *conținutul informației* transmise prin rețelele de comunicații electronice, cu excepția informației care identifică utilizatorul final.

Potrivit art.5 al legii, confidențialitatea convorbirilor telefonice sau a altor servicii de comunicații electronice, efectuate/furnizate prin rețelele de comunicații electronice, este asigurată de Constituția Republicii Moldova, de prezenta lege și de alte legi. Legea recunoaște și garantează inviolabilitatea serviciilor de comunicații electronice, precum și a rețelelor de comunicații electronice utilizate în mod legal, în baza licențelor și autorizațiilor corespunzătoare. Persoanele culpabile de acces neautorizat, de sustragerea, deteriorarea sau distrugerea rețelelor de comunicații electronice, de confecționarea, realizarea sau punerea la dispoziția altei persoane a mijloacelor tehnice destinate accesului neautorizat sunt obligate să repare integral prejudiciul material cauzat.

Furnizorii de rețele publice de comunicații electronice și/sau servicii de comunicații electronice accesibile publicului au dreptul să furnizeze servicii de comunicații electronice în baza autorizării generale; să suspende conexiunea abonatului sau utilizatorului, cu informarea acestuia despre motivele suspendării în cazul în care conexiunea este utilizată pentru activități ilicite în domeniul comunicațiilor electronice și/sau tehnologiei informației – până la înlăturarea cauzelor care au condus la suspendare.

Furnizorii sunt obligați să asigure: calitatea serviciilor furnizate; întreprinderea acțiunilor tehnice și organizatorice corespunzătoare în vederea asigurării securității serviciilor și protecției datelor personale ale utilizatorilor; oferirea informațiilor solicitate de Agenție în termenele și la nivelul de detaliere indicate de Agenție, în condițiile legii; blocarea temporară, în condițiile legii, a posibilității de ascundere a identității liniei apelante la solicitarea scrisă a abonatului privind depistarea sursei unor apeluri malițioase sau indecente, a activităților ilicite, aplicând proceduri transparente; stocarea și punerea la dispoziția solicitantului, în condițiile legii, a datelor care permit identificarea abonatului apelant; comunică Agenției și/sau nemijlocit organelor poliției despre cazul depistat nemijlocit sau la solicitarea abonatului despre activități ilicite constatate în privința sa. Furnizorii de servicii de acces la Internet au obligația să nu blocheze, să nu modifice, să nu restricționeze, să nu proceseze un anumit conținut, anumite aplicații sau servicii ori anumite categorii ale acestora, cu excepția cazurilor în care acest lucru este necesar și numai atât timp cât

este necesar, pentru a respecta legislația în vigoare sau măsurile menite să pună în aplicare legislația în vigoare, inclusiv hotărârile judecătorești sau actele autorităților publice competente.

Furnizorii de rețele și/sau servicii de comunicații electronice, indiferent de tipul de proprietate, sunt obligați să prezinte, în condițiile legii, organelor împuternicite care exercită activitatea operativă de investigații date referitoare la utilizatori și la serviciile de comunicații electronice accesibile publicului furnizate acestora; să permită, din punct de vedere tehnic, organelor împuternicite să efectueze, în condițiile legii, măsurile operative de investigații pe rețelele de comunicații electronice; să păstreze toate informațiile disponibile, generate sau procesate în procesul furnizării propriilor servicii de comunicații electronice, necesare pentru identificarea și urmărirea sursei de comunicații electronice, identificarea destinației, tipului, datei, orei și duratei comunicației, identificarea echipamentului de comunicații al utilizatorului sau al altui dispozitiv utilizat pentru comunicație, identificarea coordonatelor echipamentului terminal de comunicații mobile și să asigure prezentarea acestor informații organelor împuternicite în condițiile legii. Informațiile ce țin de serviciile de telefonie mobilă sau fixă vor fi păstrate o perioadă de un an, iar cele ce țin de rețeaua Internet - de 6 luni, la expirarea cărora informațiile menționate vor fi distruse ireversibil, prin proceduri automatizate.

Confidențialitatea comunicărilor și a datelor de transfer aferente, transmise prin intermediul unei rețele publice de comunicații electronice sau unor servicii de comunicații electronice accesibile publicului, este garantată.

Se interzice ascultarea, înregistrarea, stocarea sau alt tip de interceptare sau supraveghere a comunicărilor și a datelor de transfer aferente de către alte persoane decât utilizatorul final (utilizatori care participă la comunicare) fără acordul utilizatorului în cauză, cu excepția cazurilor în care acest lucru este permis ca o măsură necesară, corespunzătoare și proporțională în cadrul unei societăți democratice pentru apărarea, securitatea națională, siguranța publică sau pentru prevenirea, investigarea, detectarea și urmărirea penală a unor fapte infracționale etc.

Trebuie de menționat, că potrivit art.20 alin. (1) lit.e) din lege furnizorii de rețele publice de comunicații electronice și/sau servicii de comunicații electronice accesibile publicului au dreptul să suspende conexiunea abonatului sau utilizatorului, în cazul în care conexiunea este utilizată pentru *activități ilicite* în domeniul comunicațiilor electronice și/sau tehnologiei informației. De asemenea, potrivit alineatului (2) lit.h) al aceleiași norme, furnizorii de rețele publice de comunicații electronice și/sau servicii de comunicații electronice accesibile publicului *au obligația* să asigure blocarea temporară, în condițiile legii, a posibilității de ascundere a identității liniei apelante la solicitarea scrisă a abonatului privind depistarea sursei unor apeluri

malițioase sau indecente, a activităților ilicite, aplicând proceduri transparente; stocarea și punerea la dispoziția solicitantului, în condițiile legii, a datelor care permit identificarea abonatului apelant, iar în conformitate cu lit.h¹) este obligat să comunice Agenției și/sau nemijlocit organelor poliției despre cazul depistat nemijlocit sau la solicitarea abonatului despre *activități ilicite* constatate în privința sa.

Astfel, pentru o mai mare claritate în această privință, precum și în scop de ajustare a normelor legii la spiritul și litera din Recomandarea Generală nr.1 GREVIO, considerăm binevenită, operarea modificărilor și completărilor la Legea nr.241/2007, după cum urmează:

Articolul 2:

se propune completarea art.2 din Lege, după noțiunea „*acces neautorizat*”, cu noțiunea „*activități ilicite*”, cu următorul text:

„*activități ilicite – utilizarea rețelei de comunicații electronice în scop de răspândire a informației cu conținut abuziv, de supraveghere, hărțuire, persecutare a altei persoane;*”.

În acest fel, vor fi mai clare temeiurile, atât pentru furnizorii de rețele publice de comunicații electronice și/sau servicii de comunicații electronice accesibile publicului, cât pentru Agenție, pentru a se implica, urmare a notificării, precum și a monitoriza cum au fost respectate condițiile legii. Totodată, considerăm, va fi asigurată o fundamentare legală mai consistentă de protecție a victimelor contra acțiunilor violente în privința lor în sfera digitală.

Odată cu ratificarea Convenției de la Budapesta, a fost adoptată Legea nr.20 din 03.02.2009 privind prevenirea și combaterea criminalității informatice (Legea nr.20/2009).⁵⁶ Obiect de reglementare ale Legii servesc raporturile juridice de prevenire și combatere a infracțiunilor informatice; cadrul de asistență mutuală în prevenirea și combaterea criminalității informatice, în protecția și acordarea de ajutor furnizorilor de servicii și utilizatorilor de sisteme informatice; colaborarea autorităților administrației publice cu organizații neguvernamentale și cu alți reprezentanți ai societății civile în activitatea de prevenire și de combatere a criminalității informatice; cooperarea cu alte state, cu organizații internaționale și regionale având competențe în domeniu.

Legea nr.20/2009 atribuie în competența Ministerului Afacerilor Interne efectuarea măsurilor speciale de investigație, de urmărire penală, de cooperare internațională, de identificare a persoanelor care comit infracțiuni informatice.

Procuratura Generală coordonează, conduce și exercită urmărirea penală. În procesul urmăririi penale dispune, în condițiile legislației de procedură penală, la solicitarea organului de

⁵⁶ Publicată în MO nr.11-12 din 26.01.2010, art. 17,

urmărire penală sau din oficiu, conservarea imediată a datelor informatice ori a datelor referitoare la traficul informatic, față de care există pericolul distrugerii ori alterării, reprezintă învinuirea, în numele statului, în instanță de judecată în modul prevăzut de lege.

Art.5 al legii reglementează procesul de colaborare a subiecților cu abilități de prevenire și combatere a criminalității informatice. Colaborarea în procesul de prevenire și combatere a criminalității informatice, implică schimb de informații și de experți a autorităților competente cu furnizorii de servicii, cu organizațiile neguvernamentale, alți reprezentanți ai societății civile, realizarea unor activități comune de cercetare a cazurilor și de identificare a infractorilor, de instruire a personalului, inițiative de promovare a unor programe, practici, măsuri, proceduri și standarde minime de securitate a sistemelor informatice, campanii de informare privind criminalitatea informatică și riscurile la care sunt expuși utilizatorii de sisteme informatice.

În conformitate cu prevederile Legii nr.20/2009, furnizorilor de servicii sunt obligați să țină evidența utilizatorilor de servicii; să comunice autorităților competente datele despre traficul informatic, inclusiv datele despre accesul ilegal la informația din sistemul informatic, despre tentativele de introducere a unor programe ilegale, despre încălcarea de către persoane responsabile a regulilor de colectare, prelucrare, păstrare, difuzare, repartizare a informației; să execute, în condiții de confidențialitate, solicitarea autorității competente privind conservarea imediată a datelor informatice ori a datelor referitoare la traficul informatic, față de care există pericolul distrugerii ori alterării, pe un termen de până la 120 de zile calendaristice, în condițiile legislației naționale; să prezinte autorităților competente, în temeiul unei solicitări efectuate în condițiile legii, date referitoare la utilizatori; să întreprindă măsuri de securitate prin utilizarea unor proceduri, dispozitive sau programe informatice specializate cu al căror ajutor accesul la un sistem informatic să fie restricționat sau interzis utilizatorilor neautorizați; să sisteze, în condițiile legii, folosind metodele și mijloacele tehnice din posesie, accesul din propriul sistem informatic la toate adresele IP pe care sunt amplasate pagini web, inclusiv cele găzduite de furnizorul respectiv, ce contribuie la comiterea infracțiunilor sau la încălcarea prevederilor legislației în vigoare ori conțin/difuzează instrucțiuni privind modul de comitere a acestora; să asigure monitorizarea, supravegherea și păstrarea datelor referitoare la trafic, pe o perioadă de 180 de zile calendaristice, pentru identificarea furnizorilor de servicii, utilizatorilor de servicii și a canalului prin al cărui intermediu comunicația a fost transmisă; să asigure descifrarea datelor informatice, cu conservarea acestora. Dacă datele referitoare la traficul informatic se află în posesia mai multor furnizori de servicii, furnizorul de servicii solicitat este obligat să pună de îndată la dispoziția autorității competente informația necesară identificării celorlalți furnizori de servicii.

Având în vedere caracterul cu preponderență transfrontalier al infracțiunilor informatice, Legea nr.20/2009 consacră un capitol cooperării internaționale. Potrivit art.8 al legii, autoritățile competente colaborează, cu instituțiile din alte state cu atribuții similare, precum și cu organizațiile internaționale specializate în domeniu. Colaborarea prevede: asistența juridică internațională în materie penală; extrădarea; identificarea; blocarea, sechestrarea, confiscarea produselor și a instrumentelor infracțiunii; desfășurarea anchetelor comune; schimbul de informații în temeiul cererii de asistență juridică internațională; formarea profesională a personalului de specialitate etc.

Normele din legea materială sunt în corelație cu Codul de procedură penală (CPP),⁵⁷ care reglementează procesul de investigații din momentul înregistrării sesizării sau autosesizării organului competent despre pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni și până la adoptarea unei soluții irevocabile pe caz. Potrivit CPP, organul de urmărire penală al Ministerului Afacerilor Interne (MAI) efectuează urmărirea penală pentru orice infracțiune care nu este dată prin lege în competența altor organe de urmărire penală sau este dată în competența lui prin ordonanța procurorului.

Codul penal al Republicii Moldova (CP) stabilește răspundere penală pentru:

- accesul ilegal la informația din calculatoare, de pe suportii materiali de informație, din sistemul sau rețeaua informatică fără permisiunea persoanei competente, dacă este însoțit de distrugerea, deteriorarea, modificarea, blocarea sau copierea informației, dereglarea funcționării calculatoarelor, a sistemului sau a rețelei informatice, unul din elementele agravante constituind comiterea faptei din motive de prejudicată (art.259 CP);
- modificarea, ștergerea sau deteriorarea intenționată a datelor informatice ținute într-un sistem informatic, transferul neautorizat de date informatice dintr-un sistem informatic, dacă s-au cauzat daune în proporții mari (art.260² CP);
- introducerea, modificarea sau ștergerea ilegală a datelor informatice, rezultând date necorespunzătoare adevărului, în scopul de a fi utilizate în vederea producerii unei consecințe juridice (Falsul informatic - art. 260⁵ CP) etc.

Exercitarea urmăririi penale în cazul infracțiunilor pe dimensiune digitală este înfăptuită de regulă în Direcția de Investigații a Infracțiunilor Informatice (D.I.I.I.), din cadrul Inspectoratului Național de Investigații al Inspectoratului General al Poliției al MAI.⁵⁸

⁵⁷ Codul nr. 122 din 14.03.2003// Publicat în MO nr.248-251 din 05.11.2013, art.699,

⁵⁸ <https://www.slideshare.net/moldovaictsummit2016/centrul-pentru-combaterea-crimelor-informatice>

Conducerea urmăririi penale pe cauzele aflate în exercitate la D.I.I.I. este atribuită în competența Procuraturii pentru Combaterea Criminalității Organizate și Cauze Speciale.

D.I.I.I. este un organ de urmărire penală specializat pe investigarea infracțiunilor din domeniul securității informatice, a infracțiunilor ce atentează la inviolabilitatea sexuală a minorilor, inclusiv pornografia infantilă etc. Pentru exercitarea eficientă a urmăririi penale pe acest domeniu specific, D.I.I.I. a fost asigurată cu utilaj, tehnică și softuri moderne, cu personal instruit.

Activitatea de exercitare a urmăririi penale este concentrată în special pe cyber-crime: hacking, crearea și distribuirea malware; acțiunile neautorizate cu sistemele de informații și calculator; identificarea și documentarea producerii și răspândirii mijloacelor tehnice speciale; infracțiunilor în domeniul proprietății intelectuale; furt a mijloacelor bănești din conturi; fraude efectuate cu utilizarea monedelor electronice; phishing etc.

Un alt domeniu important de activitate este investigarea cazurilor de pornografie infantilă; abuzul și exploatarea sexuală online a copiilor; răspândirea conținutului ilegal; acostarea copiilor în scopuri sexuale etc.

D.I.I.I. acordă asistență tehnică în activitatea specială și de urmărire penală utilizând tehnica și softuri moderne; examinează și analizează sisteme informatice, dispozitive și alte mijloace utilizate în comiterea infracțiunilor informatice, asigură schimbul de informații cu ofițerii de legătură străini acreditați pentru Republica Moldova, precum și cu structurile specializate ale poliției din străinătate.

Potrivit informației din Registrul de stat al experților judiciari,⁵⁹ actualizat la 04.01.2023, care este gestionat de Centrul Național de Expertize Judiciare de pe lângă Ministerul Justiției al Republicii Moldova, actualmente sunt înregistrați 8 experți - pentru expertiza purtătorilor de informații și a produselor software, 2 experți – pentru identificarea vorbitorului după eșantioanele vocii și vorbirii; 1 expert – pentru examinarea tehnică a fono- și videogramei; 1 expert – pentru examinarea tehnicii de calcul și a sistemelor informatice; 2 experți – pentru expertiza mijloacelor și a tehnologiilor informaționale.

De asemenea, potrivit Nomenclatorului expertizelor judiciare al Centrului tehnico-criminalistic și expertize judiciare al Inspectoratului General al Poliției (CTCEJ),⁶⁰ în cadrul instituției activează 3 experți care realizează expertiza tehnologiilor informaționale.

Rezultatele studiului constată că Republica Moldova dispune de un cadrul normativ care, în principiu, răspunde cerințelor de ordin material și procedural ale Convenției de la Budapesta.

⁵⁹ <https://www.justice.gov.md/ro/content/registrul-de-stat-al-expertilor-judiciari>

⁶⁰ www.igp.gov.md,

Totodată, considerăm că și propunerile de ordin legislativ din prezentul studiu vor contribui la îmbunătățirea mecanismului de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor pe dimensiune digitală. Totodată, se constată unele neclarități și omisiuni în privința cadrului instituțional.

Competențele în domeniu ale MDED sunt formulate destul de general. Segmentul de implementare a politicilor elaborate de MDED, monitorizarea și evaluarea implementării acestor politici rămâne fără o acoperire clară. Lipsește o structură publică care să asigure veriga de legătură dintre organul central de specialitate abilitat cu funcții de elaborare a politicilor în domeniu și furnizorii de rețele publice de comunicații electronice și/sau servicii de comunicații electronice accesibile publicului.

În Recomandarea Generală nr.1 privind dimensiunea digitală a violenței împotriva femeilor GREVIO promovează, în spiritul Convenției de la Istanbul, necesitatea unui răspuns holistic, cu măsuri nu doar legislative, ci și de altă natură, necesare pentru asigurarea dreptului femeilor de a trăi într-un mediu nondiscriminatoriu și fără violență.

Având drept punct de reper norme legislative, considerăm binevenită examinarea oportunității privind ***elaborarea unor metodologii și instrucțiuni operaționale de implicare intersectorială a structurilor abilitate în activitate de prevenire, indentificare, contracarare a formelor violenței de gen pe dimensiunea digitală și protecție a victimelor***. La elaborarea instrucțiunilor ar urma de implicat și reprezentanți din sectorul TIC (tehnologie informațională și comunicații), sectorul nonguvernamental care activează pe acest segment, precum și OSC (organizații ale societății civile) care promovează drepturile femeilor etc. Documentul operational ar putea include reglementări care să ofere răspuns la provocările determinate de ilegalitățile comise în sfera digitală, inclusiv:

- proceduri clare și ușor accesibile utilizatorilor, pentru a raporta conținuturi ilegale/abuzive și de sesizare a organelor de drept;
- instrumente de asigurare a colectării, analizei și păstrării în siguranță a probelor electronice;
- un mecanism eficient de referire la servicii de consilierea juridică și psihologică a victimelor violenței în sfera digitală, consiliere tehnică privind eliminarea conținutului online abuziv;
- condițiile și procedura de eliberare a ordonanțelor de protecție pe cazurile de violență domestică săvârșite cu utilizarea tehnologiei informației și comunicațiilor electronice;
- instrumente de implicare a furnizorilor de servicii, în cooperare cu OSC, în activități de prevenire și protecție a victimelor violenței pe dimensiunea digitală, etc.

Pe segmentul violenței domestice, trebuie de menționat că, la 1 martie 2007 a fost adoptată Legea nr.45-XVI cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, pusă în aplicare de la 18.09.2008 (în continuare Legea nr.45/2007).⁶¹ Prin adoptarea acestei legi Statul a recunoscut, de fapt, fenomenul violenței domestice drept o gravă problemă socială, asumându-și angajamentul de intervenție în soluționarea actelor de violență în familie și desemnând autoritățile și instituțiile abilitate cu funcții de prevenire și combatere a flagelului.

Pe parcurs, au fost realizate mai multe inițiative legislative pentru ajustarea cadrului normativ la cerințele Convenției. A fost dezvoltat cadrul instituțional, Ministerul Muncii și Protecției Sociale fiind structura responsabilă, la nivel central, de elaborarea, coordonarea și monitorizarea implementării politicilor în domeniu. În calitate de platformă de analiză a rapoartelor și dezbateri pe marginea problemelor identificate în procesul de cooperare intersectorială pe cazurile de violență în familie a fost instituit Consiliul coordonator interministerial în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie, membrii cărui sunt reprezentanți ai unor organe centrale de specialitate (MAI, MS, MJ, MEC), administrației publice locale, organizațiilor neguvernamentale etc. La nivel local a fost prevăzută constituirea echipelor multidisciplinare pentru activități de prevenire și combatere a actelor de violență în familie, precum și pentru lucrul cu victimele.

Legea garantează victimei dreptul la asistență pentru recuperare fizică, psihologică și socială prin acțiuni speciale medicale, psihologice, juridice și sociale. Acordarea serviciilor de protecție și asistență nu este condiționată de dorința victimei de a face declarații și a participa la procese de urmărire în justiție a agresorului. Persoanele cu funcție de răspundere, alte persoane care cunosc existența unui pericol pentru viața și sănătatea unei potențiale victime trebuie să comunice acest fapt autorităților abilitate. Totodată, victimei i se garantează dreptul la viața privată și confidențialitate.

Victima violenței în familie are dreptul să ceară agresorului repararea prejudiciului material și moral cauzat prin actele de violență, iar statului – repararea prejudiciului material și moral ca urmare a neasigurării asistenței și protecției adecvate, precum și să obțină compensație financiară pentru prejudiciul cauzat prin infracțiune. Reprezentanții autorităților abilitate cu funcții de prevenire și combatere a violenței în familie sunt obligați să răspundă imediat la comunicările despre cazurile de violență în familie și să nu subestimeze importanța acțiunilor de contracarare a oricăror forme de violență în familie. A fost, de asemenea, constituit mecanismul de intervenție în scopul asigurării măsurilor urgente care se impun pentru protecția victimelor violenței în familie.

⁶¹ www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=133260&lang=ro

Cu toate acestea, redacția Legii nr.45/2007 nu acoperă la nivelul necesar și dimensiunea digitală a violenței domestice.

În vederea implementării Recomandării Generale nr.1 GREVIO care urmărește promovarea instrumentelor eficiente și pe domeniul de prevenire și combatere a violenței în familie, comise cu utilizarea tehnologiei informaționale și comunicațiilor electronice, considerăm binevenite unele modificări și completări la Legea nr.45/2007 pentru îmbunătățirea calității acesteia.

Preambulul Legii nr.45/2007 stabilește că, [...] prevenirea și combaterea violenței în familie fac parte din politica națională de ocrotire și sprijinire a familiei și reprezintă o importantă problemă de sănătate publică. [...] Legea se adoptă [...] pentru consolidarea, ocrotirea și sprijinirea familiei, pentru asigurarea respectării principiilor fundamentale ale legislației cu privire la familie, recunoșcând faptul că realizarea egalității de gen între femei și bărbați constituie elementul-cheie în prevenirea violenței asupra femeilor, faptul că violența în familie afectează femeile în mod disproporționat, dar și a faptului că și copiii și bărbații pot fi de asemenea victime ale violenței [...]

Pentru a asigura redacția Preambulului⁶² la Legea nr.45/2007 în corespundere cu spiritul Recomandării Generale nr.1 GREVIO, care atenționează asupra gradului avansat de pericol social al actelor de violență comise prin intermediul tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice, considerăm necesar de a completa textul preambulului, după cum urmează:

În Preambulul Legii nr.45/2007:

după sintagma „*elementul-cheie în prevenirea violenței asupra femeilor, faptul*” se include sintagma „*că actele de violență comise prin intermediul tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice au intensitate prejudiciabilă sporită*”.

Realizarea obiectivului de promovare la nivel național a prevederilor Recomandării Generale nr.1 GREVIO, dictează necesitatea unor modificări și completări la un șir de noțiuni din art.2 al Legii nr.45/2007, după cum urmează.

Articolul 2:

noțiunea „violență în familie”, după sintagma „membru al aceleiași familii” se completează cu sintagma „inclusiv prin intermediul tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice”;

noțiunea „violență în familie” se completează în final cu o propoziție, având următoarea redacție:

„Prezenta noțiune este aplicabilă și pentru raporturile dintre persoanele aflate în relații asemănătoare celor dintre soți (concubinaj) sau dintre părinți și copii;”;

⁶² Rolul și importanța preambulului unui act normativ este descris în art.43 al Legii nr.100 din 22.12.2017 cu privire la actele normative; https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=135295&lang=ro

Completarea noțiunii „*violență în familie*” cu această propoziție urmărește să asigure că această noțiune este aplicabilă și pentru raporturile dintre persoane aflate în relații asemănătoare celorla dintre soți (concubinaj) sau dintre părinți și copii. Prin urmare, expresia „*violență în familie*” utilizată în textul Legii nr.45/2007 cuprinde și relațiile de concubinaj.

noțiunea „*violență fizică*”, înainte de sintagma „*vătămare intenționată*” se completează cu sintagma „*maltratare,*”;

noțiunea „*violență sexuală*”, după sintagma „*hărțuirea sexuală*” se completează cu sintagma „*inclusiv prin intermediul tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice*”;

noțiunea „*violența psihologică*” se propune într-o redacție nouă, după cum urmează:
„*violența psihologică - acțiuni intenționate, după caz, prin intermediul tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice în scop de:*

- *provocare a stărilor de tensiune și de suferință psihică, manifestate prin ofense, luare în derâdere, înjurare, insultare, poreclire, șantajare, neglijare, privare de acces la informație, distrugere demonstrativă a obiectelor;*

- *impunere a voinței sau a controlului personal prin implicare în viața personală, accese de gelozie, izolare prin detenție, inclusiv în locuința familială, izolare de familie, de prieteni, de comunitate, pe rețele de socializare, interzicere și/sau creare a impedimentelor în realizarea profesională ori interzicere și/sau creare a impedimentelor în realizarea programului educațional în instituția de învățământ, prin intimidare sub formă de amenințări cu moartea sau vătămarea integrității corporale cu pericol de realizare a amenințărilor, răspândirea neconsimțită a informațiilor despre viața privată și de familie a victimei, incluzând imagini și înregistrări cu conținut sexual, materiale cu conținut abuziv, acte de persecuție care atrag stare de anxietate, frică pentru siguranța proprie ori a rudelor apropiate, incitare la suicid sau autovătămare, deposedare de acte de identitate, controlul conturilor bancare și a activităților financiare prin internet banking, utilizarea cardurilor de credit fără permisiune, afișare ostentativă a armelor sau lovire a animalelor domestice, alte acțiuni cu efect similar;*”;

noțiunea „*violență împotriva femeilor*”, după sintagma „*violență bazate pe gen*” se completează cu sintagma „*, inclusiv în dimensiune digitală*”;

după noțiunea „*violență împotriva femeilor*”, articolul se completează cu noțiunea “*dimensiunea digitală a violenței*”, având următoarea redacție:

„*dimensiunea digitală a violenței – acte de violență comise cu utilizarea sau rezultate din utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice;*”;

noțiunea „*situație de criză/situație critică*” după sintagma „*totalitate a circumstanțelor*” se completează cu sintagma „*, inclusiv pe dimensiune digitală*”;

În conformitate cu art.3 al Legii nr.45/2007, în redacția Legii nr.113 din 09.07.2020 pentru modificarea unor acte normative,⁶³ subiecți ai violenței în familie sunt agresorul și victima membri ai aceleiași familii. Membri de familie, în sensul legii, au fost recunoscuți:

⁶³ Publicată în Monitorul Oficial nr. 199-204 din 07.08.2020, art. 400,

a) în condiția de conlocuire: persoanele aflate în căsătorie, în divorț, sub tutelă și curatelă, în privința cărora a fost instituită o măsură de ocrotire judiciară, rudele, afinii lor, soții rudelor, persoanele aflate în relații asemănătoare celor dintre soți (concubinaj) sau dintre părinți și copii;

b) în condiția de locuire separată: persoanele aflate în căsătorie, în divorț, rudele, afinii lor, copiii adoptivi, persoanele aflate sub curatelă, în privința cărora a fost instituită o măsură de ocrotire judiciară, persoanele care se află ori s-au aflat în relații asemănătoare celor dintre soți (concubinaj).

Având în vedere rezultatele multiplelor studii desfășurate de-a lungul timpului în mai multe state la nivel național, dar și studii realizate la nivel regional, care constată un impact mai grav al actelor de violență în cadrul familiei asupra integrității și echilibrului psihologic al victimelor violenței domestice, analizat în comparație cu urmările prejudiciabile ale altor atentate infracționale asupra persoanelor, Convenția de la Istanbul promovează insistent necesitatea de a extinde, pe cât posibil cercul de persoane care pot fi atribuiți la categoria de membri ai familiei, reieșind din necesitatea unor relații impuse de circumstanțele vieții.

Practica de investigație a sesizărilor referitoare la pretinse acte de violență domestică, constată cazuri de violență între persoane care interacționează frecvent, ghidate de sentimente de afecțiune sau de apatie, dar care nu se regăsesc în noțiunea de membru de familie. Spre exemplu, fiul/fiica adulți ai unuia din concubini care locuiește separat, dar venind în vizită la părintele său biologic, interacționează cu concubinul/concubina etc.

Pentru a asigura protecție eficientă a victimelor în asemenea situații, considerăm binevenită completarea art.3 din Legea nr.45/2007, după cum urmează:

Articolul 3:

dispoziția alin. (2) lit.b) se propune de completat cu sintagma „ sau dintre părinți și copii”;

În acest fel, va fi asigurată în această privință coroborarea lit.b) cu lit.a) din alin.(2) al art.3 din Legea nr.45/2007.

Este necesar de menționat că, sub imperiul principiilor de oportunitate, coerență, consecutivitate, dar și predictibilitatea măsurilor coercitive pentru devierea de la cerințele legii, totodată, în vederea asigurării aplicării univoce a dispoziției art.201¹ Cod penal (Violența în familie), prin Legea nr.196 din 28.07.2016 pentru modificarea și completarea unor acte legislative⁶⁴ a fost completat Capitolul XIII din Partea generală a Codului penal cu norma care elucida noțiunea de membru de familie, în sensul legii penale (de fapt reproducea textul art.3 din Legea nr.45/2007), cu următorul conținut:

⁶⁴Publicat în Monitorul Oficial nr. 306-313 din 16.09.2016, art. 661

Articolul 133¹. Membru de familie

Prin membru de familie se înțelege:

a) în condiția de conlocuire: persoanele aflate în căsătorie, în divorț, sub tutelă și curatelă, rudele, afinii lor, soții rudelor, persoanele aflate în relații asemănătoare celor dintre soți (concubinaj) sau dintre părinți și copii;

b) în condiția de locuire separată: persoanele aflate în căsătorie, în divorț, rudele, afinii lor, copiii adoptivi, persoanele aflate sub curatelă, persoanele care se află ori s-au aflat în relații asemănătoare celor dintre soți (concubinaj).

La data de 22.07.2022 Guvernul a venit cu inițiativa de modificare a redacției art.133¹ Cod penal, după cum urmează:

la litera a), cuvintele „*sub tutelă și curatelă*” se substituie cu cuvintele „*în privința cărora a fost instituită măsura de ocrotire*”;

la litera b), cuvintele „*persoanele aflate sub curatelă*” se substituie cu cuvintele „*persoanele în privința cărora a fost instituită măsura de ocrotire*”.

Prin Legea nr.316 din 17.11.2022 pentru modificarea unor acte normative (asigurarea drepturilor victimelor în cazul infracțiunilor privind viața sexuală și violența în familie),⁶⁵ a fost aprobată modificarea și completarea normei art.133¹ Cod penal, care în prezent are următoarea redacție:

Articolul 133¹. Membru de familie

Prin membru de familie se înțelege:

a) în condiția de conlocuire: persoanele aflate în căsătorie, în divorț, persoanele în privința cărora a fost instituită o măsură de ocrotire judiciară, rudele, afinii lor, soții rudelor, persoanele aflate în relații asemănătoare celor dintre soți (concubinaj) sau dintre părinți și copii;

b) în condiția de locuire separată: persoanele aflate în căsătorie, în divorț, rudele, afinii lor, copiii adoptivi, persoanele în privința cărora a fost instituită o măsură de ocrotire judiciară, persoanele care se află ori s-au aflat în relații asemănătoare celor dintre soți (concubinaj).

Pe lângă faptul că nu este asigurată concordanță a normei penale cu definiția din Legea nr.45/2007, redacția în vigoare a art.133¹ Cod penal a îngustat substanțial cercul persoanelor care cad sub incidența Codului penal, în detrimentul prevederilor Legii-cadru nr.45/2007 și contrar spiritului Convenției de la Istanbul.

Astfel, în proiectul legii prezentat de Guvern, care potrivit notei informative, urmărea extinderea cercului de subiecți care cad sub incidența noțiunii de membru de familie, s-a propus de substituit în textul normei art. 133¹ Cod penal, la litera a), cuvintele „*sub tutelă și curatelă*” cu sintagma „*în privința cărora a fost instituită măsura de ocrotire*” și la litera b), cuvintele

⁶⁵ Publicată în Monitorul Oficial nr.394-400 din 09.12.2022, art.737,

„persoanele aflate sub curatelă” cu aceeași sintagmă „persoanele în privința cărora a fost instituită măsura de ocrotire”.

A fost explicată această mișcare prin faptul că, noțiunea „*tutelă și curatelă*” are încărcătură semantică mai îngustă decât noțiunea „măsură de ocrotire”, respectiv va fi lărgit cercul de persoane care cad sub incidența noțiunii de membru de familie, în sensul legii penale.

Trebuie de menționat pe bună dreptate că, potrivit art.65 alin.(3) Cod civil al Republicii Moldova nr.1107 din 06.06.2002,⁶⁶ *măsurile de ocrotire* pot fi *contractuale* (contractul de asistență, mandatul de ocrotire în viitor) și *judiciare* (ocrotirea provizorie, curatela, tutela). Totodată, potrivit art.65 alin. (1) Cod civil, persoana fizică care a atins majoratul sau care a dobândit capacitate deplină de exercițiu pe altă cale legală și care, în urma unei boli mintale ori a unei deficiențe fizice, mintale sau psihologice, nu poate, în mod deplin, conștientiza acțiunile sale ori exprima voința poate beneficia de o măsură de ocrotire, instituită în funcție de starea sau situația sa. Subsecvent, art.32 Cod civil stabilește că, în privința persoanei fizice care, în urma unei boli mintale ori a unei deficiențe fizice, mintale sau psihologice, nu poate, în mod deplin, conștientiza acțiunile sale ori exprima voința poate fi instituită, prin hotărâre judecătorească, *măsura de ocrotire judiciară* sub forma *curatelei, a ocrotirii provizorii sau a tutelei*.

Astfel, potrivit legislației civile relevante, „*măsurile de ocrotire*” este o noțiune mai largă, decât „*măsurile de ocrotire judiciară*”, ultima fiind parte component a primii. Or, măsurile de ocrotire (contractuale și judiciare) sunt aplicabile persoanei [...] *care a atins majoratul sau care a dobândit capacitate deplină de exercițiu pe altă cale legală și care, în urma unei boli mintale ori a unei deficiențe fizice, mintale sau psihologice, nu poate, în mod deplin, conștientiza acțiunile sale ori exprima voința* [...].

În același timp, art.50-53 Cod civil stabilește temeiurile și condițiile instituirii tutelei și curatelei asupra minorilor, [...] tutela sau curatela asupra minorului se instituie în cazul în care acestuia i s-a atribuit statut de copil rămas temporar fără ocrotire părintească sau statut de copil rămas fără ocrotire părintească [...] tutela se instituie asupra minorilor în vârstă de până la 14 ani [...] curatela se instituie asupra minorilor cu vârstă cuprinsă între 14 și 18 ani. [...] tutela și curatela asupra minorului se instituie prin dispoziția autorității tutelare teritoriale de la domiciliul acestuia, în conformitate cu prevederile Legii nr.140/2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți. [...]

Prin urmare, legea civilă face distincție între tutela și curatelă ca măsură de ocrotire aplicabilă adulților cu anumite deficiențe, și tutela și curatela ca măsură de îngrijire a persoanelor

⁶⁶ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=135157&lang=ro,

care nu au atins majoratul și au statut de copil rămas temporar fără ocrotire părintească sau statut de copil rămas fără ocrotire părintească. Acestea fiind categorii distincte, de altfel atribuite la grupurile cu grad sporit de vulnerabilitate din perspectiva pericolului de violență domestică, ambele trebuie să beneficieze de protecție eficientă din partea statului.

În pofida acestui fapt, Guvernul, în esență, a venit cu inițiativa *de excludere a copiilor* cu statut de copil rămas temporar fără ocrotire părintească sau rămas fără ocrotire părintească, care sunt potențiale victime ale violenței domestice, din lista persoanelor care cad sub incidența noțiunii de membru de familie. *Legislatorul a limitat și mai mult lista*, lăsând doar persoanele adulte în privința cărora este aplicată măsură de ocrotire judiciară (doar!).

Considerăm că este necesar de revizuit în regim de urgență redacția actuală a art.133¹ Cod penal, pentru a o expune în redacție nouă sau, cel puțin, a reincluce în text sintagma „*sub tutelă și curatelă*” la lit. a) și sintagma „*persoanele aflate sub curatelă*” la litera b). Concomitent trebuie de substituit în ambele alineate – lit.a) și lit.b) la art.133¹ Cod penal, sintagma „*măsura de ocrotire judiciară*” cu sintagma „*măsura de ocrotire*”, care este mai largă și include nu doar măsurile de ocrotire judiciară, dar și măsurile de ocrotire contractuale, acțiuni care vor răspunde spiritului Convenției de la Istanbul.

Legea nr.45/2007 stabilește în art.6 că, prevederile legii se aplică în egală măsură cetățenilor Republicii Moldova, cetățenilor străini și apatrizilor care locuiesc pe teritoriul ei.

Expresia „*locuiesc pe teritoriul ei*” permite o interpretare largă, pe alocuri posibil a fi în detrimentul victimei violenței în familie. Or, potrivit Legii nr.200 din 16.07.2010 privind regimul străinilor în Republica Moldova,⁶⁷ străinului i se permite aflarea temporară pe teritoriul Republicii Moldova fără deținerea permisului de ședere, pe un termen cumulativ mai mare de 90 de zile calendaristice, dar care nu depășește un an calendaristic. În atare condiții străinul se află pe teritoriul țării în baza *dreptului de aflare*, conferit străinului prin excepție. Totodată, în condiții generale străinul poate să se afle pe teritoriul Republicii Moldova în baza dreptului de ședere provizorie, care poate fi acordat pentru o perioadă de până la 5 ani, iar în cazurile prevăzute de lege, și pentru o altă perioadă. Prin urmare, pentru a exclude interpretări ambigue în privința potențialelor victime ale actelor de violență în familie care locuiesc pe teritoriul Republicii Moldova în perioada până la legiferarea statutului oficial, timp în care să beneficieze de protecție eficientă din partea statului, considerăm binevenită completarea normei art.6 din Legea nr.45/2007, după cum urmează:

⁶⁷ Publicată în Monitorul Oficial nr.179-181 din 24.09.2010, art.610,

Articolul 6:

dispoziția normei se completează cu sintagma „*temporar sau permanent, inclusiv pe perioada până la obținerea dreptului de aflare/ședere sau executarea deciziei de returnare, în condițiile legii*”.

Capitolul II al Legii nr.45/2007 este consacrat autorităților și instituțiilor abilitate cu funcții de prevenire și de combatere a violenței în familie.

Astfel, în conformitate cu art.7 al Legii nr.45/2007, autoritățile și instituțiile abilitate cu funcții de prevenire și de combatere a violenței în familie sunt:

a) organele centrale de specialitate ale statului (Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Ministerul Sănătății, Ministerul Educației și Cercetării, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Justiției);

b) autoritățile de specialitate ale administrației publice locale de nivelul al doilea și structurile desconcentrate:

- secțiile/direcțiile de asistență socială și de protecție a familiei;
- direcțiile generale de învățământ, tineret și sport;
- organele ocrotirii sănătății;
- subdiviziunile teritoriale ale poliției;

c) administrația publică locală de nivelul întâi;

d) centrele/serviciile de asistență și protecție a victimelor violenței în familie și a copiilor lor și centrele/serviciile de asistență și consiliere pentru agresorii familiali;

e) alte organizații cu activități specializate în domeniu.

(2) Organul central de specialitate abilitat cu funcții de elaborare și de promovare a politicilor de prevenire și de combatere a violenței în familie și de asistență socială a victimelor și agresorilor este Ministerul Muncii și Protecției Sociale.

(3) Pe lângă Ministerul Muncii și Protecției Sociale se creează Consiliul coordonator interministerial în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie, în componența căruia intră câte un reprezentant al autorităților centrale, conform alin. (1), reprezentanții societății civile și alte părți interesate. Consiliul coordonator interministerial este responsabil de asigurarea coordonării și colaborării dintre ministere și alte autorități administrative centrale cu competențe în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie. Regulamentul Consiliului coordonator interministerial este aprobat prin hotărâre de Guvern.

(4) Autoritatea administrației publice locale abilitată cu funcții de implementare a politicilor de prevenire a violenței în familie și de asistență socială a victimelor și agresorilor este

secția/direcția raională de asistență socială și protecție a familiei, în cadrul căreia se instituie un serviciu responsabil de domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie.

(5) Celelalte servicii publice de nivel local vor desemna persoane cu atribuții privind prevenirea și combaterea violenței în familie, responsabile de coordonarea activităților specifice în cadrul instituției sale și de colaborarea în desfășurarea activităților comune la nivelul teritoriului administrativ, în baza unor proceduri stabilite de conlucrare în prevenirea și combaterea cazurilor de violență în familie.

În Recomandarea Generală nr.1, GREVIO reiterează, în spiritul Convenției de la Istanbul, necesitatea recunoașterii violenței și abuzului comise în regim online și prin tehnologie, ca o continuitate a violenței în regim offline. Pe această cale GREVIO face propuneri de implicare a sectorului tehnologie informațională și comunicații electronice, implicit de la autorități publice cu competențe în domeniu, până la furnizorii de servicii de Internet, în mecanisme interne de prevenire și combatere a violenței în sfera digitală centrate pe victime. Dezvoltarea în acest sens a cadrului juridic, aplicabil tuturor formelor de violență comise în sfera digitală este un imperativ.

Importanță crucială GREVIO atribuie asistenței financiare adecvate pentru activitățile autorităților naționale și locale, instituțiilor de asistență juridică, asistență medicală și protecție socială, organizațiilor de femei, de prevenire și combatere a violenței, inclusiv în mediul online și prin intermediul tehnologiei. Resursele alocate trebuie să fie suficiente, inclusiv pentru a atrage experți IT, a obține echipament tehnic, pentru a asigura servicii generale și specializate de consiliere și reabilitare a victimelor violenței, inclusiv pe dimensiune digitală.

Din perspectiva implementării acestor deziderate, considerăm oportună modificarea unor alineate din art.7 al Legii nr.45.

Astfel, se propune *completarea* listei organelor centrale de specialitate de la alineatul (1) *lit. a)*, prin *includerea Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării și Ministerului Finanțelor*, în vederea consolidării cadrului instituțional de promovare și implementare a politicilor de prevenire și combatere a violenței pe dimensiunea digitală.⁶⁸

În conformitate cu art.3 din Legea nr.144 din 14.10.2021 cu privire la ratificarea Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, Ministerul Muncii și Protecției Sociale a fost desemnat organ coordonator responsabil de implementarea Convenției. Considerăm că, odată cu ratificarea de către Republica Moldova a Convenției de la Istanbul trebuie să fie mai semnificativ și rolul actualului Consiliu coordonator

⁶⁸ Redacția art.7 alin. (1) lit.e) – *alte organizații cu activități specializate în domeniu* -, permite încadrarea în această normă și a furnizorilor de rețele și/sau servicii de comunicații electronice, indiferent de tipul de proprietate.

interministerial pentru prevenirea și combaterea violenței în familie, specificat în alin. (3) din Legea nr.45/2007. Ori, implementarea efectivă a Convenției impune măsuri cuprinzătoare, necesar a fi luate privind „[...] coordonarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea politicilor și a măsurilor de prevenire și combatere a tuturor formelor de violență acoperite de Convenție [...] coordonarea colectării de date statistice și schimbului de informații cu alte state [...] implicarea, acolo unde este cazul, a tuturor actorilor relevanți, precum agențiile guvernamentale, parlamente și autorități naționale, regionale și locale, instituții naționale pentru drepturile omului și organizațiile societății civile.”⁶⁹

Acest deziderat dictează atragerea, după caz, și a exponenților unor structuri dinafara sistemului guvernamental. Prin urmare, este necesară constituirea unei entități de rang mai înalt, decât actualul Consiliu constituit prin ordinul Ministerului Muncii și Protecției Sociale.

În legătură cu cele evocate, considerăm relevant de propuns textul alineatului (3) art.7 din Legea nr.45/2007 într-o redacție nouă, după cum urmează:

„ (3) În vederea armonizării proceselor de elaborare și implementare a politicii statului în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie, inclusiv pe dimensiune digitală, se creează Consiliul național coordonator în domeniul prevenirii și combaterii violenței de gen și violenței în familie. Consiliul național coordonator asigură colaborarea autorităților și structurilor cu competențe în domeniul prevenirii și combaterii violenței de gen și violenței în familie, și este responsabil de coordonarea și monitorizarea implementării politicilor de prevenire și combatere a tuturor formelor de violență, la nivel național și local. Regulamentul Consiliului coordonator este aprobat prin hotărâre de Guvern.”

În virtutea faptului că atribuțiile Ministerului Muncii și Protecției Sociale în calitate de organ central de specialitate abilitat cu funcții de elaborare și promovare a politicilor în domeniul prevenirii și combaterii violenței de gen și a violenței în familie implică activități, eficacitatea cărora obligă la măsuri sistemice și sistematice, se impune necesitatea dezvoltării cadrului instituțional prin constituirea unei autorități administrative, în subordinea MMPS, cu atribuții de implementare, coordonare și suport pentru evaluarea modului de realizare a politicilor în domeniu. Prin urmare, ar fi binevenită constituirea *Agenției pentru Asigurarea Egalității de Gen și Protecția Victimelor Infrațiunilor* (Agenție) care, concomitent, va prelua și rolul de autoritate centrală de achiziții a serviciilor de asistență și reabilitare a victimelor violenței, precum și atribuții de organizare a instruirilor, inclusiv prin module multidisciplinare, pentru specialiștii din sectoarele abilitate cu funcții de prevenire și combatere a violenței de gen și a violenței în familie.

⁶⁹ Art.7 din Convenția de la Istanbul;

O retrospectivă a implementării Strategiei naționale de prevenire și combatere a violenței față de femei și violenței în familie pe anii 2018-2023 și a Planului de acțiuni pentru anii 2018-2020,⁷⁰ elucidată în Raportul de evaluare a Strategiei, sugerează că ar fi fost posibile rezultate mai bune dacă se reușea instituirea unei „pârghii de transmisie” care să canalizeze efortul de la nivel central către activitățile intersectoriale la nivel local.

Pentru revigorarea proceselor în teritoriu, considerăm că este necesar de a prevedea în structura Agenției subdiviziuni descentralizate la nivel local, care ar putea prelua forma unor Oficii (cu 3-4 unități), inclusiv prin preluarea funcțiilor existente în cadrul Serviciului responsabil de domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie, din cadrul Secțiilor raionale de asistență socială și protecție a familiei. Concomitent, aceasta va permite delimitarea mai clară a activității acestor entități de activitatea în domeniul de asistență socială a administrației publice locale (APL). De altfel, instituirea unor subdiviziuni ale Agenției în teritoriu, nu exclude interacțiunea lor strânsă cu Secțiile raionale de asistență socială și protecție a familiei, care în continuare vor fi parte a Echipelor multidisciplinare teritoriale. Misiunea Oficiilor teritoriale ale Agenției este, în special, de a atribui caracter sistematic procesului de asistență, consiliere și reabilitare a victimelor, inclusiv a violenței de gen în sfera digitală, prin activități coordonatoare, de generalizare și suport la organizarea lucrului în echipele multidisciplinare, precum și suport logistic și consiliere acordat APL la elaborarea politicilor locale, etc. În perspectivă, această formulă ar putea favoriza integrarea definitivă a dimensiunii violenței de gen și violenței în familie în Mecanismul național de referire pentru protecția și asistența victimelor infracțiunilor (acest deziderat explică denumirea Agenției). Mai ales că, potrivit Hotărârii Guvernului nr.182 din 23.03.2022 pentru aprobarea Programului de creare și dezvoltare a Mecanismului național de referire pentru protecția și asistența victimelor infracțiunilor pe anii 2022-2026 și a Planului de acțiuni pentru anii 2022-2024 privind implementarea acestuia,⁷¹ Ministerului Muncii și Protecției Sociale i s-a atribuit în sarcină monitorizarea și coordonarea procesului de implementare a Programului de creare și dezvoltare a Mecanismului național de referire pentru protecția și asistența victimelor infracțiunilor pe anii 2022-2026.

În temeiul celor menționate, considerăm relevant de propus textul alineatului (4) art.7 din Legea nr.45/2007 într-o redacție nouă, după cum urmează:

⁷⁰ Au fost aprobate prin Hotărârea Guvernului nr.281 din 03.04.2018 cu privire la aprobarea Strategiei naționale de prevenire și combatere a violenței față de femei și a violenței în familie pe anii 2018-2023 și a Planurilor de acțiuni privind implementarea acesteia, M.O. nr.121-125 din 13.04.2018, art. 348, www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=128809&lang=ro

⁷¹ Publicat în Monitorul Oficial nr. 129-133 din 29.04.2022, art. 327,

„(4) În subordinea Ministerului Muncii și Protecției Sociale se crează Agenția pentru Asigurarea Egalității de Gen și Protecția Victimelor Infracțiunilor, cu atribuții de implementare a politicilor, elaborate de minister, în domeniul prevenirii și combaterii violenței de gen, inclusiv a violenței în familie. Regulamentul Agenției pentru Asigurarea Egalității de Gen și Protecția Victimelor Infracțiunilor, este aprobat prin hotărâre de Guvern.”.

Totodată, se propune în alin. (5) substituirea sintagmei „*Celelalte servicii publice de nivel local*” cu sintagma „*Serviciile menționate la alin. (1) lit. b)-e*”.

În Art.8 al Legii nr.45/2007 sunt reglementate atribuțiile autorităților publice centrale și locale.

Pentru coroborarea redacției dispozitivului alineatului (1) al articolului 8 cu art.7 alin. (1) *lit.a*), se propune *completarea* listei organelor centrale de specialitate , prin *includerea Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării și Ministerului Finanțelor*.

Conform art.8 alin. (1) lit.d) din Legea nr.45/2007, organele de centrale de specialitate, cu abilități în domeniu, în limitele competenței [...] *d) colectează sistematic date statistice pe domeniu dezagregate pe sexe, oferă suport în realizarea cercetărilor privind fenomenul de violență în familie; [...]*

Reiterăm norma Articolului 11 din Convenția de la Istanbul care impune statelor să colecteze date statistice dezagregate la intervale regulate privind cazurile din toate formele de violență acoperite de sfera de aplicare a Convenției. Potrivit Raportului Explicativ al Convenției, datele înregistrate privind victima și agresorul trebuie dezagregate în funcție de sex, vârstă, tipul de violență, relația agresorului cu victima, localizare geografică, dizabilitatea, datele despre condamnările autorilor tuturor formelor de violență prevăzute în Convenției, inclusiv numărul de ordonanțe de protecție.

Analogic, în Recomandarea Generală nr.1 privind dimensiunea digitală a violenței împotriva femeilor, GREVIO reiterează în spiritul Convenției de la Istanbul asigurarea colectării datelor dezagregate privind violența împotriva femeilor cu o componentă digitală, inclusiv ratele de plângeri și condamnări, măsurile de protecție. Datele trebuie dezagregate după tipul de violență (cu sau fără utilizarea tehnologiei informaționale și/sau comunicațiilor electronice), vârsta și relația dintre făptuitor și victimă(e), impactul asupra copiilor și alți factori relevanți.

Din perspectiva asigurării unui mecanism de colectare a datelor dezagregate privind violența domestică, în corespundere cu Legea Republicii Moldova cu privire la statistica oficială și cu cerințele Convenției de la Istanbul, se propune revizuirea normei art.8 alin. (1) lit.d) din Legea nr.45/2007, după cum urmează:

„d) produc statistici oficiale, conform metodologiei coordonate cu autoritatea centrală în domeniul statisticii, dezagregate după criteriile stabilite în art.15⁴ din prezenta lege, oferă suport

în realizarea cercetărilor privind fenomenul de violență în familie, inclusiv cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice;

Concomitent, se propune completarea Legii nr.45/2007 cu o normă nouă – Articolul 15⁴, având următoarea redacție:

„Articolul 15⁴. Statistica în domeniul violenței în familie

(1) Biroul Național de Statistică în calitate de autoritate centrală în domeniul statisticii va asigura asistența metodologică și coordonarea activității producătorilor de statistici oficiale, în vederea producerii statisticilor dezagregate după forma de violență, sex, vârstă, tipul de violență, relația dintre victimă și agresor, localizare geografică, numărul de sesizări a actelor de violență, numărul de cauze pornite, numărul de condamnări, numărul de ordonanțe de protecție a victimelor violenței domestice, date privind copiii victime/martori, compensațiile acordate victimelor, statutul de refugiat acordat victimelor violenței.

(2) Diseminarea informației statistice oficiale, de către producătorii de statistici oficiale, în adresa organizațiilor internaționale va fi coordonată cu autoritate centrală în domeniul statisticii și Consiliul național coordonator în domeniul prevenirii și combaterii violenței de gen și violenței în familie.”.

Norma art.15⁴ din Legea nr.45/2007 în redacția propusă va asigura, considerăm, un mecanism armonizat de producere a statisticii oficiale în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie, în baza metodologiei coordonate cu Biroul Național de Statistică.

Revenind la art.8 din Legea nr.45/2007 și acționând în acord cu propunerile menționate *supra* privind instituirea unei Agenții responsabile de implementarea politicilor în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie, se propune ca alineatul (1¹), care stabilește sarcinile Ministerului Muncii și Protecției Sociale, să fie completat cu litera a¹), în următoarea redacție:

„ a¹) suportul logistic și metodologic Agenției pentru Egalitatea de Gen și Protecția Victimelor Infrațiunilor pentru asigurarea condițiilor necesare de activitate;”;

Lit.b) din alineatul (1¹) art.8 al Legii nr.45/2007 se propune de modificat prin completare, după sintagma „privind prevenirea violenței în familie” cu sintagma „ , *inclusiv cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice;*”;

Completarea lit.b) din alineatul (1¹) art.8 al Legii nr.45/2007 este dictată de necesitatea realizării obiectivului de ajustare a legii la prevederile Recomandării Generale nr.1 GREVIO privind dimensiunea digitală a violenței împotriva femeilor.

Sub imperiul principiilor de oportunitate, coerență, consecutivitate, considerăm necesară completarea art.8 din Legea nr.45/2007 cu un alineat nou – alineatul (1²), având următoarea redacție:

„(1²) Agenția pentru Egalitatea de Gen și Protecția Victimelor Infrațiunilor, inclusiv prin subdiviziunile sale teritoriale va asigura, pe dimensiunea prevenirii și combaterii violenței de gen și a violenței în familie:

a) organizarea procesului de elaborare a cadrului metodologic în vederea implementării unitare a politicilor în domeniul prevenirii și combaterii violenței de gen și a violenței în familie, la nivel central și local;

b) coordonarea activității de realizare a politicilor în domeniul prevenirii și combaterii violenței de gen și a violenței în familie, la nivel central și local;

c) acordarea suportului necesar Ministerului Muncii și Protecției Sociale la evaluarea modului de realizare a politicilor în domeniul prevenirii și combaterii violenței de gen și a violenței în familie, la nivel central și local;

d) generalizarea activității echipelor multidisciplinare teritoriale;

e) exercitarea atribuțiilor autorității centrale de achiziție a serviciilor de asistență și reabilitare a victimelor violenței, și a serviciilor de asistență și consiliere pentru agresori;

f) organizarea instruirilor, inclusiv prin module multidisciplinare, pentru specialiștii din sectoarele abilitate cu funcții de prevenire și combatere a violenței de gen și a violenței în familie;

g) informarea Ministerului Muncii și Protecției Sociale despre deficiențele de realizare a politicilor în domeniul prevenirii și combaterii violenței de gen și a violenței în familie, la nivel central și local;

h) evaluarea necesităților pentru dezvoltarea rețelei centrelor/serviciilor de asistență și protecție a victimelor violenței și a copiilor lor, și/sau centrelor/serviciilor de asistență și consiliere pentru agresori;

i) asistență metodologică autorităților administrației publice locale la elaborarea și promovarea politicilor locale în domeniul prevenirii și combaterii violenței de gen și a violenței în familie;

j) integrarea dimensiunii violenței de gen și violenței în familie în Mecanismul național de referire pentru protecția și asistența victimelor infracțiunilor.

Având în vedere propunerile formulate *supra* referitoare la constituirea Agenției pentru Asistență Socială și Protecția Victimelor Infracțiunilor, cu preluarea de la Secțiunile/direcțiile raionale de asistență socială și de protecție a familiei a funcțiilor cu sarcini în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie, se propune în dispoziția alineatului (3) de a substitui sintagma „ , , prin intermediul serviciului responsabil de domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie” cu sintagma „în comun cu subdiviziunile teritoriale ale Agenției pentru Egalitatea de Gen și Protecția Victimelor Infracțiunilor”;

În același context se propun modificări și în alte alineate din art.8 al Legii nr.45/2007, după cum urmează:

alineatul (6) lit.a), după sintagma „și raportează” se completează cu sintagma „ subdiviziunii teritoriale a Agenției pentru Egalitatea de Gen și Protecția Victimelor Infracțiunilor”;

alineatul (6) lit.l), după sintagma „cu asistenții sociali” se completează cu sintagma „ și/sau funcționarii subdiviziunii teritoriale a Agenției pentru Egalitatea de Gen și Protecția Victimelor Infracțiunilor ”;

în alineatul (7) lit.d), se propune substituirea sintagmei „informează serviciul responsabil de domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie” cu sintagma „ informează subdiviziunea teritorială a Agenției pentru Egalitatea de Gen și Protecția Victimelor Infracțiunilor ”;

alineatul (9) lit.c) după sintagma „membri ai echipei” se completează cu sintagma „ , , cu funcționarii subdiviziunii teritoriale a Agenției pentru Egalitatea de Gen și Protecția Victimelor

Infracțiunilor și, după caz, cu furnizorii de rețele publice de comunicații electronice și/sau servicii de comunicații electronice accesibile publicului”;

Din perspectiva asigurării mecanismului armonizat de producere a statisticelor oficiale dezagregate privind violența în familie, în corespundere cu Legea Republicii Moldova cu privire la statistica oficială și cu cerințele Convenției de la Istanbul, se propune completarea Articolului 9 (Competența organului de probațiune) și Articolului 9¹ (Competențele Administrației Naționale a Penitenciarelor) ale Legii nr.45/2007, după cum urmează:

Articolul 9 se propune de completat cu alineatele (3) și (4), având următoarea redacție:

„ (3) Inspectoratul Național de Probațiune produce statistici oficiale dezagregate după criteriile stabilite în art.15⁴ din prezenta lege, în baza metodologiei coordonate cu autoritatea centrală în domeniul statisticii și cu Ministerul Muncii și Protecției Sociale. Diseminarea informației statistice are loc în condițiile legii.

(4) Organele de probațiune oferă suport în realizarea cercetărilor privind fenomenul de violență în familie, inclusiv comisă prin intermediul tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice.”;

Articolul 9¹ se propune de completat cu alineatele (2) și (3), având următoarea redacție:

„ (2) Administrația Națională a Penitenciarelor produce statistici oficiale dezagregate după criteriile stabilite în art.15⁴ din prezenta lege, în baza metodologiei coordonate cu autoritatea centrală în domeniul statisticii și cu Ministerul Muncii și Protecției Sociale. Diseminarea informației statistice are loc în condițiile legii.

(3) Instituțiile penitenciare oferă suport în realizarea cercetărilor privind fenomenul de violență în familie, inclusiv comisă prin intermediul tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice.”;

În Recomandarea Generală nr.1, GREVIO face propuneri de implicare a sectorului tehnologie informațională și comunicații electronice, implicit de la autorități publice cu competențe în domeniu, până la furnizorii de servicii de internet, în mecanisme interne de prevenire și combatere a violenței în sfera digitală centrate pe victime. Dezvoltarea în acest sens a cadrului juridic, aplicabil tuturor formelor de violență comise în sfera digitală.

Din perspectiva implementării acestui deziderat, considerăm oportună **completarea Legii nr.45. cu prevederi care implică baza legală pentru un mecanism viabil de prevenire și combatere a violenței în familie, comise prin intermediul tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice**, după cum urmează.

„Articolul 9². Agenția Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației

Pe dimensiunea prevenirii și combaterii violenței în familie Agenția Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației, asigură:

a) reglementarea activității în domeniile comunicațiilor electronice și tehnologiei informației, cu abordare centrată pe protecția utilizatorilor victime ale violenței de gen, inclusiv violenței domestice;

b) supravegherea activității furnizorii de rețele și/sau servicii de comunicații electronice în vederea respectării legislației și contracarării activităților ilicite în sistemele informatice și pe rețelele de comunicații electronice;

c) examinarea petițiilor utilizatorilor finali, soluționarea litigiilor dintre furnizorii de servicii și utilizatorii finali;

d) colaborarea în condițiile legii cu organizațiile care reprezintă interesele utilizatorilor.

Articolul 9³. Furnizorii serviciilor pe dimensiune digitală

(1) Furnizorii de rețele publice de comunicații electronice și/sau servicii de comunicații electronice accesibile publicului (furnizorii de servicii) colaborează pe cazurile de violență de gen și violență în familie, cu structurile abilitate în condițiile legii și cu utilizatorii finali victime ale violenței. Furnizorii de servicii oferă suport informațional și expertiză în procesul cercetării cazurilor de violență în sfera digitală, participă la activități de instruire a persoanelor implicate, promovează măsuri de securitate a sistemelor informatice, campanii de informare privind criminalitatea informatică și riscurile la care sunt expuși utilizatorii de sisteme informatice etc.

(2) Furnizorii serviciilor, în limitele competenței:

a) realizează măsuri de securitate a sistemului informatic și protecție a datelor personale ale utilizatorilor;

b) oferă utilizatorilor îndrumări ușor accesibile pentru semnalarea conținutului ilicit și modul de solicitare a eliminării acestuia;

c) crează mecanisme online și offline pentru depunerea plângerilor, fac accesibile informațiile cu privire serviciile de sprijin disponibile victimelor violenței comise în sfera digitală;

d) prezintă autorităților competente, în temeiul solicitării în condițiile legii, date referitoare la traficul informatic, încălcarea a regulilor de colectare, prelucrare, păstrare, difuzare, repartizare a informației, care au contribuit la însușirea sau la denaturarea informației în privința victimei;

e) păstrează în termenii stabiliți de lege informațiile disponibile, necesare pentru identificarea și urmărirea sursei de comunicații electronice, identificarea destinației, altă informație disponibilă și asigură prezentarea acestor informații organelor împuternicite;

f) suspendă conexiunea utilizatorului, blochează, modifică, restricționează, procesează un anumit conținut, aplicații sau servicii, utilizate pentru activități ilicite, ca măsuri de executare a hotărârilor judecătorești (ordonanțe de protecție) sau actelor autorităților publice competente;

g) execută, în condiții de confidențialitate, solicitarea autorității competente privind conservarea imediată a datelor informatice, față de care există pericolul distrugerii ori alterării;

h) sistează, în condițiile legii, folosind metodele și mijloacele tehnice din posesie, accesul la adresele IP pe care sunt amplasate pagini web, ce contribuie la comiterea infracțiunilor;

i) pune la dispoziția autorității competente informația necesară identificării altor furnizori de servicii implicați.

Completarea Legii nr.45/2007 cu art.9³ privind competențele furnizorilor de rețele publice de comunicații electronice și/sau servicii de comunicații electronice accesibile publicului este dictată de necesitatea realizării obiectivului de ajustare a legii la prevederile Recomandării Generale nr.1 GREVIO privind dimensiunea digitală a violenței împotriva femeilor, dar și pentru înlăturarea pericolului de sancționare contravențională a furnizorilor de servicii, în conformitate cu art.250² Cod contravențional (încălcarea legislației privind modul de furnizare a serviciilor de

acces la internet), dispoziția căruia prevede [...] Aplicarea de către furnizorul de servicii de acces la internet a unor măsuri de gestionare a traficului care excedează măsurile rezonabile de gestionare a traficului, inclusiv discriminarea, blocarea, încetinirea, modificarea, interferarea, degradarea, restricționarea sau imixtiunea în traficul internet de către furnizorul de servicii de acces la internet, indiferent de expeditor și destinatar, de conținutul accesat sau distribuit, de aplicațiile sau serviciile utilizate ori furnizate sau de echipamentul terminal folosit de către utilizatorii finali, cu excepția cazurilor în care acest lucru este necesar și numai atât timp cât este necesar pentru a respecta legislația în vigoare sau măsurile menite să pună în aplicare legislația în vigoare [...].

Recomandarea Generală nr.1, GREVIO propune, de rând cu alte acțiuni, aplicarea măsurilor de protecție a victimelor și în cazul violenței în familie, cu utilizarea tehnologiei informaționale și comunicațiilor electronice.

Din perspectiva implementării acestui deziderat, considerăm oportună completarea art.15 al Legii nr.45. cu prevederi referitoare la măsurile de protecție pentru cazurile de violență în familie, comise prin intermediul tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice, după cum urmează.

10. Articolul 15:

alineatul (1) se completează cu lit. k) și lit.l) în următoarea redacție:

“k) obligarea de eliminare a informației/mesajului cu conținut ilicit, cu interzicerea utilizatorului (cod IMEI, după caz, adresa MAC) să acceseze rețelele de comunicații în raza teritorială a țării; l) interzicerea contractării serviciilor de comunicații electronice.”;

alin.(2) se completează cu o propoziție, în următoarea redacție:

“În cazul eliberării ordonanței de protecție pentru acțiuni de violență cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice, organul de poliție va implica furnizorul care gestionează rețelele agresorului.”;

alin.(5) se completează cu o propoziție, în următoarea redacție:

“În cazul aplicării măsurilor specificate la alin.(1) lit. k) și l) organul de poliție va implica în procesul de supraveghere furnizorul care gestionează rețelele agresorului și, concomitent, va notifica toți furnizorii pe piața serviciilor în domeniul comunicațiilor electronice și al tehnologiei informației despre ordonanța de protecție, cu respectarea condițiilor de protecție a datelor cu caracter personal.”;

Sub imperiul principiilor de oportunitate, coerență, consecutivitate, considerăm necesară completarea și a normelor relevante din Codul de procedură civilă⁷² și Codul de procedură penală⁷³, după cum urmează.

⁷² https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134478&lang=ro,

⁷³ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134475&lang=ro

Articolul 278⁷ alin. (1) din Codul de procedură civilă, se propune de completat cu literele j) și k), având următoarea redacție:

„j) *obligarea de eliminare a informației/mesajului cu conținut ilicit, cu interzicerea utilizatorului (cod IMEI, după caz, adresa MAC) să acceseze rețelele de comunicații în raza teritorială a țării;*

k) *interzicerea contractării serviciilor de comunicații electronice.”;*

alin.(4) art.278⁷ se completează cu o propoziție, în următoarea redacție:

“În cazul emiterii ordonanței de protecție pentru acțiuni de violență cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice, organul de poliție va implica în procesul de supraveghere furnizorul de servicii care gestionează rețelele agresorului și, concomitent, va notifica toți furnizorii pe piața serviciilor în domeniul comunicațiilor electronice și al tehnologiei informației despre ordonanța de protecție, cu respectarea condițiilor de protecție a datelor cu caracter personal.”;

Articolul 215¹ alin. (3) din Codul de procedură penală se propune de completat cu literele i) și j), având următoarea redacție:

„i) *obligarea de eliminare a informației/mesajului cu conținut ilicit, cu interzicerea utilizatorului (cod IMEI, după caz, adresa MAC) să acceseze rețelele de comunicații în raza teritorială a țării;*

j) *interzicerea contractării serviciilor de comunicații electronice.”;*

alin.(5) art.215¹ se completează cu o propoziție, în următoarea redacție:

“În cazul emiterii ordonanței de protecție pentru acțiuni de violență cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice, organul de poliție va implica în procesul de supraveghere furnizorul de servicii care gestionează rețelele agresorului și, concomitent, va notifica toți furnizorii pe piața serviciilor în domeniul comunicațiilor electronice și al tehnologiei informației despre ordonanța de protecție, cu respectarea condițiilor de protecție a datelor cu caracter personal.”;

Trebuie de reținut că potrivit art.278⁷ alin. (2¹) Cod de procedură civilă, [...] *măsurile de protecție prevăzute la alin. (2) lit. a)–d) se aplică în mod obligatoriu cu monitorizare electronică, în modul prevăzut de lege. [...].* Totodată, art. 271¹ (Monitorizarea electronica) din Codul de executare al Republicii Moldova, prevede în alineatul (7) că, [...] *monitorizarea electronică poate fi aplicată și: [...] c) persoanelor bănuite, învinuite sau inculpate de comiterea faptelor de violență în familie. [...].*

În vederea asigurării condițiilor corespunzătoare de aplicare a monitorizării electronice și în cazul măsurilor de protecție aplicate în condițiile procedurii civile, în mod similar cu măsurile de protecție aplicate în condițiile procedurii penale, așa precum prescriu aceste legi procesuale, se propun modificări în Codul de executare al Republicii Moldova⁷⁴, după cum urmează:

Articolul 271¹ alin. (7) lit.c) din Codul de executare se propune în următoarea redacție:

⁷⁴ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=135568&lang=ro,

„c) persoanei agresor în cazul emiterii ordonanței de protecție a victimei violenței în familie sau victimei infracțiunii cu caracter sexual.”.

În corespundere cu Hotărârea Guvernului nr.386/2020⁷⁵, prin care au fost aprobate noi reguli cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice, Ministerul Muncii și Protecției Sociale a inițiat elaborarea unui nou document de politici publice – Programul Național de prevenire și combatere a violenței față de femei și violenței în familie pentru anii 2023-2027.

Programul are la bază un șir de instrumente regionale relevante, printre care Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice și Recomandarea Generală nr.1 GREVIO privind dimensiunea digitală a violenței împotriva femeilor.

Conceptul Programului național privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței în familie pentru anii 2023-2027 încadrează 4 obiective generale, corespunzătoare celor 4 piloni ai Convenției de la Istanbul: prevenirea; protecția și asistența victimelor; urmărirea în justiție a agresorilor și cooperarea multisectorială prin politici integrate. Noul Program național își propune acțiuni consacrate implementării obiectivelor menționate, printre acestea regăsindu-se acțiuni în domeniul prevenirii și combaterii violenței pe dimensiune digitală.

Acțiunile planificate, printre care, *campanii de conștientizare la nivel central și local privind toate formele de violență față de femei; revizuirea curriculei și politicilor educaționale la toate treptele de învățământ; ajustarea programelor de instruire inițială și continuă pentru toți specialiștii de linia întâi; stimularea mass-media pentru reflectarea corectă a cauzelor și consecințelor devastatoare ale violenței de gen; dezvoltarea și diversificarea serviciilor pentru victimele violenței; consolidarea capacităților autorităților locale la cazurile de violență; facilitarea accesului la finanțare pentru ONG care oferă sprijin victimelor violenței; ajustarea legislației naționale conform rigorilor Convenției de la Istanbul; revizuirea metodologiei intersectoriale de evaluare a riscurilor pentru victimele violenței; cercetări periodice privind prevalența tuturor formelor de violență; studiu de compatibilitate al cadrului normativ național cu standardele internaționale pe dimensiunea digitală a violenței; elaborarea Instrucțiunilor-cadru, pentru furnizorii serviciilor de comunicații electronice accesibile publicului, referitoare la condițiile și procedura de eliminare rapidă sau blocarea rapidă a accesului la conținuturi ilegale și abuzive privind formele de violență împotriva femeilor și violență în familie acoperite de Convenția de la Istanbul; fortificarea capacităților specialiștilor sectoriali implicați în combaterea violenței pe*

⁷⁵ www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=121921&lang=ro

dimensiune digitală etc., precum se vede, cuprind întreg spectru de măsuri destinate fiecărui din cei 4 piloni, elucidate în compartimentul de recapitulare din Recomandarea Generală nr.1 GREVIO privind dimensiunea digitală a violenței împotriva femeilor.

Concluzii și recomandări:

Dezvoltarea tehnologiilor digitale aduce și riscuri de încălcare a drepturilor persoanelor la viața intimă, familială și privată, inclusiv prin dezinformare, hărțuire, defăimare, intimidare, răspândirea informațiilor sau imaginilor care incită la ură sau violență. Puterea de influență a mediului online dictează necesitatea imperativă de a asigura cadrul adecvat de reglementare pentru a menține un impact echilibrat al sistemului digital în dezvoltare asupra drepturilor omului.

Cadrul juridic internațional recunoaște natura specifică a violenței în bază de gen împotriva femeilor, inclusiv a violenței în familie, justificând necesitatea unei abordări holistice în procesul de prevenire și combatere a actelor de violență. Standardele internaționale recomandă cu fermitate adoptarea, după caz, a unor măsuri afirmative, cu includerea perspectivei de gen în implementarea politicilor pentru asigurarea protecției eficiente a victimelor violenței, inclusiv în sfera digitală.

Or, potrivit estimărilor GREVIO, în ultima perioadă *experiențele femeilor și fetelor, care au trecut prin violență în bază de gen, sunt amplificate sau facilitate de tehnologia utilizată în mediile online și digitale*. Violența săvârșită cu ajutorul tehnologiei, prin caracteristicile sale afectează victimele într-o măsură alarmantă, inclusiv din cauza multitudinii de făptuitori, a razei largi de acțiune și a caracterului aproape permanent al răspândirii imaginilor dăunătoare. Drept consecință, violența împotriva femeilor, comisă în sfera digitală, are impact grav asupra vieții, sănătății psihologice și fizice, a siguranței și a reputației acestora.

Constituția Republicii Moldova proclamă în art.32 libertatea opiniei și a exprimării, iar potrivit art.28 al Constituției, Statul respectă și ocrotește viața intimă, familială și privată. Normele constituționale evocate contribuie la asigurarea echilibrului juridic între libertatea de exprimare și dreptul la viață intimă, familială și privată a persoanelor aflate sub jurisdicția Republicii Moldova.

Realizarea dezideratelor constituționale implică eforturi sistematice și sistemice pentru a răspunde imperativelor timpului. Acestea se materializează prin elaborarea și perfecționarea continuă a cadrului juridic și instituțional în calitate de instrumente de prevenire și combatere a diverselor forme de violență protejate de Convenția de la Istanbul.

Rezultatele studiului constată că Republica Moldova dispune de o bază normativă și instituțională care, în linii mari, răspunde cerințelor, în aspect material și procedural, promovate de standardele internaționale. Cadrul legislativ prevede sancțiuni penale și contravenționale, oferă condiții pentru funcționarea mecanismului de protecție, pe cale judiciară în procedură civilă, contra actelor discriminatorii sau de violență.

Totodată, analizată prin prisma Recomandării Generale nr.1 GREVIO privind dimensiunea digitală a violenței împotriva femeilor, recent adoptată, legislația națională scoate în evidență și unele omisiuni în mecanismul de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și violenței domestice, în special pe dimensiune digitală.

Activitatea de elaborare a politicilor publice în domeniul digitalizării serviciilor publice, tehnologiei informației și economiei digitale, a politicilor în domeniul comunicațiilor electronice este atribuită în competența MDED, fiind formulată într-un mod general și laconic. Totodată, segmentul de implementare a politicilor elaborate de MDED, monitorizarea și evaluarea implementării acestor politici rămâne fără o acoperire clară. Lipsește o structură publică care să asigure veriga de legătură dintre organul central de specialitate abilitat cu funcții de elaborare a politicilor în domeniu și furnizorii de rețele publice de comunicații electronice și/sau servicii de comunicații electronice accesibile publicului.

Necesită a fi extinsă aplicabilitatea Legii cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați, pentru a cuprinde o diversitate mai mare de raporturi, pe verticală și pe orizontală, între subiecți de sex diferit. Totodată, legea necesită îmbunătățire pentru ca să asigure mai multă claritate în privința mecanismului de examinare a cazurilor de violență de gen, prevenire și contracarare a actelor de persecuție (urmărire) a persoanelor, inclusiv pe platforme online sau cu utilizarea dispozitivelor electronice.

Redacția Legii cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, de asemenea, nu acoperă la nivelul necesar dimensiunea digitală a violenței domestice, fiind binevenite modificări și completări la lege, pentru a asigura instrumente eficiente pe domeniul de prevenire și combatere a violenței în familie, comise cu utilizarea tehnologiei informaționale și comunicațiilor electronice.

Este loc de îmbunătățire a mecanismului de combatere a eventualelor abuzuri în sistemul informațional, fiind necesară o fundamentare legală mai consistentă de protecție a victimelor contra acțiunilor abuzive în sfera digitală. Se impun măsuri de consolidare a cadrului instituțional și operațional în domeniul prevenirii și combaterii violenței pe dimensiune digitală, inclusiv implicarea sectorului tehnologie informațională și comunicații electronice în mecanismele de prevenire și combatere a violenței în sfera digitală centrate pe victimă, etc.

Necesită ajustării unele prevederi legale din perspectiva asigurării unui mecanism de colectare a datelor dezagregate privind violența împotriva femeilor, în corespundere cu Legea cu privire la statistica oficială și cu cerințele Convenției de la Istanbul.

În procesul analizei compatibilității cadrului normativ și instituțional al Republicii Moldova cu prevederile Convenției de la Istanbul, din perspectiva Recomandării Generale nr.1 GREVIO referitoare la dimensiunea digitală, au fost elaborate propuneri de *lege ferenda* care urmăresc îmbunătățirea sistemului național, pe calea asigurării cadrului juridic aplicabil tuturor formelor de violență, inclusiv comise în sfera digitală, integrării particularităților dimensiunii digitale în procesul de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie (conform Anexei).

Autor: Iurie Perevoznic

Recomandări legislative:

Articolul I. – Legea nr. 45-XVI din 1 martie 2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.55-56/178 din 18.03.2008), cu modificările și completările ulterioare, se completează și se modifică după cum urmează:

1. În Preambulul Legii nr.45/2007:

după sintagma *„elementul-cheie în prevenirea violenței asupra femeilor, faptul”* se include sintagma *„că actele de violență comise prin intermediul tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice au intensitate prejudiciabilă sporită,”*.

2. Articolul 2:

noțiunea „violență în familie”, după sintagma „membru al aceleiași familii” se completează cu sintagma „, inclusiv prin intermediul tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice”;

noțiunea „violență în familie” se completează în final cu o propoziție, având următoarea redacție:

„Prezenta noțiune este aplicabilă și pentru raporturile dintre persoanele aflate în relații asemănătoare celor dintre soți (concubinaj) sau dintre părinți și copii;”;

noțiunea „violență fizică”, înainte de sintagma „vătămare intenționată” se completează cu sintagma „, maltratare,”;

noțiunea „violență sexuală”, după sintagma „hărțuirea sexuală” se completează cu sintagma „, inclusiv prin intermediul tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice”;

noțiunea „violența psihologică” se propune într-o redacție nouă, după cum urmează:

„violența psihologică - provocare a stărilor de tensiune sau impunerea voinței ori a controlului personal, după caz, cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice, realizată prin ofense; luare în derâdere; înjurare; insultare; poreclire; șantajare; neglijare; privare de acces la informație; distrugere demonstrativă a obiectelor; implicare în viața personală; accese de gelozie; izolare prin detenție, inclusiv în locuința familială; izolare de familie, de prieteni, de comunitate, pe rețele de socializare; interzicere și/sau creare a impedimentelor în realizarea profesională ori interzicere și/sau creare a impedimentelor în realizarea programului educațional în instituția de învățământ; intimidare prin amenințări cu moartea ori vătămarea integrității corporale dacă a existat (a fost perceput de victimă) pericolul de realizare a amenințărilor sau prin amenințări cu răspândirea neconsimțită a informațiilor despre viața privată și de familie a victimei, incluzând imagini și înregistrări cu conținut abuziv; persecutare; incitare la suicid sau autovătămare; deposedare de acte de identitate; controlul neconsimțit al conturilor bancare și a activităților financiare; utilizarea cardurilor bancare fără permisiune; afișare ostentativă a armelor sau lovire a animalelor domestice, alte acțiuni cu efect similar;”;

noțiunea „violență împotriva femeilor”, după sintagma „violență bazate pe gen” se completează cu sintagma „, , inclusiv în dimensiune digitală”;

„dimensiunea digitală a violenței – acte de violență comise cu utilizarea sau rezultate din utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice;”;

noțiunea „*situație de criză/situație critică*” după sintagma „*totalitate a circumstanțelor*” se completează cu sintagma „*, inclusiv pe dimensiune digitală*”;

3. Articolul 3:

dispoziția alineatului alin. (2) lit.b) se propune de completat cu sintagma „*sau dintre părinți și copii*”;

4. Articolul 6:

dispoziția normei se completează cu sintagma „*temporar sau permanent, inclusiv pe perioada până la obținerea dreptului de aflare/ședere sau executarea deciziei de returnare, în condițiile legii*”.

5. Articolul 7:

alineatul (1) lit.a), după sintagma „*Ministerul Justiției*” se completează cu textul „*, Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării și Ministerul Finanțelor*”;

alineatul (3) se propune în redacție nouă, după cum urmează:

„ (3) În vederea armonizării proceselor de elaborare și implementare a politicii statului în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie, inclusiv pe dimensiune digitală, se creează Consiliul național coordonator în domeniul prevenirii și combaterii violenței de gen și violenței în familie. Consiliul național coordonator asigură colaborarea autorităților și structurilor cu competențe în domeniul prevenirii și combaterii violenței de gen și violenței în familie, și este responsabil de coordonarea și monitorizarea implementării politicilor de prevenire și combatere a tuturor formelor de violență, la nivel național și local. Regulamentul Consiliului coordonator este aprobat prin hotărâre de Guvern.”

alineatul (4) se propune în redacție nouă, după cum urmează:

„ (4) În subordinea Ministerului Muncii și Protecției Sociale se creează Agenția pentru Egalitatea de Gen și Protecția Victimelor Infracțiunilor, cu atribuții de implementare a politicilor, elaborate de minister, în domeniul prevenirii și combaterii violenței de gen, inclusiv a violenței în familie. Agenția va exercita, inclusiv prin subdiviziunile sale teritoriale, activități de implementare, coordonare și suport la evaluarea modului de realizare a politicilor în domeniu, va acorda asistență metodologică autorităților administrației publice locale la elaborarea și promovarea politicilor locale în domeniul prevenirii și combaterii violenței de gen și a violenței în familie, inclusiv la dezvoltarea rețelei centrelor/serviciilor de asistență și protecție a victimelor violenței și a copiilor lor și/sau centrelor/serviciilor de asistență și consiliere pentru agresori. Regulamentul Agenției pentru Egalitatea de Gen și Protecția Victimelor Infracțiunilor, este aprobat prin hotărâre de Guvern.”

în alin. (5) se propune substituirea sintagmei „*Celelalte servicii publice de nivel local*” cu sintagma „*Serviciile menționate la alin. (1) lit. b)-e*”.

6. Articolul 8:

dispoziția alineatului (1), după sintagma „*Ministerul Justiției*” se completează cu textul „*, Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării și Ministerul Finanțelor*”;

alineatul (1) lit. d) se propune în redacție nouă, după cum urmează:

„d) produc statistici oficiale, conform metodologiei coordonate cu autoritatea centrală în domeniul statisticii, dezagregate după criteriile stabilite în art.15⁴ din prezenta lege, oferă suport în realizarea cercetărilor privind fenomenul de violență în familie, inclusiv cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice;”;

alineatul (1¹), se completează cu litera a¹), în următoarea redacție:

„ a¹) suportul logistic și metodologic Agenției pentru Egalitatea de Gen și Protecția Victimelor Infracțiunilor pentru asigurarea condițiilor necesare de activitate;”;

alineatul (1¹) lit.b) se completează, după sintagma *„ privind prevenirea violenței în familie”* cu sintagma *„ , inclusiv cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice;”;*

norma art.8 se completează cu un alineat nou – alineatul (1²), având următoarea redacție:

„(1²) Agenția pentru Egalitatea de Gen și Protecția Victimelor Infracțiunilor, inclusiv prin subdiviziunile sale teritoriale va asigura, pe dimensiunea prevenirii și combaterii violenței de gen și a violenței în familie:

a) organizarea procesului de elaborare a cadrului metodologic în vederea implementării unitare a politicilor în domeniul prevenirii și combaterii violenței de gen și a violenței în familie, la nivel central și local;

b) coordonarea activității de realizare a politicilor în domeniul prevenirii și combaterii violenței de gen și a violenței în familie, la nivel central și local;

c) acordarea suportului necesar Ministerului Muncii și Protecției Sociale la evaluarea modului de realizare a politicilor în domeniul prevenirii și combaterii violenței de gen și a violenței în familie, la nivel central și local;

d) generalizarea activității echipelor multidisciplinare teritoriale;

e) exercitarea atribuțiilor autorității centrale de achiziție a serviciilor de asistență și consiliere pentru agresori;

f) organizarea instruirilor, inclusiv prin module multidisciplinare, pentru specialiștii din sectoarele abilitate cu funcții de prevenire și combatere a violenței de gen și a violenței în familie;

g) informarea Ministerului Muncii și Protecției Sociale despre deficiențele de realizare a politicilor în domeniul prevenirii și combaterii violenței de gen și a violenței în familie, la nivel central și local;

h) evaluarea necesităților pentru dezvoltarea rețelei centrelor/serviciilor de asistență și protecție a victimelor violenței și a copiilor lor, și/sau centrelor/serviciilor de asistență și consiliere pentru agresori;

i) asistență metodologică autorităților administrației publice locale la elaborarea și promovarea politicilor locale în domeniul prevenirii și combaterii violenței de gen și a violenței în familie;

j) integrarea dimensiunii violenței de gen și violenței în familie în Mecanismul național de referire pentru protecția și asistența victimelor infracțiunilor.”.

în dispoziția alineatului (3) se propune de a substitui sintagma *„ , prin intermediul serviciului responsabil de domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie”* cu sintagma *„în comun cu*

subdiviziunile teritoriale ale Agenției pentru Egalitatea de Gen și Protecția Victimelor Infracțiunilor”;

alineatul (6) lit.a), după sintagma „și raportează” se completează cu sintagma „subdiviziunii teritoriale a Agenției pentru Egalitatea de Gen și Protecția Victimelor Infracțiunilor”;

alineatul (6) lit.l), după sintagma „cu asistenții sociali” se completează cu sintagma „și/sau funcționarii subdiviziunii teritoriale a Agenției pentru Egalitatea de Gen și Protecția Victimelor Infracțiunilor”;

în alineatul (7) lit.d), se propune substituirea sintagmei „informează serviciul responsabil de domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie” cu sintagma „informează subdiviziunea teritorială a Agenției pentru Egalitatea de Gen și Protecția Victimelor Infracțiunilor”;

alineatul (9) lit.c) după sintagma „membri ai echipei” se completează cu sintagma „, cu funcționarii subdiviziunii teritoriale a Agenției pentru Egalitatea de Gen și Protecția Victimelor Infracțiunilor și, după caz, cu furnizorii de rețele publice de comunicații electronice și/sau servicii de comunicații electronice accesibile publicului”;

7. Articolul 9:

se propune de completat cu alineatele (3) și (4), având următoarea redacție:

„(3) Inspectoratul Național de Probațiune produce statistici oficiale dezagregate după criteriile stabilite în art.15⁴ din prezenta lege, în baza metodologiei coordonate cu autoritatea centrală în domeniul statisticii și cu Ministerul Muncii și Protecției Sociale. Diseminarea informației statistice are loc în condițiile legii.

(4) Organele de probațiune oferă suport în realizarea cercetărilor privind fenomenul de violență în familie, inclusiv comisă prin intermediul tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice.”;

8. Articolul 9¹:

se propune de completat cu alineatele (2) și (3), având următoarea redacție:

„ (2) Administrația Națională a Penitenciarelor produce statistici oficiale dezagregate după criteriile stabilite în art.15⁴ din prezenta lege, în baza metodologiei coordonate cu autoritatea centrală în domeniul statisticii și cu Ministerul Muncii și Protecției Sociale. Diseminarea informației statistice are loc în condițiile legii.

(3) Instituțiile penitenciare oferă suport în realizarea cercetărilor privind fenomenul de violență în familie, inclusiv comisă prin intermediul tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice.”;

9. Se propune completarea legii cu articolul 9² și 9³ în următoarea redacție:

„Articolul 9². Agenția Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației

Pe dimensiunea prevenirii și combaterii violenței în familie Agenția Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației, asigură:

a) reglementarea activității în domeniile comunicațiilor electronice și tehnologiei informației, cu abordare centrată pe protecția utilizatorilor victime ale violenței de gen, inclusiv violenței domestice;

b) supravegherea activității furnizorii de rețele și/sau servicii de comunicații electronice în vederea respectării legislației și contracarării activităților ilicite în sistemele informatice și pe rețelele de comunicații electronice;

c) examinarea petițiilor utilizatorilor finali, soluționarea litigiilor dintre furnizorii de servicii și utilizatorii finali;

d) colaborarea în condițiile legii cu organizațiile care reprezintă interesele utilizatorilor.

Articolul 9³. Furnizorii serviciilor pe dimensiune digitală

(1) Furnizorii de rețele publice de comunicații electronice și/sau servicii de comunicații electronice accesibile publicului (furnizorii de servicii) colaborează pe cazurile de violență de gen și violență în familie, cu structurile abilitate în condițiile legii și cu utilizatorii finali victime ale violenței. Furnizorii de servicii oferă suport informational și expertiză în procesul cercetării cazurilor de violență în sfera digitală, participă la activități de instruire a persoanelor implicate, promovează măsuri de securitate a sistemelor informatice, campanii de informare privind criminalitatea informatică și riscurile la care sunt expuși utilizatorii de sisteme informatice etc.

(2) Furnizorii serviciilor, în limitele competenței:

a) realizează măsuri de securitate a sistemului informatic și protecție a datelor personale ale utilizatorilor;

b) oferă utilizatorilor îndrumări ușor accesibile pentru semnalarea conținutului ilicit și modul de solicitare a eliminării acestuia;

c) crează mecanisme online și offline pentru depunerea plângerilor, fac accesibile informațiile cu privire serviciile de sprijin disponibile victimelor violenței comise în sfera digitală;

d) prezintă autorităților competente, în temeiul solicitării în condițiile legii, date referitoare la traficul informatic, încălcare a regulilor de colectare, prelucrare, păstrare, difuzare, repartizare a informației, care au contribuit la însușirea sau la denaturarea informației în privința victimei;

e) păstrează în termenii stabiliți de lege informațiile disponibile, necesare pentru identificarea și urmărirea sursei de comunicații electronice, identificarea destinației, altă informație disponibilă și asigură prezentarea acestor informații organelor împuternicite;

f) suspendă conexiunea utilizatorului, blochează, modifică, restricționează, procesează un anumit conținut, aplicații sau servicii, utilizate pentru activități ilicite, ca măsuri de executare a hotărârilor judecătorești (ordonanțe de protecție) sau actelor autorităților publice competente;

g) execută, în condiții de confidențialitate, solicitarea autorității competente privind conservarea imediată a datelor informatice, față de care există pericolul distrugerii ori alterării;

h) sistează, în condițiile legii, folosind metodele și mijloacele tehnice din posesie, accesul la adresele IP pe care sunt amplasate pagini web, ce contribuie la comiterea infracțiunilor;

i) pune la dispoziția autorității competente informația necesară identificării altor furnizori de servicii implicați.

10. Articolul 15:

alineatul (1) se completează cu lit. k) și lit.l) în următoarea redacție:

“k) obligarea de eliminare a informației/mesajului cu conținut ilicit, cu interzicerea utilizatorului (cod IMEI, după caz, adresa MAC) să acceseze rețelele de comunicații în raza teritorială a țării;

l) interzicerea contractării serviciilor de comunicații electronice.”;

alin.(2) se completează, după prima propoziție, cu o propoziție, în următoarea redacție:
„Dacă ordonanța de protecție a fost eliberată în legătură cu acțiuni de violență comise cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice, instanța de judecată o comunică organului de poliție și furnizorului de servicii care gestionează rețele agresorului.”;

alin.(5) se completează cu o propoziție, în următoarea redacție:
„Supravegherea îndeplinirii măsurilor de protecție specificate la alin.(1) lit. k) și l) este asigurată de furnizorul care gestionează rețele agresorului și organul de poliție, ultimul asigurând notificarea tuturor furnizorilor pe piața serviciilor în domeniul comunicațiilor electronice și tehnologiei informației despre ordonanța de protecție, cu respectarea condițiilor de protecție a datelor cu caracter personal.”;

11. Se propune completarea Legii nr.45/2007 cu o normă nouă – Articolul 15⁴, având următoarea redacție:

„Articolul 15⁴. Statistica în domeniul violenței în familie

(1) Biroul Național de Statistică în calitate de autoritate centrală în domeniul statisticii va asigura asistența metodologică și coordonarea activității producătorilor de statistici oficiale, în vederea producerii statisticilor dezagregate după forma de violență, sex, vârstă, tipul de violență, relația dintre victimă și agresor, localizare geografică, numărul de sesizări a actelor de violență, numărul de cauze pornite, numărul de condamnări, numărul de ordonanțe de protecție a victimelor violenței domestice, date privind copiii victime/martori, compensațiile acordate victimelor, statutul de refugiat acordat victimelor violenței.

(2) Diseminarea informației statistice oficiale, de către producătorii de statistici oficiale, în adresa organizațiilor internaționale va fi coordonată cu autoritate centrală în domeniul statisticii și Consiliul național coordonator în domeniul prevenirii și combaterii violentei de gen și violentei în familie.”.

Art.II. – Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați nr.5 din 09.02.2006 //Monitorul Oficial nr.47-50/200 din 24.03.2006 cu modificările și completările ulterioare, se modifică după cum urmează:

1. Articolul 2:

după noțiunea „grup coordonator în domeniul gender” se propune de completat norma cu noțiunea „hărțuirea”, în următoarea redacție:

„hărțuirea - orice comportament nedorit, manifestat în sfera publică sau privată, indiferent de relațiile de subordonare și stările de dependență, în cadrul familiei sau înafara ei, în mediul fizic de viață sau prin intermediul tehnologiei informaționale sau dispozitivelor de comunicare electronica, între persoane cunoscute sau necunoscute, precum și în orice alte circumstanțe, care conduce la crearea unui mediu intimidant, ostil, degradant, umilitor sau ofensator, având drept scop sau efect lezarea demnității altei persoane.”;

noțiunea „hărțuire sexuală”, se propune în redacție nouă după cum urmează:

„ hărțuire sexuală - pretinderea unui act sexual sau a unei alte acțiuni cu caracter sexual prin comportamentul fizic, verbal sau nonverbal, inclusiv cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice, profitând de starea de dependență a victimei sau prin amenințare, în acest fel creând o atmosferă neplăcută, umilitoare, de teamă, ostilă sau insultătoare pentru victimă;”;

după noțiunea „hărțuire sexuală” se propune de completat norma cu noțiunile „hărțuirea sexuală cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice” și „persecutarea”, în următoarea redacție:

„hărțuirea sexuală cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice se manifestă prin:

a) trimiterea mesajelor cu conținut sexual pe dispozitivele electronice ale altei persoane; crearea și/sau partajarea de imagini sugestive sau explicite sexual; amenințare cu violul; amenințarea cu dezvăluirea orientării sexuale a victimei sau/și a altei persoane; amenințarea cu publicarea imaginilor obținute pe parcursul relațiilor cu victima sau sustrate de pe dispozitivele electronice ale victimei sau a altei persoane;

b) intimidarea sexuală, prin răspândirea de informații false sau zvonuri despre presupusul comportament sexual al altei persoane, postarea comentariilor de natură sexuală sub postările sau fotografiile altei persoane; dezvăluirea online a informațiilor de identificare a altei persoane fără consimțământ;

c) producerea, răspândirea neconsensuală a imaginilor cu conținut sexual (fotografii sau videoclipuri) ale altei persoane, care includ porțiuni intime ale corpului; a imaginilor modificate digital pentru a se crea impresia că victima face sau spune ceva, ce de fapt nu a făcut sau nu a spus.”.

„persecutarea – acțiuni repetate, inclusiv prin intermediul tehnologiilor informației și comunicațiilor electronice, de supraveghere sau însoțire neconsimțite de victimă; apeluri telefonice sau încercări de comunicare în orice alt mod cu o persoană, nedorite de ultima; amenințări (de natură sexuală, economică, fizică sau psihologică) adresate altei persoane, inclusiv în legătură cu depunerea plângerilor, făcând-o pe aceasta să se teamă pentru siguranța sa, a rudelor apropiate sau pentru siguranța persoanelor aflate la întreținerea ei; răspândirea informațiilor despre viața privată și de familie a altei persoane, incluzând imagini și înregistrări, fără consimțământul ei, toate acțiunile menționate având scop de intimidare a victimei și determinarea ei la abandonarea unor activități și/sau la autoizolare, ori să-și modifice în alt mod conduita de viață;”.

2. Se propune completarea legii cu articolul 8¹, în următoarea redacție:

” Articolul 8¹. Șanse egale de utilizare în siguranță a rețelelor publice de comunicații

(1) Statul asigură femeilor și bărbaților șanse egale de acces și utilizare în siguranță a rețelelor de socializare.

(2) Se interzice și se sancționează conform legii utilizarea pe rețelele publice de comunicare a limbajului sexist, plasarea mesajelor ofensatoare, amenințătoare, obscene, calomnioase, defăimătoare după criteriul de sex, folosirea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice pentru acte de hărțuire și/sau persecutare a altei persoane.”.

3. Articolul 5:

se propune completarea alin.(4) cu o nouă propoziție, având următoarea redacție:

”Orice acte intenționate de hărțuire și/sau persecutare a altei persoane, inclusiv prin intermediul tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice, sunt interzise și se sancționează conform legii.”;

4. Articolul 10:

”(2¹) Angajatorul asigură informarea tuturor angajaților, inclusiv prin afișarea în locuri vizibile a prevederilor regulamentelor interne, cu privire la interzicerea acțiunilor de discriminare, a altor încălcări a demnității în muncă după criteriul de sex, precum hărțuirea sexuală sau persecutarea la locul de muncă, despre procedura de soluționarea a cazurilor sesizate și drepturile

de care dispun angajații în acest sens, despre răspunderea prevăzută de legislație pentru încălcările comise.”;

alin.(3) lit.d) se propune în redacție nouă, având următorul cuprins:

„d) să întreprindă măsuri de prevenire a discriminării, a altor încălcări a demnității în muncă după criteriul de sex, precum hărțuirea sexuală sau persecutarea la locul de muncă, inclusiv determinate de depunerea plângerilor pentru asemenea acțiuni;”;

În alin.(3) lit.f), sintagma “după criteriul de sex și de hărțuire sexuală” se substituie cu sintagma “și a altor încălcări a demnității în muncă după criteriul de sex, precum hărțuirea sexuală sau persecutarea la locul de muncă, precum și interzicerea utilizării dispozitivelor de comunicare și rețelelor electronice de serviciu pentru a produce sau a distribui date cu conținut abuziv;”;

se propune completarea alineatului (3) cu lit.f¹), având următoarea redacție:

„f¹) să examineze plângerile angajaților în privința faptelor interzise în temeiul lit.f) din prezentul alineat, cu aplicarea, la necesitate, a măsurilor disciplinare, după caz, sesizarea organelor abilitate;”;

5. Articolul 19:

În alin.(3) lit.b), sintagma “după criteriul de sex și de hărțuire sexuală ” se substituie cu sintagma “ , a altor încălcări a demnității în muncă după criteriul de sex, precum hărțuirea sexuală sau persecutarea”;

alin.(3²) lit.c) se propune a fi expus în următoarea redacție:

„c) examinează petiții despre pretinse încălcări a demnității în muncă după criteriul de sex, inclusiv hărțuirea sexuală sau persecutarea la locul de muncă, la nivel de ramură, precum și în structurile descentralizate și desconcentrate;”;

În alin.(3²) lit.f), sintagma “hărțuirea sexuală” se substituie cu sintagma “actele de persecuție și/sau de hărțuire sexuală, inclusiv prin intermediul tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice”;

În alin.(4) lit.c), sintagma “după criteriul de sex și de hărțuire sexuală” se substituie cu sintagma “și a altor încălcări a demnității în muncă după criteriul de sex, precum hărțuirea sexuală sau persecutarea”;

6. Articolul 20:

În alin.(3) lit.c) sintagma “după criteriul de sex” se substituie cu sintagma “și a altor încălcări a demnității în muncă după criteriul de sex, precum hărțuirea sexuală sau persecutarea”

se propune completarea alin.(3) cu lit.c¹), având următoarea redacție:

„c¹) sesizează organele de drept abilitate în privința faptelor constatate de persecuție și/sau de hărțuire sexuală, inclusiv prin intermediul tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice;”;

7. Articolul 21²:

În dispoziția articolului, sintagma “după criteriul de sex și/sau de hărțuire sexuală la unitatea gender din cadrul autorităților” se substituie cu sintagma “ și a altor încălcări a demnității

în muncă după criteriul de sex, precum hărțuirea sexuală sau persecutarea la autoritățile”, iar după sintagma „sau direct” dispoziția articolului se completează cu textul „organelor de drept ori”.

8. Articolul 22:

se propune articolul 22 în redacție nouă, după cum urmează:

„Articolul 22. Statistica gender

(1) Biroul Național de Statistică în calitate de autoritate centrală în domeniul statisticii va coordona, în condițiile legii, producerea statisticii oficiale dezagregate conform standardelor internaționale în domeniul combaterii violenței ca formă a discriminării după criteriul de sex.

(2) Producătorii de date statistice administrative vor coordona cu Biroul Național de Statistică producerea statisticii pe domeniul vizat.

(3) Diseminarea informației statistice oficiale în adresa organizațiilor internaționale va fi coordonată cu autoritate centrală în domeniul statisticii.”.

Art.III. - Legea cu privire la informatică nr.1069 din 22.06.2000 //Monitorul Oficial nr.73-74 din 05.07.2001, art. 547, cu modificările și completările ulterioare, se modifică după cum urmează:

1. Articolul 2:

după noțiunea „date”, dispoziția normei se completează cu noțiunea „date cu conținut abuziv”, cu următorul text:

„date cu conținut abuziv – informații cu caracter sexist, discriminatoriu sau care incită la ură, imagini (fotografii sau videoclipuri) cu conținut sexual sau pornografic, mesaje ofensatoare, amenințătoare, obscene, calomnioase, defăimătoare, alte mesaje antisociale;”.

2. Articolul 4:

se propune completarea normei cu un alineat nou - alin.(3¹), având următoarea redacție:

“(3¹) Este inadmisibilă și se sancționează conform legislației, producerea și/sau răspândirea în rețele informatice a datelor cu conținut abuziv.”.

Art.IV. - Legea privind serviciile societății informaționale nr.284 din 22.07.2004//Monitorul Oficial nr.40-47 din 09.02.2018, art. 104, cu modificările și completările ulterioare, se modifică după cum urmează:

Articolul 25:

se propune completarea dispoziției alin.(1), prin substituirea sintagmei „art. 140, 175¹” cu sintagma „art.140, 173, 175¹, 176 alin. (1) lit.c), 176 alin.(2),177 alin. (3), 176¹, 177¹, 201¹ alin. (1) lit.b) ”;

Art.V. - Legea comunicațiilor electronice nr.241 din 15.11.2007 //Monitorul Oficial nr.51-54 din 14.03.2007, art. 155, cu modificările și completările ulterioare, se modifică după cum urmează:

Articolul 2:

se propune completarea art.2 din Lege, după noțiunea „*acces neautorizat*”, cu noțiunea „*activități ilicite*”, cu următorul text:

„*activități ilicite – utilizarea rețelei de comunicații electronice în scop de răspândire a datelor cu conținut abuziv, sau de persecutare a altei persoane;*”.

Art.VI. – Codul muncii al Republicii Moldova nr.154 din 28.03.2003 //Monitorul Oficial nr.159-162/648 din 29.07.2003 cu modificările și completările ulterioare, se modifică după cum urmează:

2. Articolul 1:

se propune completarea noțiunii „*hărțuire sexuală*”, după sintagma „*de natură sexuală*,” cu sintagma „*inclusiv cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice*,”;

se propune completarea noțiunii „*demnitate în muncă*”, după sintagma „*sau nonverbal*” cu sintagma „*, inclusive cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice*,”;

2. Articolul 211¹:

se propune completarea dispoziției cu lit.f¹), având următoarea redacție:

„*f¹) acțiuni intenționate de încălcare a demnității în muncă după criteriul de sex, manifestate prin persecutare sau hărțuire sexuală, care au afectat integritatea psihică a victimei, fapt constatat prin raport de evaluare psihologică;*”;

Articolul VII. - Codul penal al Republicii Moldova nr.985-XV din 18 aprilie 2002 (republicat în Monitorul Oficial nr.72-74/195 din 14.04.2009), cu modificările și completările ulterioare, se modifică și se completează după cum urmează:

1. Se propune completarea Capitolului XIII, Partea generală, după cum urmează:

după „*Articolul 132². Acte sexuale sau acțiuni cu caracter sexual neconsimțite*” se includ două articole noi, „*Articolul 132³. Hărțuire sexuală cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice*” și „*Articolul 132⁴. Tehnologie informațională și comunicații electronice*”, având următoarea redacție:

„*Articolul 132³. Hărțuire sexuală cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice*

Hărțuirea sexuală cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice include comportamentul definit prin Legea nr. 5-XVI din 09 februarie 2006 cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați.

Articolul 132⁴. Tehnologie informațională și comunicații electronice
Tehnologie informațională și comunicații electronice” - toate instrumentele și resursele tehnologice utilizate pentru stocarea, crearea, partajarea sau schimbul digital de informații, inclusiv telefoane inteligente (smartfon), calculatoare, aplicații și servicii de socializare în rețeaua Internet, oricare alte aplicații și servicii în sfera digitală accesibile publicului.”;

după „*Articolul 133¹. Membru de familie*” se includ două articole noi, „*Articolul 133². Izolarea victimei violenței în familie*” și „*Articolul 133³. Intimidarea victimei violenței în familie*”, având următoarea redacție:

„Articolul 133². Izolarea victimei violenței în familie

Izolarea, în sensul art.201¹ din prezentul cod include elementele de comportament al agresorului familial care se manifestă prin: deposedare de acte de identitate; izolare de familie, de prieteni, de comunitate; interzicerea/împiedicarea accesului la rețele de socializare; interzicere și/sau crearea impedimentelor în realizarea profesională; interzicere și/sau crearea impedimentelor în realizarea programului educațional în instituția de învățământ, alte acțiuni similare.

Articolul 133³. Intimidarea victimei violenței în familie

Intimidarea, în sensul art. 201¹ din prezentul cod include elemente de comportament al agresorului familial care se manifestă prin: insultare în public; distrugere demonstrativă a obiectelor; acces de gelozie; amenințare cu moartea ori cu vătămarea integrității corporale, dacă a existat (a fost perceput de victimă) pericolul de realizare a amenințării; amenințarea cu răspândirea neconsimțită a informațiilor despre viața intimă, privată și de familie a victimei; incitare la suicid sau la autovătămare; afișare ostentativă a armei, alte acțiuni similare.;”.

2. La art.77:

se propune completarea dispoziției alin.(1) lit.k), după sintagma „a mijloacelor tehnice special pregătite” cu sintagma “inclusiv a tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice”;

3. La Articolul 173:

se propune completarea dispoziției alin.(1), după sintagma „sau nonverbal,” cu sintagma “inclusiv cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice”;

4. După articolul 177 se introduce articolul 177¹, având următorul cuprins:

„ Articolul 177¹. Acte de persecutare

Urmărirea repetată, inclusiv cu utilizarea tehnologiei informației și comunicațiilor electronice, în scopul intimidării victimei și determinării ei la abandonarea unor activități și/sau la autoizolare, ori să-și modifice în alt mod conduita de viață, care se manifestă cel puțin prin una dintre următoarele:

a) acțiuni neconsimțite de supraveghere (locuință, loc de muncă etc., site-uri, platforme online) sau de însoțire a altei persoane;

b) amenințări (de natură fizică, sexuală, psihologică sau economică,) adresate altei persoane, care prin frecvență sau conținut îi provoacă victimei teamă pentru siguranța sa, a persoanelor aflate la întreținere sau a rudelor apropiate;

c) răspândirea informațiilor despre viața intimă a altei persoane, incluzând imagini și înregistrări, fără consimțământul ei,

se pedepsește cu amendă în mărime de la 300 la 800 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 150 la 200 de ore sau cu închisoare de până la 4 ani.”.

5. La Articolul 201¹:

se propune completarea dispoziției alin.(1) lit.b), după sintagma „izolare, intimidare” cu sintagma “, inclusiv prin intermediul tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice”;

dispoziția alin.(3) se expune în următoarea redacție:

„ (3) Faptele prevăzute la alin. (1) sau (2) care:”;

Articolul VIII. - Codul contravențional al Republicii Moldova nr. 218-XVI din 24 octombrie 2008 //Monitorul Oficial, 2009, nr.3-6/15 din 16.01.2009//, cu modificările și completările ulterioare, se modifică și se completează, după cum urmează:

1. Articolul 78¹ se propune în redacție nouă, având următorul cuprins:

„Articolul 78¹. Violența în familie

(1) Injuria sau maltratarea, comisă de un membru al familiei în privința altui membru al familiei, care a cauzat victimei suferințe sau dureri fizice, se sancționează cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 15 la 30 de ore sau cu arest contravențional de până la 5 zile.

(2) Aplicarea loviturilor, alte acțiuni violente comise de către un membru al familiei în privința altui membru al familie care au provocat vătămare neînsemnată a integrității corporale, se sancționează cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 40 la 60 de ore sau cu arest contravențional de la 3 la 10 zile.”.

2. Articolul 78² se propune în redacție nouă, având următorul cuprins:

Articolul 78². Acte de persecutare

Efectuarea repetată de apeluri telefonice sau încercări de a contacta prin orice mijloc o altă persoană, acțiuni nedorite de ultima și care o constrâng să-și modifice deprinderile sau conduita, se sancționează cu amendă de la 30 la 100 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 20 la 40 de ore, sau cu arest contravențional de până la 7 zile.”.

3. Se propune completarea legii cu o normă nouă – articolul 70⁴ CC, având următorul cuprins:

„Articolul 70⁴. Utilizarea abuzivă a rețelelor de comunicații electronice.

Producerea, răspândirea prin rețelele publice de comunicații electronice a datelor (informații, mesaje, imagini) cu conținut abuziv, se sancționează cu amendă de la 40 la 90 de unități convenționale aplicată persoanei fizice sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 40 la 60 de ore.”.

4. Articolul 400:

se propune completarea alin.(5), după sintagma „70¹” cu sintagma „,70⁴”;

Articolul IX. – Cod de procedură penală al Republicii Moldova nr.122-XV din 14.03.2003, //Monitorul Oficial, 2003, nr.104-110/447 din 07.06.2003//, cu modificările și completările ulterioare, se modifică și se completează, după cum urmează:

Articolul 215¹:

alin.(3) din Codul de procedură penală se propune de completat cu literele i) și j), având următoarea redacție:

„i) obligarea de eliminare a informației/mesajului cu conținut ilicit, cu interzicerea utilizatorului (cod IMEI, după caz, adresa MAC) să acceseze rețelele de comunicații în raza teritorială a țării;

j) interzicerea contractării serviciilor de comunicații electronice.”;

alin.(5) art.215¹ se completează cu o propoziție, în următoarea redacție:

“Dacă ordonanța de protecție a fost eliberată în legătură cu acțiuni de violență comise cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice, instanța de judecată o expediază

furnizorului de servicii care gestionează rețele agresorului și organului de poliție, ultimul asigurând notificarea tuturor furnizorilor pe piața serviciilor în domeniul comunicațiilor electronice și tehnologiei informației despre ordonanța de protecție, cu respectarea condițiilor de protecție a datelor cu caracter personal.”;

Articolul X. - Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nr.225-XV din 30 mai 2003 //Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.111-115/451 din 12.06.2003, cu modificările și completările ulterioare, se completează după cum urmează:

Articolul 278⁷ alin. (1) din Codul de procedură civilă, se propune de completat cu literele j) și k), având următoarea redacție:

„j) obligarea de eliminare a informației/mesajului cu conținut ilicit, cu interzicerea utilizatorului (cod IMEI, după caz, adresa MAC) să acceseze rețelele de comunicații în raza teritorială a țării;

k) interzicerea contractării serviciilor de comunicații electronice.”;

alin.(4) art.278⁷ se completează cu o propoziție, în următoarea redacție:

“În cazul emiterii ordonanței de protecție pentru acțiuni de violență cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice, organul de poliție va implica în procesul de supraveghere furnizorul de servicii care gestionează rețele agresorului și, concomitent, va notifica toți furnizorii pe piața serviciilor în domeniul comunicațiilor electronice și al tehnologiei informației despre ordonanța de protecție, cu respectarea condițiilor de protecție a datelor cu caracter personal.”;

Art.XI. – Codul de executare al Republicii Moldova nr.443-XVI din 24.12.2004 (Monitorul Oficial nr.34-35/112 din 03.03.2005) cu modificările și completările ulterioare, se modifică după cum urmează:

Articolul 271¹ alin. (7) lit.c) din Codul de executare se propune în următoarea redacție:

„c) agresorilor familiali în privința cărora au fost emise ordonanțe de protecție.”.

Str. Vasile Alecsandri, 1, MD-2009,
mun. Chişinău,
e-mail secretariat@social.gov.md
www.social.gov.md